

ԿԱՆԱՆՑ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲՈՒՆՈՒԹՅԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆ

ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՅՑ

2021

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ	7
ԿՆԸԲՀ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐ	8
ՀԱՐՑՎԱԾ ԿԱՆԱՆՑ (15-59 ՏԱՐԵԿԱՆ) ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՄԲԵՐՆ ԸՍՏ ԿՆԸԲՀ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ, 2021Թ.	9
ԿԱՅՈՒՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԻ (ԿԶՆ) ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐ, ՀԱՅԱՍՏԱՆ 2021Թ.	10
ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԵԶՐՈՒՅԹՆԵՐ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	11
ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ԴԱՇՏԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ	13
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ	13
Ընտրանքի մեթոդաբանությունը.....	14
▪ ▶ <i>Ընտրանքի նկարագրությունը</i>	14
▪ ▶ <i>Ընտրանքի մեթոդաբանության մշակման վերաբերյալ քննարկումները</i>	14
▪ ▶ <i>Հարցվողների ընտրությունը և չկայացած հարցումները</i>	16
Հարցաթերթի մշակում և լրամշակում.....	18
▪ ▶ <i>Հարցաթերթի հենքը</i>	18
▪ ▶ <i>Հարցաթերթի լրամշակումը</i>	18
▪ ▶ <i>Հարցաթերթի լրացման հետ կապված ռիսկերը և խնդիրները</i>	19
Դաշտային աշխատանքներ.....	20
▪ ▶ <i>Դաշտային աշխատանքներն իրականացնող անձնակազմը</i>	20
▪ ▶ <i>Դաշտային աշխատանքների իրականացնող անձնակազմի ուսուցումը</i>	20
▪ ▶ <i>Հարցաթերթի փորձարկումը</i>	20
▪ ▶ <i>Դաշտային աշխատանքներ. դեմատողեմ հարցումներ</i>	20
▪ ▶ <i>Դաշտային աշխատանքների ընթացքում ծագած խնդիրները</i>	21
▪ ▶ <i>Որակի վերահսկողություն</i>	23
Տվյալների մշակում և վերլուծություն.....	24
▪ ▶ <i>Տվյալների մշակում</i>	24
▪ ▶ <i>Հարթակի օգտագործման հետ կապված դժվարություններ</i>	24
ՀԱՐՑՎՈՂՆԵՐԻ ՍՈՑԻԱԼ- ԺՈՂՈՎՐԴԱԳՐԱԿԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ	26
ԿԱՆԱՆՑ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ ԵՎ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱԿՏԻՎՆԵՐԸ	29
ՏՏ ԳԼԽԱԿՈՐՆ ԸՍՏ ԿԱՆԱՆՑ ԸՆԿԱԼՈՒՄՆԵՐԻ	30
ԶՈՒԳԸՆԿԵՐՈՋ ԿՈՂՄԻՑ ԿԻՐԱՌՎՈՂ ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ, ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ՍԵՌԱԿԱՆ ԲՈՒՆՈՒԹՅԱՆ ԴՐՍԵՎՈՐՈՒՄՆԵՐԸ	32
ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ԲՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆ	32
Ֆիզիկական բռնությանը նպաստող գործոնները.....	38
1.1.1 <i>Զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական բռնության ենթարկված կանանց հակահարվածը և դրա ազդեցությունը</i>	40
ՍԵՌԱԿԱՆ ԲՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆ	41
ԶՈՒԳԸՆԿԵՐՈՋ ԿՈՂՄԻՑ ՍԵՌԱԿԱՆ ԿԱՄ ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ԲՈՒՆՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՈՒՄ ՍՏԱՑՎԱԾ ՎԼԱՍՎԱԾՔՆԵՐԸ, ԴՐԱՆՑ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ, ՏԱՐԱԾՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԱՃԱԽԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ	44
ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ ԲՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆ	49

Վախ՝ Զոհաբերություն	56
Զոհաբերության Բռնությունը Նույնպես Հոգեբանական Եվ Սոցիալ-Մշակութային Նահապետները	57
Բռնության Բռնությունները	58
Բռնության Ազդեցությունը Եվ Հարազարտում	60
Կանանց Ֆինանսական Անպահանջությունը ԸՍՏ Զոհաբերության Կողմից Ֆինանսական Կամ Սեռական Բռնության Փորձառություն	66
Բռնության Տարածվածությունը ԸՍՏ Բարեկեցության	67
Կոռուպցիոն Ազդեցությունների Հետ Շփումը Եվ Բռնությունը	68
Հարստացման Արարողակարգը, Դրա Բարեկեցության Մասերը Եվ Բռնությունը	69
Բռնությունը Եվ Վերականգնողական Առողջությունը	70
Հղիություն և ծնելիություն	70
Հակաբեղմնավորիչների օգտագործում	72
Կանանց ընդհանուր առողջություն	73
Երբեք Զոհաբերության Ունեցած Կանանց Շրջանում Զոհաբերության Կողմից Ֆինանսական Եվ Սեռական Բռնության Ռիսկի Գործոնները	78
Կանանց՝ Տնտեսական Գործունեության Սահմանափակումները	80
Զոհաբերության Նպատակը Երբեք Բռնություն Կիրառած Կանանց Համայնությունները Եվ Դեղքերի Հաճախակիությունները	81
Ոչ Զոհաբերության Կողմից Ֆինանսական Եվ Սեռական Բռնության Ենթարկելու Տարածվածությունը	82
Ոչ Զոհաբերության Կողմից Սեռական Բռնության Կիրառության Տարածվածությունը	85
Գենդերային Դերերի Վերաբերյալ Ընկալումներ	88
Երեխաները Եվ Բռնությունը	91
Սեռական Հարաբերության Առաջին Փորձառությունները	93
Կանանց Զգացողությունները Հարստացման Ավարտի	96
Եզրակացություններ	97

ԱՂՅՈՒՍԱԿՆԵՐ

Աղյուսակ 1. ԿՆԸԲՀ մասնակցունակ և հարցված կանայք (15-59 տարեկան)	8
Աղյուսակ 2. ԿՆԸԲՀ հիմնական ցուցանիշները երբևէ զուգրնկեր ունեցած կանանց շրջանում.....	8
Աղյուսակ 3. Երբևէ զուգրնկեր ունեցած 15 տարեկան և բարձր տարիքի կանանց և աղջիկների համամասնությունը, ովքեր ենթարկվել են ֆիզիկական, սեռական կամ հոգեբանական բռնության ներկա կամ նախկին զուգրնկերոջ կողմից վերջին 12 ամիսների ընթացքում, ըստ բռնության ձևի և ըստ տարիքի.....	10
Աղյուսակ 4. 15 տարեկան և բարձր տարիքի՞ կանանց և աղջիկների համամասնությունը, ովքեր ենթարկվել են սեռական բռնության զուգրնկեր չհանդիսացող անձանց կողմից վերջին 12 ամիսների ընթացքում, ըստ տարիքային խմբի	10
Աղյուսակ 5. ԿՆԸԲՀ համառոտ նկարագրությունը.....	13
Աղյուսակ 6. Ընտրանքում SS-ների բաշխումն ըստ ստրատանների.....	16
Աղյուսակ 7. Կայացած և չկայացած հարցումներն ըստ Երևանի, այլ քաղաքային և գյուղական բնակավայրերի (% , կատարված այցերի թվից)	17
Աղյուսակ 8. Ռեսպոնդենտների սոցիալ-ժողովրդագրական նկարագիրը	26
Աղյուսակ 9. Իրենց համայնքում անընդմեջ բնակության տևողությունն ըստ հարցված կանանց	27
Աղյուսակ 10. Իրենց համայնքում անընդմեջ բնակվելու տևողությունն ըստ ամուսնական կարգավիճակի	28
Աղյուսակ 11. Գույքի սեփականատեր հանդիսացող կանանց համամասնությունը (N=2 872)	30
Աղյուսակ 12. SS գլխավորն ըստ ժողովրդագրական բնութագրիչների.....	31
Աղյուսակ 13. Երբևէ զուգրնկեր ունեցած կանանց շրջանում (N=2 560) ֆիզիկական բռնության տարբեր տեսակների տարածվածությունը.....	33
Աղյուսակ 14. Երբևէ զուգրնկեր ունեցած կանանց շրջանում (N=2 560) ֆիզիկական բռնության տարածվածությունն ըստ տեսակների.....	34
Աղյուսակ 15. Երբևէ ֆիզիկական բռնության ենթարկված կանանց շրջանում (N=378) ֆիզիկական բռնության տարածվածությունն ըստ տեսակների.....	34
Աղյուսակ 16. Երբևէ զուգրնկեր ունեցած կանանց շրջանում (N=2 560) ֆիզիկական բռնության տարբեր տեսակների տարածվածությունը վերջին 12 ամիսների ընթացքում և դեպքերի հաճախակիությունը	35
Աղյուսակ 17. Երբևէ զուգրնկեր և հղիություն ունեցած կանանց շրջանում հղիության ընթացքում ֆիզիկական բռնության ենթարկված կանանց համամասնությունը.....	36
Աղյուսակ 18. Երբևէ հղիություն ունեցած կանանց շրջանում հղիության ընթացքում կիրառված բռնության տեսակները.....	37
Աղյուսակ 19. Իրավիճակներ, որոնք հանգեցնում են ֆիզիկական բռնության՝ ըստ երբևէ զուգրնկերոջ կողմից ֆիզիկական բռնության ենթարկված կանանց (N=378, %)	39
Աղյուսակ 20. Զուգրնկերոջ կողմից ֆիզիկական բռնության ենթարկված կանանց կողմից հակահարվածը.....	40
Աղյուսակ 21. Զուգրնկերոջ կողմից ֆիզիկական բռնության ենթարկված և հակահարված հասցրած կանանց կողմից կիրառված հակահարվածի ազդեցությունը	40
Աղյուսակ 22. Երբևէ զուգրնկեր ունեցած կանանց շրջանում (N=2 560) սեռական բռնության տարբեր տեսակների տարածվածությունն ըստ բնակավայրի	42
Աղյուսակ 23. Երբևէ զուգրնկեր ունեցած կանանց շրջանում (N=2 560) ֆիզիկական և սեռական բռնության տարածվածությունը	43
Աղյուսակ 24. Զուգրնկերոջ կողմից ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց համամասնությունը, որոնք նշել են, որ երբևէ վնասվածք են ստացել այդ գործողությունների արդյունքում	44
Աղյուսակ 25. Զուգրնկերոջ կողմից ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնության արդյունքում վնասվածք ստացած կանանց շրջանում վնասվածքների տարածվածությունը, հաճախակիությունը և տեսակները	45
Աղյուսակ 26. Զուգրնկերոջ կողմից երբևէ ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց շրջանում զուգրնկերոջ վարքագծի ազդեցությունը կանանց ֆիզիկական կամ մտավոր/ հոգեկան առողջության վրա	46
Աղյուսակ 27. Զուգրնկերոջ կողմից երբևէ ֆիզիկական կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց շրջանում զուգրնկերոջ վարքագծի ազդեցությունը կանանց աշխատանքի վրա	47
Աղյուսակ 28. Զուգրնկերոջ կողմից երբևէ ֆիզիկական կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց շրջանում ընդհանուր, ֆիզիկական և հոգեկան առողջության հետ կապված խնդիրները	48
Աղյուսակ 29. Երբևէ զուգրնկեր ունեցած կանանց շրջանում հոգեբանական բռնության ենթարկված կանանց համամասնությունը	50
Աղյուսակ 30. Երբևէ զուգրնկեր ունեցած կանանց շրջանում հոգեբանական բռնության տեսակների տարածվածությունը և հաճախականությունը	50
Աղյուսակ 31. Երբևէ զուգրնկեր ունեցած կանանց շրջանում զուգրնկերոջ կողմից վերահսկող վարքագծի կիրառությունն ըստ տեսակների ամբողջ կյանքի ընթացքում.....	52

Աղյուսակ 32. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում զուգընկերոջ կողմից վերահսկող վարքագծի կիրառության տարածվածությունը ամբողջ կյանքի ընթացքում	53
Աղյուսակ 33. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում զուգընկերոջ կողմից վերահսկող վարքագծի տարածվածությունը վերջին 12 ամիսների ընթացքում	54
Աղյուսակ 34. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում զուգընկերոջ կողմից վերահսկող վարքագծի կիրառության տարածվածությունը վերջին 12 ամիսների ընթացքում	55
Աղյուսակ 35. Զուգընկերոջ/ամուսնու հանդեպ ունեցած վախն ըստ բռնության տեսակների	56
Աղյուսակ 36. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց %-ը, որոնք նշել են իրենց և իրենց զուգընկերոջ մոր նկատմամբ բռնության մասին, երբ իրենք երեխա են եղել և կապը ըստ զուգընկերոջ կողմից բռնության փորձառության	57
Աղյուսակ 37. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց բռնությունների փորձառությունն ըստ զուգընկերոջ բնութագրիչների	58
Աղյուսակ 38. Երբևէ զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց համամասնությունը, որոնք այլոց պատմել են զուգընկերոջ/ամուսնու վարքագծի մասին*	60
Աղյուսակ 39. Երբևէ զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց համամասնությունը, որոնք նշել են, թե ումից կցանկանան օգնություն ստանալ (ֆիզիկական բռնության ենթարկվելու դեպքում), ըստ պատասխանների նշվածության	61
Աղյուսակ 40. Զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց (N=441) համամասնությունը, որոնք դիմել են տարբեր պատասխանատու կառույցների օգնությանը*	62
Աղյուսակ 41. Զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց կողմից նշված պատճառները, ինչի համար չեն դիմել օգնության (N=441)	63
Աղյուսակ 42. Զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնության ենթարկված կանայք, ովքեր երբևէ հեռացել են տանից	63
Աղյուսակ 43. Զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց վերջին անգամ տանից հեռանալու պատճառները, ըստ պատասխանների նշվածության (N=144)	64
Աղյուսակ 44. Զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնության ենթարկված և տանից վերջին անգամ հեռացած կանանց հետ վերադառնալու պատճառները (N=100*)	65
Աղյուսակ 45. Զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց կողմից երբևէ տունը չըքելու պատճառները (N=196*)	65
Աղյուսակ 46. Ամուսնացած կամ համատեղ բնակվող կանանց ֆինանսական անկախությունը, ըստ զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական կամ սեռական բռնության փորձառության	66
Աղյուսակ 47. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում ֆիզիկական, սեռական և հոգեբանական բռնության տարածվածությունն ամբողջ կյանքի ընթացքում ըստ բարեկեցության SS գույքի առկայության ինդեքս*	67
Աղյուսակ 48. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում հարսանյաց արարողակարգը և զուգընկերոջ կողմից կիրառվող բռնությունը	69
Աղյուսակ 49. Կանայք ըստ առաջին անգամ հղիանալու տարիքի	70
Աղյուսակ 50. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց վերարտադրողական առողջությունն ըստ ֆիզիկական կամ սեռական բռնության առկայության և բացակայության	71
Աղյուսակ 51. Վերջին 6 տարում կենդանի ծնունդ ունեցող կանանց մոտ հղիության վրա ազդող գործոններն ըստ ֆիզիկական և սեռական բռնության փորձառության	72
Աղյուսակ 52. Կանանց կողմից հակաբեղմնավորիչների օգտագործումն ըստ ֆիզիկական և սեռական բռնության փորձառության	72
Աղյուսակ 53. Հակաբեղմնավորիչների օգտագործումն ըստ բնակավայրի տեսակի, կրթության և տարիքային խմբերի, N=558	75
Աղյուսակ 54. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց զգացողությունները, ըստ վերջին 12 ամիսների ընթացքում ֆիզիկական, սեռական և հոգեբանական բռնության փորձառության	76
Աղյուսակ 55. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական և /կամ սեռական բռնության փորձառության դիսկի գործոնների ուսումնասիրությունը	78
Աղյուսակ 56. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում զուգընկերոջ կողմից տնտեսական գործունեության սահմանափակումների տեսակների տարածվածությունը	80
Աղյուսակ 57. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում զուգընկերոջ նկատմամբ երբևէ բռնություն կիրառած կանանց համամասնությունը և դեպքերի հաճախակիությունը	81
Աղյուսակ 58. 15 տարեկանից ի վեր երբևէ կյանքի ընթացքում և վերջին 12 ամիսների ընթացքում ոչ զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական բռնության ենթարկվելու տարածվածությունը	82
Աղյուսակ 59. Ոչ զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական բռնության ենթարկված կանանց համամասնությունն ըստ բնարարների թվի և տեսակի	83

Աղյուսակ 60. 15 տարեկանից ի վեր երբևէ կյանքի ընթացքում ոչ զուգընկերոջ կողմից սեռական բռնության կիրառության տարածվածությունը.....	86
Աղյուսակ 61. Ոչ զուգընկերոջ կողմից սեռական բռնության դեպքերն ըստ այն իրականացնողի և իրականացման վայրի.....	87
Աղյուսակ 62. Գենդերային վերաբերմունք. հարցված կանանց համամասնությունը, որոնք նշել են, որ համաձայն են ներկայացված դատողությունների հետ.....	89
Աղյուսակ 63. Վերաբերմունքը զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական բռնության ենթարկվելու նկատմամբ կանանց համամասնությունը, որոնք նշել են, որ տղամարդիկ իրենց հարվածելու իրավունք ունեն ներկայացված պատճառներից որևէ մեկի դեպքում:.....	90
Աղյուսակ 64. Ֆիզիկական և սեռական բռնության ենթարկված կանանց 6-12 տարեկան երեխաների ֆիզիկական և հոգեբանական առողջությունը.....	91
Աղյուսակ 65. Երբևէ ֆիզիկական բռնության ենթարկված կանայք, ում երեխաները ներկա են եղել բռնության ընթացքում	92
Աղյուսակ 66. Սեռական հարաբերության առաջին փորձառությունն ըստ բոլոր հարցվածների.....	93
Աղյուսակ 67. Սեռական հարաբերության առաջին փորձառությունն այն կանանց շրջանում, որոնք երբևէ ունեցել են սեռական հարաբերություն.....	93
Աղյուսակ 68. Սեռական հարաբերության առաջին փորձառության բնույթն ըստ այն հարցվածների, որոնք երբևէ ունեցել են սեռական հարաբերություն.....	94
Աղյուսակ 69. Սեռական հարաբերության առաջին փորձառության բնույթն ըստ հարցվածների տարիքի.....	95
Աղյուսակ 70. Կանանց զգացողությունները հարցազրույցի ավարտին և հարցազրույցի տևողությունն ըստ զուգընկերոջ կողմից բռնության փորձառության.....	96

ԳԾԱՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Գծապատկեր 1. Գումար վաստակող և չվաստակող կանանց համամասնությունն ըստ գործունեության ոլորտի.....	29
Գծապատկեր 2. Զուգընկերոջ կողմից երբևէ ֆիզիկական, սեռական և հոգեբանական բռնության ենթարկված կանանց համամասնությունը (%).....	43
Գծապատկեր 3. Զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց կողմից նշված պատճառները, որոնք ստիպեցին օգնության դիմել (N=55).....	62
Գծապատկեր 4. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում հայրական ընտանիքի անդամներից և ազգականներից օգնություն ստանալու հանգամանքը և զուգընկերոջ կողմից կիրառվող բռնությունը.....	68

Հապավումներ

Արմատատ	▶ Վիճակագրական կոմիտե
ԱՀԿ	▶ Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպության
ԿՆԸԲՀ	▶ Կանանց նկատմամբ ընտանեկան բռնության հետազոտություն
ԿՁՆ	▶ Կայուն զարգացման նպատակներ
ՄՁՄԿ	▶ Մարդկային զարգացման միջազգային կենտրոն
ՎԿ	▶ Վիճակագրական կոմիտե (Արմատատ)
ՎՁՄԲ	▶ Վերակառուցման և զարգացման միջազգային բանկ
ՀԿ	▶ Հասարակական կազմակերպություն
ՀՀ	▶ Հայաստանի Հանրապետություն
ՊԳԿ	▶ Պարենի և գյուղատնտեսության կազմակերպություն
ՏԱ	▶ Տեխնիկական առաջադրանք
ՏՏ	▶ Տնային տնտեսություն
CAPI	▶ Համակարգչով իրականացվող անհատական հարցազրույց (Computer Assisted Personal Interviewing)
ՔԿԱԳ ծառայություն	▶ Քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման ծառայություն

Բացատրություններ

Խորհրդատու	▶ «ԱՄ Փարթնըրզ Քոնսալթինգ Քամփնի» ՍՊԸ
Պատվիրատու	▶ Վիճակագրական կոմիտե (ԱՐՄՍՍԱՏ)
ռեսպոնդենտ	▶ Հետազոտության մասնակից/հարցված անձ

Պայմանական նշաններ

N	▶ թվաքանակ
-	▶ հաշվարկն իմաստ չունի
0.0	▶ փոքր է կես միավորից /չնչին մեծություն
...	▶ փոքր արժեքները կարող են հանգեցնել անձի ինքնության բացահայտման

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՏԱՐԿ

Կանանց նկատմամբ ընտանեկան բռնության հետազոտությունը (ԿՆԸԲՀ) իրականացվել է Վիճակագրական կոմիտեի (ԱՐՄՍՍԱՏ), «Մարդկային զարգացման միջազգային կենտրոն» ՍՊԸ-ի (ՄԶՄԿ) և «ԱՄ Փարթնրոգ Քոնսալթինգ Քամփնի» ՍՊԸ-ի համագործակցության շրջանակներում: Այս ծառայության մատուցումն իրականացվել է Վերակառուցման և զարգացման միջազգային բանկի (ՎԶՄԲ) կողմից ֆինանսավորվող Հայաստանի ազգային վիճակագրական համակարգի հզորացման ազգային ռազմավարական ծրագրի շրջանակներում:

ԿՆԸԲՀ-ն նպատակ ուներ տվյալներ հավաքել կանանց նկատմամբ կիրառվող բռնության և առանձնապես ընտանեկան բռնության վերաբերյալ, ինչը վերջին տարիներին Հայաստանում հատուկ ուշադրության արժանացած հարցերից է: Այն հնարավորություն է տվել գնահատել իրենց տնային տնտեսություններում (ՏՏ) կանանց նկատմամբ կիրառվող բռնության տարածվածությունն ըստ բռնության տեսակների, դրա հաճախականությունը և կանոնավորությունը, ինչպես նաև բացահայտել բնարարի կողմից բռնության կիրառման պատճառները, բռնության ենթարկվածների ֆիզիկական, զգացմունքային և հոգեբանական հետևանքները:

ԿՆԸԲՀ անցկացումը դիտարկվում է որպես Կայուն զարգացման նպատակների (ԿԶՆ) 5.2.1, 5.2.2 և 5.3.1 ցուցանիշների¹ հաշվարկման համար անհրաժեշտ տեղեկատվության կարևոր և հաճախ կիրառվող աղբյուր: Հետազոտության արդյունքները կարող են լայնորեն օգտագործել քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունները (ԲՀԿ), հետազոտողները և թեմայով հետաքրքրվող այլ անձինք և կառույցներ: Հետազոտության անցկացումը կնպաստի Արմատատի գենդերային վիճակագրության շտեմարանի հարստացմանը՝ հօգուտ այս տվյալներն օգտագործողների:

Արմատատի կողմից նախկինում իրականացված համանուն հետազոտությունների տվյալների համադրելիությունն ապահովելու համար խորհրդատվական թիմը տվյալների հավաքագրումն իրականացրել է Արմատատի ներկայացրած մեթոդաբանությամբ: Հետազոտության գործիքն ու ձեռնարկը ևս տրամադրել է Արմատատը: Հարցման թիրախային մասնակիցներն են մասնավոր տնային տնտեսություններում բնակվող 15-59 տարեկան կանայք: Ի սկզբանե ընտրանքի մեծությունը սահմանված էր 4 712 տնային տնտեսություն, որոնց հետ հարցազրույցների անցկացման արդյունքում ակնկալվում էր ապահովել 3 000 փաստացի արդյունավետ հարցազրույց: Հետազոտության շրջանակում դաշտային աշխատանքներ իրականացնող անձնակազմը փաստացի այցելել է 12 636 տնային տնտեսություն, սակայն արդյունավետ հարցազրույցներ իրականացվել են 2 872 տնային տնտեսություններում:

¹ Ցուցանիշները՝ տե՛ս <http://sdg.armstat.am/am/5/>

ԿՆԸԲՀ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐ

Աղյուսակ 1. ԿՆԸԲՀ մասնակցունակ և հարցված կանայք (15-59 տարեկան)

Հիմնական ցուցանիշներ	Թվաքանակ, N	%
Մասնակցունակ կանայք, ընդամենը	4 014	100
Հարցված կանայք, ընդամենը	2 872	71.5 ²
▶ քաղաքաբնակ	1 559	50.4
▶ գյուղաբնակ	1 313	49.6
Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանայք, ընդամենը	2 560	89.1³
▶ քաղաքաբնակ	1 291	50.4
▶ գյուղաբնակ	1 269	49.6
Երբևէ զուգընկեր չունեցած կանայք, ընդամենը	312	10.9 ³
▶ քաղաքաբնակ	268	85.9
▶ գյուղաբնակ	44	14.1

Աղյուսակ 2. ԿՆԸԲՀ հիմնական ցուցանիշները երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում

Հիմնական ցուցանիշներ	Թվաքանակ, N	%, երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանցից՝
Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանայք, ընդամենը	2 560	100
Զուգընկերոջ կողմից.		
Երբևէ չեն ենթարկվել ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնության	2 119	82.8
Երբևէ ենթարկվել են ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ և/կամ ՍԵՌԱԿԱՆ բռնության⁴	441	17.2
<i>նրանցից՝ անցած 12 ամիսների ընթացքում</i>	119	4.6
Երբևէ ենթարկվել են ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ բռնության⁵	378	14.8
▶ չափավոր ֆիզիկական բռնության ենթարկվածներ	335	13.1
▶ դաժան ֆիզիկական բռնության ենթարկվածներ	142	5.5
<i>նրանցից՝ անցած 12 ամիսների ընթացքում</i>	90	3.5
Երբևէ ենթարկվել են ՍԵՌԱԿԱՆ բռնության	168	6.6
<i>նրանցից՝ անցած 12 ամիսների ընթացքում</i>	49	1.9
Երբևէ ենթարկվել են ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ բռնության	814	31.8
<i>նրանցից՝ անցած 12 ամիսների ընթացքում</i>	334	13.0
Երբևէ ենթարկվել են ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ/ՍԵՌԱԿԱՆ/ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ բռնության⁴	920	35.9

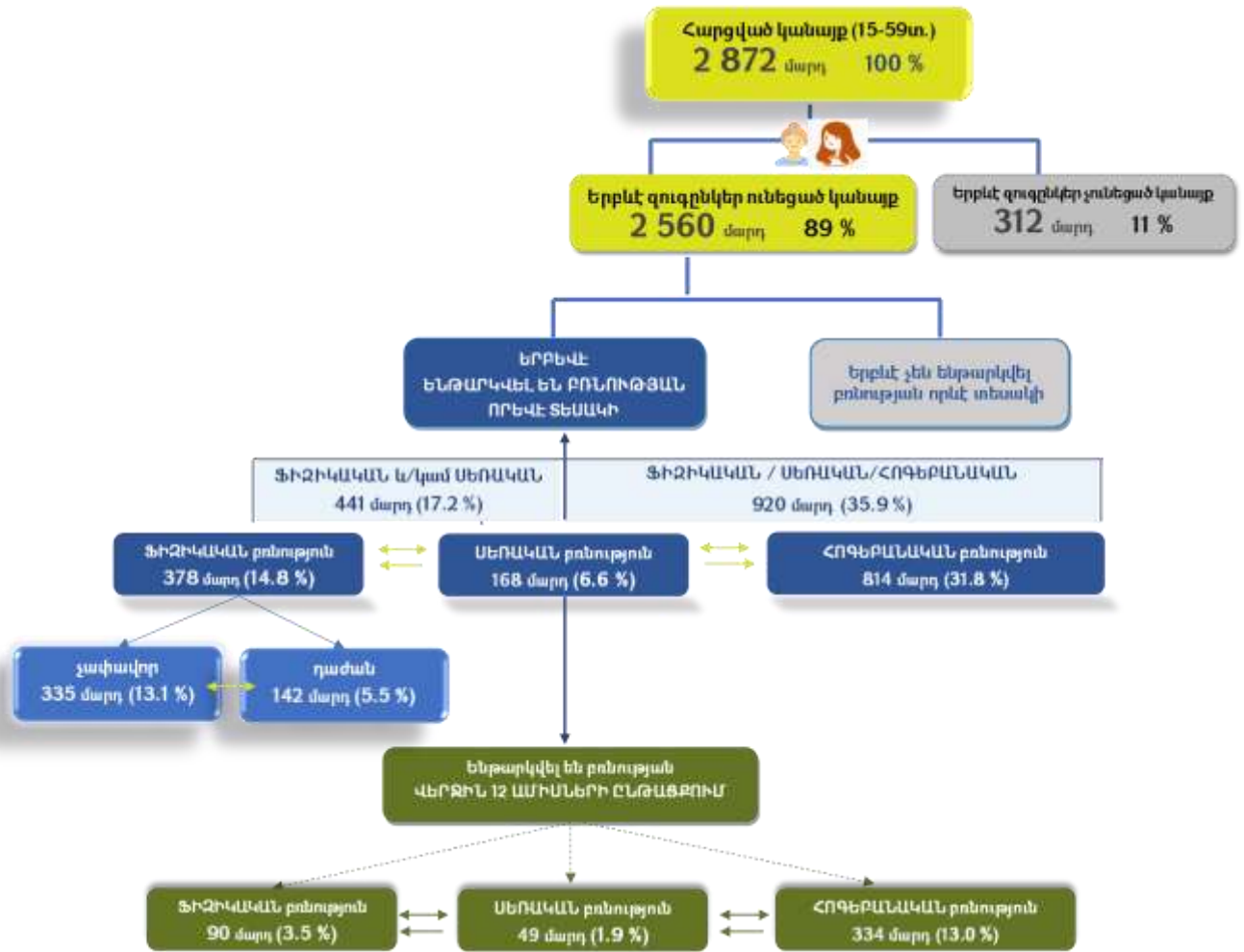
² Տոկոս՝ մասնակցունակ կանանցից:

³ Տոկոս՝ հարցված կանանցից:

⁴ Այստեղ և հետագայում՝ նույն մարդը կարող էր ենթարկվել բռնության մեկից ավելի տեսակների՝ ֆիզիկական և/կամ սեռական և/կամ հոգեբանական:

⁵ Նույն մարդը կարող էր ենթարկվել և՛ չափավոր, և՛ դաժան ֆիզիկական բռնության:

ՀԱՐՑՎԱԾ ԿԱՆԱՅ (15-59 ՏԱՐԵԿԱՆ) ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՄԲԵՐՆ ԸՍՏ ԿՆԸԲՀ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ, 2021Թ.

* Նույն մարդը կարող էր ենթարկվել բռնության մեկից ավելի տեսակների՝ ֆիզիկական և/կամ սեռական և/կամ հոգեբանական: Նույն կերպ՝ կարող էր ենթարկվել և՛ չափավոր, և՛ դաժան ֆիզիկական բռնության:

ԿԱՅՈՒՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԻ (ԿԶՆ) ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐ, ՀԱՅԱՍՏԱՆ 2021Թ.

ԿԶՆ 5.2.1

Աղյուսակ 3. Երբևէ զուգընկեր ունեցած 15 տարեկան և բարձր տարիքի⁶ կանանց և աղջիկների համամասնությունը, ովքեր ենթարկվել են ֆիզիկական, սեռական կամ հոգեբանական բռնության ներկա կամ նախկին զուգընկերոջ կողմից վերջին 12 ամիսների ընթացքում, ըստ բռնության ձևի և ըստ տարիքի

Վերջին 12 ամիսների ընթացքում									
Տարիք	Երբևէ կյանքի ընթացքում զուգընկեր ունեցած կանայք*	Զուգընկերոջ (ներկա կամ նախկին) կողմից ենթարկվել են.							
		Ֆիզիկական բռնություն		սեռական բռնություն		ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնություն		հոգեբանական բռնություն	
		N	%	N	%	N	%	N	%
15-24	159	5	3.1	4	2.50	9	5.7	25	15.7
25-34	682	28	4.1	11	1.60	34	5.0	96	34.8
35-44	733	29	4.0	18	2.50	39	5.3	96	29.9
45-59	986	28	2.8	16	1.6	37	3.8	117	30.0
Ընդամենը	2 560	90	3.5	49	1.9	119	4.6	334	13.0

ԿԶՆ 5.2.2

Աղյուսակ 4. 15 տարեկան և բարձր տարիքի⁶ կանանց և աղջիկների համամասնությունը, ովքեր ենթարկվել են սեռական բռնության զուգընկեր չհանդիսացող անձանց կողմից վերջին 12 ամիսների ընթացքում, ըստ տարիքային խմբի

Վերջին 12 ամիսների ընթացքում			
Տարիք	Ընդամենը հարցված կանայք և աղջիկներ	Ինտիմ զուգընկեր չհանդիսացող անձանց կողմից ենթարկվել են սեռական բռնություն	
	N	N	%
15-24	355	...	...
25-34	741	...	...
35-44	753	...	...
45-59	1 023	...	...
Ընդամենը	2 872	10	0.3

ԿԶՆ 5.3.1

ԿԶՆ 5.3.1 ցուցանիշը վերաբերում է 20-24 տարեկան կանանց համամասնությանը, ովքեր ամուսնացել են կամ սեռական կապի մեջ են գտնվել նախքան 15 տարեկան և նախքան 18 տարեկան դառնալը: Հետազոտության արդյունքների համաձայն ԿԶՆ 5.3.1 ցուցանիշին համապատասխանող դեպքեր չեն հանդիպել:

⁶ Այստեղ և հետայսու՝ վերաբերում է 15-59 տարեկաններին:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԵԶՐՈՒՅԹՆԵՐ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ստորև օգտագործված եզրույթների բացատրությունները ներկայացված են ըստ սույն վերլուծական զեկուցի մեջ ունեցած իմաստի և նշանակության:

- **Ընդհանրական բռնություն** – բռնարարք, որը տեղի է ունենում մասնավոր կենցաղային հարաբերություններում.
 - բռնություն ամուսնու/զուգընկերոջ կողմից
 - բռնություն ծնողների/ընտանիքի այլ անդամների կողմից:
- **Ջուգընկեր** – տղամարդ, ում հետ կինը գտնվում/գտնվել է անձնական սերտ (այդ թվում ինտիմ) հարաբերությունների մեջ, օրինակ՝ ամուսին, քաղաքացիական համակեցությամբ ապրող զուգընկեր և այլն:
- **Ֆիզիկական բռնություն**– ամուսնու/զուգընկերոջ կողմից կնոջ նկատմամբ իրականացված վարքային դրսևորումներ՝ ապտակել, որևէ առարկա նետել, որը կարող է վնասել, հրել, հարվածել, քաշել մազերը, հարվածել բռունցքով կամ որևէ այլ առարկայով, ինչը կարող է վնասել, հարվածել ոտքով, քարշ տալ կամ ծեծել, դիտավորյալ խեղդել կամ այրվածք հասցնել, սպառնալ կամ օգտագործել հրացան, դանակ կամ որևէ այլ զենք:
- **Սեռական բռնություն** – սեռական հարաբերության որևէ գործողություն, որն ամուսնու/զուգընկերոջ կողմից իրականացվել է սպառնալիքով և ուժով, կամ զուգընկերը կնոջը ստիպել է սեռական բնույթի որևէ գործողություն, որը կնոջ կարծիքով ստորացուցիչ է և/կամ նվաստացուցիչ: Սեռական բռնություն է դիտարկվել նաև այն իրավիճակը, երբ կինն ունեցել է սեռական հարաբերություն, երբ չի ցանկացել, քանի որ վախեցել է դրա հետևանքներից:
- **Հոգեբանական բռնություն** - ամուսնու/զուգընկերոջ կողմից կնոջ նկատմամբ իրականացված վարքային դրսևորումներ՝ վիրավորել կնոջը կամ ստիպել վատ զգալ (անհաջողակ/մեղավոր), նվաստացնել, ստորացնել կնոջը՝ այլ մարդկանց ներկայությամբ, դիտավորյալ անել այնպիսի բաներ, որոնք կվախեցնեն կամ կսարսափեցնեն կնոջը, բանավոր սպառնալ, որ կվնասի կնոջը կամ այն մարդուն, ում սիրում է կինը:
- **Ֆիզիկական բռնության ենթարկվածների մասնաբաժին** - հաշվարկվել է հարցաթերթի ֆիզիկական բռնությանը վերաբերող՝ 705 (a-f) ենթահարցերի⁷ հիման վրա: Այլ կերպ ասած, եթե հարցվողը ֆիզիկական բռնությանը վերաբերող առնվազն մեկ ենթահարցին պատասխանել է «Այո», ապա այդ դեպքը մտել է հաշվարկի մեջ, որպես մեկ միավոր: Ֆիզիկական բռնության ենթարկվածների մասնաբաժինը հաշվարկվել է թե՛ ամբողջ կյանքի և թե՛ հետազոտությանը նախորդող վերջին 12 ամիսների ընթացքում ունեցած փորձառության հիման վրա:
- **Սեռական բռնության ենթարկվածների մասնաբաժին** - հաշվարկվել է հարցաթերթի սեռական բռնությանը վերաբերող՝ 706 (a-d) ենթահարցերի² հիման վրա: Այլ կերպ ասած, եթե հարցվողը սեռական բռնությանը վերաբերող առնվազն մեկ ենթահարցին պատասխանել է «Այո», ապա այդ դեպքը ներառվել է հաշվարկի մեջ, որպես բռնության մեկ միավոր: Սեռական բռնության ենթարկվածների մասնաբաժինը հաշվարկվել է թե՛ ամբողջ կյանքի և թե՛ հետազոտությանը նախորդող վերջին 12 ամիսների ընթացքում ունեցած փորձառության հիման վրա:
- **Հոգեբանական բռնության ենթարկվածների մասնաբաժին** - հաշվարկվել է հարցաթերթի հոգեբանական բռնությանը վերաբերող՝ 704 (a-d) ենթահարցերի² հիման վրա: Այլ կերպ ասած, եթե հարցվողը հոգեբանական բռնությանը վերաբերող առնվազն մեկ ենթահարցին պատասխանել է «Այո», ապա այդ դեպքը մտել է հաշվարկի մեջ, որպես մեկ միավոր: Հոգեբանական բռնության ենթարկվածների մասնաբաժինը հաշվարկվել է թե՛ ամբողջ կյանքի և թե՛ հետազոտությանը նախորդող վերջին 12 ամիսների ընթացքում ունեցած փորձառության հիման վրա:
- **Տարածվածություն** - որոշակի ժամանակահատվածում (օրինակ՝ ամբողջ կյանքի ընթացքում, կամ վերջին 12 ամիսների ընթացքում) դիտարկվող երևույթի կամ ուսումնասիրության օբյեկտի որոշակի բնութագրիչների հանդիպման դեպքերի հաճախականությունն է, արտահայտված բացարձակ թվով կամ %-ով:

⁷ ԿՆԸԲՀ հարցաթերթը կցված է սույն զեկուցիին:

- **Հաճախակիություն** - դեպքերի կրկնության ինտենսիվության չափի միավոր է (օրինակ՝ երբեք, մեկ անգամ, մի քանի անգամ և այլն):
- **Հաճախականություն** - ուսումնասիրվող երևույթի կամ փոփոխականի համապատասխան արժեքների հանդիպման թիվն է՝ արտահայտված բացարձակ թվով կամ տոկոսով:
- **P-Value** - երկու երևույթների կապի ուսումնասիրության նշանակալիության գործակից է, որը թույլ է տալիս հաստատել, կամ հերքել 0-ական հիպոթեզը: 0-ական հիպոթեզը ենթադրում է, որ դիտարկվող երկու երևույթների միջև կապ չկա: Եթե $p\text{-value} \leq 0.05$ է, ապա 0-ական հիպոթեզը հերքվում է և կապը նշանակալի է, եթե $p\text{-value} > 0.05$, ապա 0-ական հիպոթեզը հաստատվում է, հետևաբար՝ երկու երևույթների միջև կապը նշանակալի չէ:
- **Crude odds Ratio** - երկու փոփոխականների միջև վիճակագրական կապի ուժգնության և ուղղության նկարագրող ցուցիչ է (ռիսկի գործոն), որը թույլ է տալիս պարզել, թե ուսումնասիրվող երևույթը (օրինակ՝ բռնությունը զուգընկերոջ կողմից) պայմանավորված է այլ փոփոխականներով՝ (օրինակ՝ հարցվողի կրթությամբ, տարիքով և այլն): Եթե $\text{Crude odds Ratio} > 1$, ապա տվյալ փոփոխականն էական ազդեցություն ունի, որպեսզի դիտարկվող երևույթը տեղի ունենա, իսկ եթե $\text{Crude odds Ratio} < 1$, ապա ազդեցությունը նշանակալի չէ:
- **Ընտրանքի վստահության միջակայք** կամ **հավաստիության աստիճան**- չափվում է տոկոսներով և թույլ է տալիս գնահատել, թե ընտրանքային համախմբության համար արված վերլուծությունները քանի տոկոս հավանականությամբ կարելի է տարածել գլխավոր համախմբության վրա:
- **Ընտրանքի սահմանային սխալ** կամ **շեղման աստիճան** - նկարագրում է, թե ստացված արդյունքները որքանով կարող են շեղվել գլխավոր համախմբության իրական պատկերից:
- **Դիզայն էֆֆեկտը (DEFF)** - կիրառվում է ընտրանքի արդյունավետ չափի հաշվարկման նպատակով, որն իրենից ներկայացնում է ընտրանքի իրական չափի հարաբերությունը արդյունավետ ընտրանքի չափին (այսինքն ակնկալվող ընտրանքի չափը, եթե կիրառվեր պարզ պատահական ընտրանքի (SRS) մեթոդը):

Առանձին դեպքերում բաղադրիչների և դրանց հանրագումարի (ընդամենի) միջև աննշան տարբերությունները բացատրվում են տվյալների կլորացմամբ:

ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ԴԱՇՏԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԿՆԸԲՀ անցկացման արդյունքների վերաբերյալ սույն հաշվետվությունը հիմնվում է հետազոտության տեխնիկական առաջադրանքով (SU) նախատեսված մեթոդաբանությամբ՝ Արմստատի կողմից տրամադրված աջակցող նյութերի և տեղեկատվության, ծրագրի իրականացնող թիմի հետ անցկացված քննարկումների և դաշտային աշխատանքների ամփոփ արդյունքների վրա: Հետազոտության համառոտ նկարագրությունը և կառուցվածքը ներկայացված են ստորև:

Աղյուսակ 5. ԿՆԸԲՀ համառոտ նկարագրությունը

Հետազոտության անվանումը	ԿՆԸԲՀ համապետական հետազոտություն
Հետազոտության թեման	Գենդերային բռնություն
Հետազոտության ժամանակահատվածը	Հետազոտությունն իրականացնել է վեցամսյա ժամանակահատվածում
Հետազոտության աշխարհագրական ծածկույթը	ՀՀ ամբողջ տարածքը
Հետազոտության թիրախային հանրությունը	15-59 տարեկան կանայք
Ընտրանքի չափը	Ըստ Արմստատ SU-ի նախատեսվում էր 4 800 SS այցելություն, որից 3 000-ը՝ կայացած հարցումներ
Խորհրդատուի հիմնական պարտականությունները	1. Հետազոտության ընտրանքի մեթոդաբանության մշակում 2. Հետազոտության մոդելային հարցաթերթի և հարցաթերթի լրացման ձեռնարկի տեղայնացում, լրամշակում 3. Հարցազրուցավարների և դաշտային աշխատանքների հրահանգավորում, դաշտային աշխատանքների նախապատրաստում 4. Անձնակազմի հրահանգավորում դեմ առ դեմ հարցումների CAPI մեթոդի կիրառության վերաբերյալ 5. Հարցաթերթերի փորձարկում (CAPI կիրառության փորձարկում) 6. Հետազոտության գործիքակազմի, տվյալների հավաքման գործընթացի փորձարկում (ներառյալ՝ հարցաթերթի, տվյալների ներմուծման, անձնակազմի) և հարցաթերթի վերջնական տարբերակի նախապատրաստում 7. Դեմ առ դեմ հարցումների իրականացում Երևանում և ՀՀ մարզերում 8. Դաշտային աշխատանքների որակի վերահսկողության իրականացում 9. Տվյալների ստուգում, ճշտում և մշակում 10. Մշակված տվյալների վերլուծություն և հետազոտության արդյունքների վերաբերյալ հաշվետվության նախապատրաստում

Տվյալների միջազգային համադրելիությունն ապահովելու նպատակով հետազոտությունն իրականացվել է Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպության (ԱՀԿ) կողմից առաջարկվող և ազգային առանձնահատկություններին համապատասխանեցված մեթոդաբանության համաձայն և հաստատվել է ՀՀ վիճակագրության պետական խորհրդի (ՎՊԽ) կողմից՝ 2021 թվականի մարտի 11-ի N 02-Ն որոշմամբ⁸:

⁸ <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=150805>

Ընտրանքի մեթոդաբանությունը

▶ Ընտրանքի նկարագրությունը

Հետազոտության ընտրանքի համար հիմք են հանդիսացել Արմատատի կողմից Խորհրդատուին տրամադրված որոշակի մեթոդաբանությամբ ընտրված SS-ների հասցեական ցանկերը: Արմատատը Խորհրդատուին աջակցել է ընտրանքի ձևավորման կամ դրա հետ առնչվող հարցերի ծագման ընթացքում (ընտրանքի շրջանակի համար հիմք է հանդիսացել ՀՀ 2011թ.-ի մարդահամարի արդյունքում ձևավորված SS հասցեների բազան): Հետազոտության գլխավոր համակցությունը, որի հիմնական միավորները ՀՀ մասնավոր SS-ների հասցեներն են, համապատասխան ձևաչափով և ընթացակարգով, Խորհրդատուին տրամադրել է Արմատատը: Ըստ այդմ՝ ընտրանքի մեթոդաբանությունը ևս քննարկվել և հաստատվել է Արմատատի կողմից:

ԿՆԸԲՀ իրականացման նպատակով մշակվել է այնպիսի ընտրանք, որը կապահովի կանանց վերաբերող տվյալների ներկայացուցչականություն: Հետազոտությունն իրականացվել է ըստ մարզերի ստրատիֆիկացված երկաստիճան սիստեմատիկ հավանական ընտրանքի մեթոդով: Երևանը և մարզերը՝ բոլոր գյուղական և քաղաքային բնակավայրերով, ընտրանքային համակցության մեջ ներառվել են ՀՀ բոլոր SS-ների կազմում այդ ստրատայում առկա SS-ների համամասնությամբ:

Ընտրանքի շրջանակում ներառված բոլոր SS-ները բաժանվել են 32 ստրատաների (շերտերի) (այդ թվում՝ 12 ստրատա Երևանում և 2-ական ստրատա յուրաքանչյուր մարզում), կիրառելով գլխավոր համակցության չափին համամասնական հավանականությամբ ընտրանքի մեթոդը (PPS): Ընտրանքի ձևավորման նպատակով իրականացվել է ընտրանքի նախնական միավորների (PSU) ընտրություն: Ընտրանքային նախնական միավորը մասնավոր SS-ն է:

Ընտրանքի մշակման **առաջին փուլում**, ՀՀ 2011թ. մարդահամարի արդյունքում ձևավորված SS հասցեների բազայի հիման վրա, սիստեմատիկ պատահական ընտրանքի (SRS) միջոցով ընտրվել են ընտրանքի նախնական միավորները (PSU): **Երկրորդ փուլում** ընտրվել են ընտրանքի երկրորդային միավորները, յուրաքանչյուր կլաստերում ընդգրկված SS-ները՝ SRS մեթոդով: Յուրաքանչյուր PSU-ում նախատեսվել է իրականացնել հարցազրույց 10 SS թիրախային ներկայացուցիչների հետ: Ընտրանքի նախնական միավորում ընդգրկված յուրաքանչյուր SS-ն հավասար հավանականություն է ունեցել ընդգրկվելու ընտրանքում: Ընտրված SS-ների շրջանակում, հարցազրուցավարը առաջին SS-ից սկսած, ըստ ցանկի շարունակել է այցելությունները՝ փորձելով լրացնել նախատեսված հարցումների քանակը:

▶ Ընտրանքի մեթոդաբանության մշակման վերաբերյալ քննարկումները⁹

Ի սկզբանե նախատեսվում էր իրականացնել թիրախային հարցվողների հետ 3 000 կայացած հարցում: Ընտրանքի վստահության միջակայքը կազմել է 95%, դիզայն էֆֆեկտը (DEFF)⁹ 1.9, պլանավորված չկայացած հարցումների թիվը՝ 20%, իսկ ընտրանքի չափը՝ $n=4\ 712$: Հաշվի առնելով Արմատատի կողմից նմանատիպ հետազոտությունների իրականացման նախկին փորձը՝ կապված հասցեների բազայի վաղեմության, որոշակի անճշտությունների, SS մերժումների հետ, նախատեսվում էր հարցազրուցավարին յուրաքանչյուր PSU-ի համար 10 SS ցանկի փոխարեն տրամադրել 40-50-ը՝ նախանշված թիրախին հասնելու նպատակով: Դաշտային աշխատանքների իրականացման առաջին օրերին իսկ պարզ դարձավ, որ ընտրանքի ստանդարտ մեթոդաբանությամբ, իսկապես, հնարավոր չէր ապահովել թիրախային 3 000 արդյունավետ հարցազրույցը՝ վերոնշյալ և մի շարք այլ խոչընդոտող գործոնների պատճառով: 2021թ.-ի մարտի 2-ին Ծրագիրն իրականացնող թիմի հետ տեղի ունեցավ աշխատանքային քննարկում, որի ընթացքում ներկայացվեցին դաշտային աշխատանքների իրականացման հիմնական խոչընդոտները:

Մասնավորապես.

⁹ Ընտրանքի մանրամասն նկարագրությունը Խորհրդատուն ներկայացրել է 2021թ.-ի փետրվարի 15-ին՝ նախնական հաշվետվության մեջ:

1. Ընտրանքի շրջանակի (<< 2011թ.-ի մարդահամարի արդյունքում ձևավորված SS-ների ցանկի)՝ հասցեներում առկա անհամապատասխանությունները,
2. Մերժումների մեծ թիվը, ինչը պայմանավորված էր հետևյալ գործոններով.
 - ▶ Հետազոտության թեմայի զգայունությունը,
 - ▶ ՔՈՎԻԴ-19 համավարակը,
 - ▶ 44-օրյա պատերազմն Արցախում. հետպատերազմյան սոցիալ-հոգեբանական իրավիճակը,
 - ▶ Հայաստանում առկա անկայուն քաղաքական իրավիճակը:

Խորհրդատուն Ծրագիրն իրականացնող թիմին ներկայացրեց դաշտային աշխատանքների առաջին 6 օրերի արդյունքները: Մասնավորապես, անդրադարձ եղավ այն հարցին, որ չկայացած հարցումների առկա միտումը պահպանվելու դեպքում հնարավոր է ստանալ մոտ 2 600 կայացած հարցում՝ այցելելով 10 000-12 000 SS (մինչդեռ SU-ում SS ընտրանքի նախնական չափը նշված էր մոտ 4 800): Սա նշանակում է, որ ակնկալվում էր մեկ մարզում ունենալ միջինում 1 090 ընտրված և այցելված SS: Հայաստանում մարզային մակարդակում ներկայացուցչական ընտրանքի թիվը, 95% վստահության միջակայքի և 0.5 ընտրանքային դիտարկման սահմանային սխալի դեպքում կազմում է 384: Սա նշանակում է, որ ընտրանքով նախատեսված SS-ների թիվը ավելի քան բավարար է մարզային մակարդակում ներկայացուցչական ընտրանք ապահովելու համար:

Հաշվի առնելով ներկայացված տեղեկատվությունը, Խորհրդատուն և Ծրագիրն իրականացնող թիմը համատեղ որոշում կայացրեցին, որ նախնական մեթոդաբանական մոտեցումը փոփոխության ենթակա չէ: Այսինքն, կարիք չկա ավելացնելու PSU-ների և/կամ PSU-ում առկա SS-ների թիվը՝ 3 000 կայացած հարցում ապահովելու նպատակով: Համատեղ կայացվեց որոշում, ըստ որի.

1. Մեկ PSU-ում հարցազրուցավարները պետք է փորձեին իրականացնել 10 հարցում,
2. Հետազոտված SS-ների անհրաժեշտ քանակը չապահովելու դեպքում, եթե հարցազրուցավարները սպառում են ցանկով նախատեսված հասցեները, նրանց պետք է տրամադրել նույն PSU-ից լրացուցիչ հասցեներ (դրանց առկայության դեպքում),
3. Տվյալ PSU-ում նախատեսված 10 կայացած հարցումները համալրելու կամ հասցեների ցանկն ավարտելու դեպքում՝ դադարեցնել այցերը: Նախատեսված հարցումների քանակը չապահովելու դեպքում լրացուցիչ PSU-ների տրամադրման պահանջ ներկայացված չէր:

Այս որոշման վերաբերյալ փորձագիտական կարծիք ստանալու նպատակով Արմստատը դիմել է «GOPA Worldwide Consultants GmbH» ՍՊԸ ներկայացուցչին, ով խորհուրդ է տվել հետևել սահմանված մեթոդաբանությանը, նշելով, որ հավելյալ PSU-ների կիրառության անհրաժեշտություն չկա:

Դաշտային աշխատանքների արդյունքները համապատասխանում են Խորհրդատուի ակնկալիքներին: Մասնավորապես, հետազոտության ընթացքում իրականացվել է 12 636 SS այցելություն, որից կայացել են¹⁰ 2 872-ը: Ընտրանքի նախնական և վերջնական բաշխման վերաբերյալ տեղեկատվությունը ներկայացված է ստորև.

¹⁰ Սույն հետազոտության շրջանակում կայացած/արդյունավետ հարցում է համարվում ճիշտ մեթոդաբանությամբ ընտրված կնոջ հետ իրականացված հարցումը:

Աղյուսակ 6. Ընտրանքում SS-ների բաշխումն ըստ ստրատաների

Մարզ	PSU-ների թիվը ընտրանքում			Ընտրանքի նախնական չափը, SS			Փաստացի այցերի թիվը (ներառյալ չկայացած հարցումները)			Ընտրանքի վերջնական չափն (ըստ տվյալների բազայի), SS		
	քաղաք	գյուղ	ընդամենը	քաղաք	գյուղ	ընդամենը	քաղաք	գյուղ	ընդամենը	քաղաք	գյուղ	ընդամենը
Արագածոտն	3	13	16	30	125	155	101	423	524	20	132	152
Արարատ	7	22	29	67	211	278	304	583	887	65	212	277
Արմավիր	9	21	30	82	207	289	295	542	837	82	207	289
Գեղարքունիք	8	18	26	72	169	241	205	425	630	71	172	243
Լոռի	15	12	27	145	117	262	643	416	1 059	139	114	253
Կոտայք	13	14	27	123	136	259	652	441	1 093	123	136	259
Շիրակ	14	14	28	137	130	267	821	423	1 244	119	130	249
Սյունիք	9	6	15	84	62	146	426	266	692	82	61	143
Վայոց ձոր	2	4	6	18	40	58	31	137	168	10	49	59
Տավուշ	5	9	14	43	89	132	125	358	483	30	100	130
Երևան	96	-	96	913		913	5 019		5 019	818		818
Ընդամենը	181	133	314	1 714	1 286	3 000	8 622	4 014	12 636	1 559	1 313	2872

▶ Հարցվողների ընտրությունը և չկայացած հարցումները

Խորհրդատուն պահպանել է հարցվողների ընտրության հետ կապված ԱՀԿ կողմից առաջարկվող և Արմատատի կողմից տրամադրված մեթոդաբանությունը: Հարցազրույցը նախատեսվում էր իրականացնել SS 15-59 տարեկան այն կանանց հետ (անկախ զուգընկերոջ առկայությունից), ովքեր սովորաբար բնակվում են տվյալ SS-ում, կամ տվյալ SS-ում ժամանակավոր այցելու են, սակայն առնվազն չորս շաբաթ բնակվում են տվյալ SS-ում, իսկ եթե տվյալ տանը աշխատող են ապա՝ շաբաթվա ընթացքում առնվազն 5 օր գիշերում են տվյալ SS-ում: Համաձայն հետազոտության հիմքում ընկած մեթոդաբանության, SS-ում մեկից ավելի մասնակցունակ կանանց դեպքում, հարցազրույց իրականացվել է այն մեկի հետ, ում ծննդյան օրը հարցազրույցի օրվան ամենամոտն էր: Հարցվողներն ընտրվել են պատահականության սկզբունքով և չէին կարող փոխարինվել SS մեկ այլ անդամով:

Հարցազրուցավարներին տրամադրվել է ընտրանքով նախատեսված բնակավայրերում ընտրված SS հասցեների ցանկը: Հիմնականում գյուղական բնակավայրերի դեպքում, որտեղ հասցեները միշտ չէ, որ հստակ էին, նշված էին SS գլխավորի անուն, ազգանունն ու հայրանունը: Հարցազրուցավարն այցելելով ընտրված SS-ն, ներկայանում էր անձամբ և ներկայացնում հետազոտությունն իրականացնող կազմակերպությունը, ապա՝ SS կողմից հետազոտությանը մասնակցելու համաձայնության դեպքում իրականացում էր հարցազրույցը:

Պատվիրատուի և Խորհրդատուի համագործակցությամբ պատրաստվել է ուղեկցող նամակ՝ հասցեագրված համայնքի (վարչական շրջանի) ղեկավարին և 15-17 տարեկան հարցվողների ծնողներին, որը տրամադրվել է հարցազրուցավարներին: Ուղեկցող նամակը ներառում էր հետազոտության անվանումը, նպատակը, ինչպես նաև տեղեկատվություն այն մասին, թե ինչպես է ընտրվել տվյալ SS-ն, ինչու է կարևոր հարցվողների մասնակցությունը, ինչպես նաև հետազոտության ծրագրի պատասխանատուների կոնտակտային տվյալները՝ հարցերի դեպքում կապ հաստատելու նպատակով:

Հետազոտության ընթացքում հարցազրուցավարները իրավունք չունեին փոխարինել ընտրված SS-ն մեկ այլ SS-ով կամ ընտրված հարցվողին՝ մեկ այլ հարցվողով:

Եթե առաջին այցի ընթացքում կացարանը փակ էր, կամ հետազոտությունը հնարավոր չէր իրականացնել որևէ այլ պատճառով, բացի հետազոտությանը մասնակցության մերժումից, հարցազրուցավարը պետք է կատարեր առավելագույնը երեք այցելություն, որից հետո հարցազրույց չկայանալու դեպքում՝ գրանցեր չկայացած հարցազրույցի պատճառը:

Եթե SS անդամը կամ ընտրված հարցվողը մերժել է հարցմանն իր մասնակցությունը, ապա մերժման պատճառն արձանագրվել է հարցաթերթի համապատասխան բաժնում: Հարցազրուցավարները մուտքագրել են հետազոտության ընթացքում իրականացված բոլոր այցերի արդյունքները, որոնք ներկայումս առկա են տվյալների բազայում:

Կայացած և չկայացած այցերի վերաբերյալ վերլուծությունն ըստ քաղաք/գյուղ բաշխման ներկայացված է ստորև:

Աղյուսակ 7. Կայացած և չկայացած հարցումներն ըստ Երևանի, այլ քաղաքային և գյուղական բնակավայրերի (% կատարված այցերի թվի)¹¹

	Երևան	Այլ քաղաք	Գյուղ	Ընդամենը	
	N	N	N	N	%, այցելված SS-ներից
Ընտրանքի շրջանակում առկա SS-ների թիվը (գլխավոր համակցություն), ընդամենը	271 125	252 235	279 967	803 327	-
Այցելված SS-ների ընդհանուր թիվը	5 019	3 603	4 014	12 636	100
Բնակարանը դատարկ է կամ տվյալ հասցեն բնակելի չէ	430	815	833	2 078	16.4
Բնակարանը քանդված է	4	15	21	40	0.3
Բնակարանը չի գտնվել, առկա չէ	216	114	79	409	3.2
SS բոլոր անդամները խոսում են միայն օտար լեզվով	19	6	8	33	0.3
SS բոլոր անդամները բացակայում են (երկար ժամանակով)	383	546	374	1 303	10.3
Այցերի ժամանակ SS անդամները տանը չեն	660	163	74	897	7.1
Մերժում SS մակարդակում	1 535	1 078	330	2 943	23.3
SS կայացած հարցումների թիվը (հարցված SS-ներ)	1 595	984	1 606	4 185	-
SS պատասխանելիության մակարդակը (%) <i>հարցված SS-ների տեսակարար կշիռը՝ այցելված SS-ներից</i>	30.6	27.3	40.0	-	33.1
SS-ում չկա մասնակցունակ ¹² կին	541	326	233	1 100	8.7
Մասնակցունակ⁶ կին ունեցող SS-ների թիվը	1 120	1 412	1 482	4 014	-
Մասնակցունակ⁶ կին ունեցող SS-ներ (%) <i>տեսակարար կշիռը՝ հարցված SS-ներից</i>	22.3	39.2	36.9	31.8	-
Մասնակցունակ կանանցից. Ընտրված կինը տանը չէ	72	46	25	143	1.1
Ընտրված կինն ի վիճակի չէ մասնակցել հարցմանը (օր.՝ առողջական պատճառով)	6	7	2	15	0.1
Ընտրված կինը խոսում է միայն օտար լեզվով	4	1	3	8	0.1
Ընտրված կինը մերժել է	32	11	19	62	0.5
Ընտրված կինը չի ցանկանում շարունակել հարցումը	15	11	9	35	0.3
Կայացած անհատական հարցումների թիվը (հարցված կանայք)	818	741	1 313	2 872	-
Ընդհանուր պատասխանելիության մակարդակը (%) <i>անհատական հարցումների տեսակարար կշիռը՝ այցելված SS-ներից</i>	16.3	20.6	32.7	-	22.7
Պատասխանելիության մակարդակը (%) <i>հարցված կանանց տեսակարար կշիռը՝ մասնակցունակ կին ունեցող SS-ների ընդհանուր թվից</i>	73.0	52.5	88.6	71.6	-

¹¹ Աղյուսակում տոկոսները հաշվարկված են ըստ այցելված SS-ներում (2-րդ տող) հարցումների արդյունքների համամասնության:

¹² Ընտրանքի չափանիշներին համապատասխանող ռեսպոնդենտ:

Այսպիսով, հետազոտության ընթացքում իրականացվել է 2 872 կայացած անհատական հարցում: Պատասխանելիության համընդհանուր մակարդակը կազմել է 22.7% (12 636 այցից): Կայացած հարցումներից 2 728-ն իրականացվել է առաջին այցի ընթացքում, 122-ը՝ երկրորդ այցի և 22-ը՝ երրորդ այցի ընթացքում:

Հարցաթերթի մշակում և լրամշակում

▶ Հարցաթերթի հենքը

Հետազոտության հարցաթերթի համար հիմք է հանդիսացել ԱՀԿ կողմից կանանց առողջության և կենսափորձի վերաբերյալ հետազոտության իրականացման նպատակով մշակված թվով 12-րդ հարցաթերթի ձևանմուշը: Հարցաթերթի նախնական ձևանմուշը լրամշակվել է՝ տեղայնացվելով ըստ ազգային առանձնահատկությունների և կարիքների: Համաձայն ԱՀԿ առաջարկությունների՝ հարցաթերթի հարցերի զգալի մասը ենթակա չէր որևէ փոփոխության՝ ապահովելու համար հետազոտության արդյունքների միջազգային համադրելիությունը: Հարցաթերթում կատարված բոլոր փոփոխությունները համաձայնեցվել են Արմստատի հետ և ապա՝ հաստատվել ՎՊԽ որոշմամբ:

Հարցաթերթից զատ ԱՀԿ կողմից առաջարկվող և հարցաթերթի հետ ներդաշնակեցված հարցաթերթի լրացման ձեռնարկը՝ «Հետազոտության հարցաթերթի հարց առ հարց նկարագրության» փաստաթուղթը, տրամադրվել է դաշտային աշխատանքներ իրականացնող անձնակազմին (հարցազրուցավարներին, համակարգողներին): Այդ փաստաթուղթը պարունակում է մանրամասն տեղեկատվություն հետազոտության շրջանակում կիրառվող եզրույթների, հարցերի հիմքում դրված հայեցակարգերի, ինչպես նաև հարցազրուցավարի աշխատանքի կանոնների վերաբերյալ:

▶ Հարցաթերթի լրամշակումը

Հարցաթերթը լրամշակելու նպատակով Արմստատի ներկայացուցիչների և հետազոտական թիմի անդամների միջև կազմակերպվել են մի շարք աշխատանքային հանդիպումներ: Հաշվի առնելով ազգային առանձնահատկությունները, որոշ հարցերի ձևակերպումներ, Խորհրդատուի առաջարկով որոշում է կայացվել իրականացնել որոշ բովանդակային և տեխնիկական-խմբագրական աշխատանքներ: ԱՀԿ կողմից առաջարկվող մոդելային հարցաթերթի համեմատ որոշ հարցեր չեն ներառվել հետազոտության հարցաթերթում՝ հաշվի առնելով հայաստանյան համատեքստում դրանց ոչ այդքան արդիական կամ հակառակը՝ գերզգայուն լինելը՝ հատկապես հաշվի առնելով, որ հետազոտության դաշտային աշխատանքները համընկնում էին բնակչության շրջանում հետպատերազմյան բարոյահոգեբանական ծանր ժամանակահատվածի հետ՝ ուղեկցված ՔՈՎԻԴ-19 համավարակի խնդիրներով:

Հարցաթերթում չներառված հարցերը պայմանականորեն կարելի է բաժանել հետևյալ երեք հիմնական խմբերի.

1. Հետազոտական խնդիրների հետ անմիջական առնչություն չունեցող հարցեր օրինակ՝ «Հիմնականում ի՞նչ նյութերից է պատրաստված տանիքը»,
2. Հարցեր, որոնք մեծամասամբ կիրառելի չեն լինի՝ հաշվի առնելով տեղական առանձնահատկությունները,
3. Հայաստանյան հասարակության սոցիալ-մշակութային առանձնահատկություններին չհամապատասխանող հարցեր:

Տեղեկատվության ստացման առաջնահերթությունները սահմանելու և հարցաթերթի վերաբերյալ ընդհանուր գնահատական ստանալու նպատակով Արմստատի կողմից հարցաթերթը, հարցաթերթի լրացման ձեռնարկն՝ ուղեկցող պաշտոնական գրությամբ, ուղարկվել է գեներալին հիմնահարցերով զբաղվող ազգային ղեկավար կոմիտե (ԳՀԶԱՂԿ) անդամ հանդիսացող կառույցներին: Ղեկավար կոմիտեի անդամ են հանդիսանում կառավարության տարբեր գերատեսչությունների ներկայացուցիչներ՝ Աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարությունից, Առողջապահության նախարարությունից, Արդարադատության նախարարությունից և այլն, ընտանեկան բռնության ոլորտում մասնագիտացած ՔՀԿ-ներ, միջազգային կառույցներ և այլ կարևոր

շահառուներ¹³: Ըստ այդմ, հարցաթերթի և դրա լրացման ձեռնարկի լրամշակման փուլում հաշվի են առնվել նաև գենդերային բնույթյան հարցերով զբաղվող փորձագետների կարծիքները:

Գործնական տեսանկյունից, հաշվի առնելով ժամանակի սղությունը, նախքան պաշտոնական նամակներ ուղարկելը, մասնագիտական համայնքի ներկայացուցիչների հետ իրականացվել են ընթացիկ խորհրդատվություններ՝ հարցաթերթի հետ կապված հարցերի հստակեցման նպատակով:

▶ **Հարցաթերթի լրացման հետ կապված ռիսկերը և խնդիրները**

Հետազոտության իրականացման սկզբնական փուլում խորհրդատուն ներկայացրել է հարցաթերթի լրացման հետ կապված մի շարք ռիսկեր: Խորհրդատուն մասնավորապես նշել է, որ հարցաթերթի ծավալուն լինելու պատճառով առկա է որոշակի ռիսկ, որ հարցվողները հարցազրույցի կեսից կիրաժարվեն շարունակել հարցմանն իրենց մասնակցությունը: Մյուս կողմից՝ առկա էր որոշակի մտահոգություն, որ հասնելով ֆիզիկական և սեռական բնույթյանը վերաբերող հարցաթերթի վերջին բաժիններին, հարցվողներն այնքան հոգնած կլինեն, որ հարցերին կպատասխանեն իմիջիայլոց, ինչը, բնականաբար, կազդի ստացված պատասխանների որակի վրա: Այնուամենայնիվ, դաշտային աշխատանքների ընթացքում անավարտ է մնացել ընդամենը 35 հարցում:

Հետազոտության իրականացման ընթացքում հարցազրույցավարներն արձանագրել են հարցաթերթում առկա հարցերի վերաբերյալ մի շարք խնդիրներ, որոնք ներկայացված են ստորև.

1. Ինչպես բազմիցս քննարկվել է Ծրագրի շրջանակում տեղի ունեցած հանդիպումների ժամանակ՝ հարցաշարին առնչվող դժվարությունները վերաբերվում են ազգային սոցիալ-մշակութային միջավայրին ոչ «համապատասխան» հարցերի առկայությանը, ինչպիսիք են սեռական բնույթյան, մասամբ էլ՝ ֆիզիկական բնույթյան վերաբերյալ հարցերը:
2. Ֆիզիկական բնույթյանն առնչվող հարցերն այն առումով են դժվար եղել, որ ամուսնու կողմից մեկ անգամ ապտակելը կամ որևէ բան կնոջ վրա նետելը կնոջ կողմից չի ընկալվում որպես բնույթյան դրսևորում: Ըստ այդմ, հարցաթերթի հաջորդող բաժինները, որոնք վերաբերում են բնույթյան հետևանքով ստացած վնասվածքներին (բաժին 8) և բռնարարքի ազդեցությանն ու հաղթահարմանը (բաժին 9), դարձել են ոչ կիրառելի կամ դժվար կիրառելի:
3. Սեռական բնույթյանն առնչվող խնդիրները հայաստանյան միջավայրում դեռևս շարունակում են համարվել փակ հարցեր և դրանց մասին բարձրաձայնելու համար պետք էր հաղթահարել ներքին բարդոյթները: Մասնավորապես, ամուսնու կողմից սեռական բնույթյանը վերաբերող հարցերում արարքը բնույթյան համարել-չհամարելու անցումը շատ նուրբ է: Ինչպես ֆիզիկական բնույթյան որոշ տեսակների դեպքում, այս հարցերի պարագայում ևս, կանայք դժվարանում էին գնահատել՝ արդյոք դա սեռական բնույթյան էր, թե ոչ: Օրինակ՝ «Դուք երբևէ ունեցել էք սեռական հարաբերություն այն ժամանակ, երբ ինքներդ չեք ցանկացել, սակայն համաձայնվել եք, որովհետև/քանի որ վախեցել եք, թե ինչ կարող էր անել Ձեր զուգընկերը, եթե Դուք հրաժարվեիք» հարցին կանայք պատասխանել են, որ նման դեպքեր եղել են՝ միևնույն ժամանակ մեկնաբանելով, որ սեռական հարաբերություն ունենալը մտնում է իրենց «ամուսնական պարտականության» մեջ և դա չի կարող լինել բնույթյան:
4. Հարցաշարի հետ կապված հաջորդ դժվարությունը վերաբերում էր կանանց վերարտադրողական առողջությանը (բաժին 3) և երեխաներին (բաժին 4) այն դեպքում, երբ կինն ուներ մահացած երեխա: Բնականաբար, կանայք հուզվում էին, երբ խոսում էին իրենց մահացած երեխայի մասին:

Խորհրդատուն նշել է նաև հարցազրույցի տևողության հետ կապված խնդիր: Համաձայն հետազոտության արդյունքների վերլուծության, հարցազրույցը միջինում տևել է 35-45 րոպե. եթե հարցվողը պատասխանել է նաև հարցաթերթի 7 (հարցվողն ու իր ամուսինը/ զուգընկերը), 8 (վնասվածքներ) և 9

¹³ Մասնավորապես՝ Կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարություն, Արտաքին գործերի նախարարություն, Գլխավոր դատախազություն, Ոստիկանություն, Քննչական կոմիտե, Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն (մարզպետարաններ) և այլն:

(ազդեցություն և հաղթահարում) բաժինների հարցերին, հարցազրույցը տևել է 50-70 րոպե, իսկ առանց այդ հարցերի՝ 20-30 րոպե:

Դաշտային աշխատանքներ

▶ Դաշտային աշխատանքներն իրականացնող անձնակազմը

Հետազոտական անձնակազմի համալրումը, պայմանագրերի կնքումը և պարտականությունների բաշխումը. ԿՆԸԲՀ իրականացման նպատակով ձևավորվել է փորձառու աշխատանքային խումբ՝ բաղկացած հարցազրուցավարներից և դաշտային աշխատանքների համակարգողներից, որոնց ընտրության համար հիմք է հանդիսացել իրենց նախկին հետազոտական փորձը:

▶ Դաշտային աշխատանքներ իրականացնող անձնակազմի ուսուցումը

Նախքան դաշտային աշխատանքների սկսելը, դաշտային աշխատանքներն իրականացնող անձնակազմը մասնակցել է Ծրագրի համակարգողի կողմից կազմակերպված ուսուցումներին՝ հետևյալ թեմաներով.

1. Հետազոտության նպատակի և խնդիրների ներկայացում,
2. Ընտանեկան բռնության հետ կապված հետազոտությունների առանձնահատկությունները: Դասընթացների ընթացքում, մասնավորապես, ուշադրություն է դարձվել հարցերը հնչեցնելու և արձանագրելու էթիկական կողմերին և զգուշությանը,
3. Հարցաթերթի լրացման կարգը,
4. Պլանշետների միջոցով տվյալների հավաքման Kobo Toolbox հարթակի օգտագործումը,
5. Հետազոտության ընտրանքը, դրանից օգտվելու կանոնները և հնարավոր խնդիրները:

Դասընթացները վարել են Ծրագրի ղեկավարը (գենդերային բռնության հարցերով փորձագետ), Ծրագրի համակարգողը և տվյալների մշակման մասնագետը:

▶ Հարցաթերթի փորձարկումը

Հարցաթերթի բովանդակությանը ծանոթանալուց հետո, հետազոտական անձնակազմը իրականացրել է փորձնական հարցազրույցներ: Փորձնական հարցազրույցների իրականացումը թույլ է տվել.

1. Դաշտային աշխատանքների համակարգողներին և հարցազրուցավարներին փորձարկել հարցաթերթի և հարցազրույցի անցկացման տեխնիկան,
2. Բացահայտել հարցերի ձևակերպման հետ կապված խնդիրները,
3. Բացահայտել և շտկել Kobo Toolbox հարթակի կիրառության հետ կապված խնդիրները:

Փորձնական հարցազրույցներն իրականացվել են այն տարածքներում, որոնք ներառված չեն եղել հետազոտության ընտրանքում: Յուրաքանչյուր հարցազրուցավար իրականացրել է 4 փորձնական հարցազրույց: Փորձնական հարցազրույցների իրականացման ընթացքում պահպանվել են մեթոդաբանությամբ նախատեսված բոլոր գործընթացները:

Հետազոտական անձնակազմի մասնագետները հարցումների արդյունքները քննարկել են հարցազրուցավարների և դաշտային փորձնական աշխատանքների համակարգողների հետ: Քննարկումների արդյունքում բացահայտված խնդիրները և հարցազրուցավարների դիտարկումները հաշվի են առնվել և անհրաժեշտության դեպքում համապատասխան տեխնիկական փոփոխություններ են իրականացվել հարցաթերթում:

▶ Դաշտային աշխատանքներ, դեմ առ դեմ հարցումներ

Նախքան դաշտային աշխատանքների սկսելը, Ծրագիրն իրականացնող թիմը պատրաստել է ուղեկցող նամակներ՝ հասցեագրված համայնքի (վարչական շրջանի) ղեկավարին և 15-17 տարեկան հարցվողների ծնողներին, եթե լինել դրա անհրաժեշտությունը:

Հետազոտության ընթացքում հարցվողների մասնակցության հետ կապված ռիսկերը նվազեցնելու նպատակով, հետազոտության անվանումը «քողարկվել է»: Մասնավորապես, թե՛ ուղեկցող նամակներում և թե՛ հարցաթերթում, Ծրագրի իրական անվանման փոխարեն կիրառվել է «Կանանց առողջության և կենսափորձի վերաբերյալ հետազոտություն» անվանումը:

Դաշտային աշխատանքներն իրականացվել են 2021թ.-ի փետրվարի 24-ից ապրիլի 25-ն ընկած ժամանակահատվածում: Աշխատանքներն իրականացվել են՝ պահպանելով մեթոդաբանության նախապես սահմանված բոլոր սկզբունքները և մոտեցումները: Բոլոր հարցազրույցներն իրականացվել են դեմ առ դեմ, առանց երրորդ մարդու ներկայության: Որոշ դեպքերում, բացառություն են կազմել միայն մանկահասակ երեխաները (մինչև 3 տարեկան), որոնք գտնվել են մայրերի անմիջական խնամքի տակ և հնարավոր չի եղել 1 ժամ և ավել թողնել նրանց առանց ուշադրության:

Այն բոլոր SS-ների դեպքում, որոնց դռները ժամանակավոր փակ են եղել, հաճախ կապ հաստատելու համար կրկնայցերն իրականացվել են նախատեսված 3 անգամի փոխարեն 4-5 անգամ՝ փորձելով հնարավոր բոլոր ժամային գրաֆիկները:

Դաշտային աշխատանքների իրականացման փուլում թիմի կողմից պահպանվել են ՔՈՎԻԴ-19 համաճարակային բոլոր կանոնները: Թիմի բոլոր անդամները կրել են դիմակներ, ունեցել են ախտահանիչներ և SS այցելությունների ժամանակ պահել են ֆիզիկական հեռավորություն: Հնարավորության դեպքում, հարցվողի հետ հարցազրույցն իրականացվել է բաց տարածությունում՝ տվյալ SS բակում, այգում: Ինչպես նաև, տվյալ բնակավայրում աշխատանքները սկսելուց առաջ, համայնքի կամ վարչական շրջանի ղեկավարից նախապես ճշտվել են այն SS-ները, որտեղ կան ՔՈՎԻԴ-19-ով վարակված, մեկուսացած անձիք: Այդ տները շրջանցվել են աշխատակիցների կողմից: Անվտանգության կանոնների պահպանումը թույլ է տվել խուսափել վարակվելուց:

▶ **Դաշտային աշխատանքների ընթացքում ծագած խնդիրները**

Դաշտային աշխատանքների իրականացման ընթացքում հետազոտական անձնակազմը բախվել է մի շարք խնդիրների, որոնք ներկայացված են ստորև.

1. Դաշտային աշխատանքների իրականացման ընթացքում որոշ PSU-ներ փոխարինվել են հետևյալ պատճառներով.
 - ▶ Ցանկը ներառում էր ընդամենը մեկ բազմաբնակարան շենք, որն այլևս գոյություն չունի,
 - ▶ Հնարավոր չէր գտնել ցանկում նշված հասցեները, վերջիններիս բացակայության պատճառով,
 - ▶ Համայնքի ղեկավարն ընդդիմացել է համայնքում հարցազրույցների անցկացմանը՝ նախկինում իրականացված համանման հարցումների բացասական փորձառության հետ կապված,
 - ▶ Հասցեների մեծ մասը բնակեցված չէին (դատարկ էին),
 - ▶ Հասցեների մեծ մասը բնակելի չէին՝ արդեն վերափոխվել էին արտադրական կամ այլ օբյեկտների,
 - ▶ Տվյալ բնակավայրը գտնվում էր սահմանամերձ գոտում և հարցազրույցների անցկացում ռիսկային էր հետազոտական անձնակազմի համար:
 - ▶ Տվյալ տարածքում տարածված էր ՔՈՎԻԴ-19-ը:

Դաշտային աշխատանքների իրականացման ընթացքում փոխարինվել են 8 PSU: Այս փոխարինումներն իրականացվել են նախքան տվյալ PSU-ում այցելություններ սկսելը, ի սկզբանե նախատեսված՝ «լրացուցիչ PSU-ներ չավելացնելու նպատակով»:

2. **Հարցերին պատասխանելու հետ կապված դժվարություններ:** Հիմնականում այն հարցերը, որոնք «չեն համապատասխանում» հայաստանյան սոցիալ-մշակութային միջավայրին՝ կապված ֆիզիկական և սեռական բռնության կամ վերարտադրողական առողջության հետ (առավել մանրամասն տեղեկատվությունը ներկայացված է «2.3.2. Հարցաթերթի լրացման հետ կապված ռիսկերը և խնդիրները» ենթաբաժնում):

3. **Ընտրված հարցվողների (ան)հասանելիություն:** Խնդիրը կապված է այն կին հարցվողների (ռեսպոնդենտների) հետ, ովքեր աշխատում են և տուն են վերադառնում Երեկոյան 20:00-ին կամ ավելի ուշ: Նման դեպքում SS անդամներից հարցազրուցավարը խնդրել է տվյալ SS-ի ընտրված ռեսպոնդենտի հեռախոսահամարը, կապ հաստատել վերջինիս հետ և հնարավորինս ձեռք բերել հարցազրույց անցկացնելու պայմանավորվածություն: Եթե ռեսպոնդենտը համաձայնել է հարցազրույց անցկացնել իր հետ՝ տուն վերադառնալուց հետո, եթե անգամ դա եղել է Երեկոյան 21:00-22:00 ընկած ժամանակահատվածում, ապա հարցազրուցավարը կրկնայց է կատարել տվյալ SS և իրականացրել հարցազրույցը: **Կայացած հարցումների 15%-ը (430 այց) իրականացվել է Երեկոյան 19:30-22:00 ընկած ժամանակահատվածում:**
 4. **Հարցման ընթացքում երրորդ անձի մասնակցությունը բացառելու դժվարությունը:** Համաձայն սահմանված մեթոդաբանության՝ հարցվողի հետ հարցազրույցը պետք է իրականացվեր միայն դեմ առ դեմ, առանց երրորդ անձի ներկայության: Վերոհիշյալ պայմանն առաջացրել է դժվարություններ հատկապես հետևյալ իրավիճակներում.
 - ▶ գյուղական բնակավայրերում, երբ տան ավագ սերնդի կանանցից պետք էր «մեկուսացնել» երիտասարդ հարսների: Համեմատության համար նշենք, որ տղամարդկանց հետ ավելի հեշտ էր «փոխհամաձայնության» գալ, երբ ներկայացվում էր հետազոտության առարկան՝ կանանց առողջություն, այդ թվում՝ վերարտադրողականություն: Հասկանալով, որ թեմայի շրջանակներում խոսվելու է նաև կնոջ հղիությունների մասին՝ տղամարդիկ, այն համարելով ո՛չ իրենց առնչվող թեմա, կամ, որոշ դեպքերում, համարելով, որ ամոթ է ներկա գտնվել նման զրույցին՝ թողնում էին կնոջն առանձնանալ հարցազրուցավարի հետ: Մինչդեռ տան ավագ սերնդի կնոջը, որը հիմնականում լինում էր երիտասարդ հարսի սկեսուրը, դժվար էր համոզել:
 - ▶ բազմաբնակարան շենքերի մեկ սենյականոց բնակարաններում բնակվող կանանց հետ, երբ չկար այլ սենյակ՝ առանձնանալու համար,
 - ▶ 15-17 տարիքային խմբի աղջիկների հետ, քանի որ ծնողները մտավախություն ունեին իրենց աղջիկ երեխաներին մենակ թողնել հարցազրուցավարի հետ:
 5. **Փակ դռներ:** Այս խնդիրն արդիական էր հատկապես ք. Երևանում և մարզերի քաղաքային բնակավայրերում: Նման դեպքերում հասկանալու համար արդյո՞ք տվյալ տան բնակիչները բացակայում են ժամանակավոր, թե՛ ընդմիջտ, տեղեկատվությունը ճշտվել է համայնքի ղեկավարներից և բնակիչներից (հարևաններից): **Այցելված բոլոր SS-ների 16%-ը (1 632 այց) բնակեցված չէին:**
 6. **Բազմաբնակարան շենքեր մուտք գործելու անհնարինություն:** Վերջին շրջանում՝ հատկապես ք. Երևանում, բնակելի կացարանների մուտքերը դարձել են տնախոսներով (դոմաֆոններով), ինչը սահմանափակում է ռեսպոնդենտի հասանելիությունը: Որոշ դեպքերում հարցազրուցավարը ստիպված է եղել 3-4 ժամ սպասել, մինչև տվյալ մուտք որևէ բնակիչ կմտնի: Հարցազրուցավարները խնդրին բախվել են մի քանի իրավիճակներով.
 - ▶ Որոշ դեպքերում հնարավոր է եղել որևէ կող հավաքել և խնդրել բնակիչներին բացել մուտքի դուռը:
 - ▶ Դեպքեր, երբ շենքերի մուտքերը հնարավոր է բացել միայն քարտերի միջոցով, իսկ մուտք մտնող բնակիչները թույլ չեն տվել հարցազրուցավարին ներս մտնել շենք:
 - ▶ Բազմաբնակարան էլիտար շենքեր, որտեղ անցակետի աշխատակից հսկիչները թույլ չեն տվել մուտք գործել շենք՝ մինչև շենքի անվտանգությամբ զբաղվող ղեկավարությունը չտա իր համաձայնությունը: Արդյունքում՝ ղեկավարության հետ համաձայնություն ձեռք բերելու մի քանի փորձերից հետո այդպես էլ հնարավոր չի եղել կապ հաստատել ռեսպոնդենտի հետ:
- Մասնավորապես, ք. Երևանի 96 PSU-ներից 35-ում հարցազրուցավարները բախվել են համանման խնդիրների:**
7. **Փոփոխված կամ քանդված հասցեների մեծ քանակ:** Կարելի է փաստել, որ այս խնդիրը դաշտային աշխատանքները խոչընդոտող առաջնային խնդիրն է եղել, որը կարելի է ներկայացնել ըստ մի քանի խմբերի.

- ▶ Համընկնում է SS գլխավորի անուն-ազգանունը, սակայն այլ է հասցեն,
 - ▶ Բազմաբնակարան շենքն ամբողջությամբ քանդվել է: Այս խնդիրը հիմնականում հանդիպել է Գյումրիում (2 PSU) և Երևանում (1 PSU):
 - ▶ Հասցեներն այլևս բնակելի չեն, դարձել են հասարակական նշանակության շենքեր: Այս խնդիրը հանդիպել է Կոտայքի մարզի Ջրվեժ գյուղում:
 - ▶ Տնակներով տարածքներ, որտեղ չկա որևէ հասցեագրում, իսկ բնակիչներն էլ չգիտեն իրենց հասցեները: Այս խնդիրը հիմնականում հանդիպել է Շիրակի, Լոռու մարզերում:
 - ▶ Բնակավայրեր, որտեղ վերջին 3-5 տարիների ընթացքում տեղի է ունեցել նոր հասցեագրում, մինչդեռ ցուցակներում հին հասցեներն են: Այս խնդիրը հանդիպել է 7 PSU-ում:
 - ▶ Տվյալ տարածքում նման հասցեներ գոյություն չունեն: Որոշ բնակավայրերում համայնքի ղեկավարի հավաստմամբ՝ նման հասցեներ երբեք չեն էլ եղել: Այս խնդիրը հանդիպել է 5 PSU-ում:
- Հաշվի առնելով ընտրանքի շրջանակի վաղեմությունը, նմանատիպ հետազոտություններից առաջ անհրաժեշտ է իրականացնել ընտրված PSU-ների համապատասխան SS-ների հասցեների ճշգրտում՝ ցուցակագրում:
8. **Մերժումների համեմատաբար մեծ քանակ:** Ծրագրի ընթացքում ստացված մերժումների մեծ քանակը, հիմնականում, պայմանավորված չի եղել հետազոտվող թեմայով: Հարցումների չմասնակցող հանրությունը հիմնականում մերժում էր՝ մինչև հետազոտության թեմային տեղեկանալը: Շատ դեպքերում մերժել են ուղղակի դռան հետևից: Դաշտային աշխատանքների ընթացքում ստացվել է թվով 3 005 մերժում, որից 2 943 (23% կատարված բոլոր այցերի) SS մակարդակում, իսկ 62 (0.5% կատարված բոլոր այցերի) ռեսպոնդենտների կողմից:

▶ **Որակի վերահսկողություն**

Տվյալների որակն այն կարևորագույն պահանջն է, որը դրված է եղել հետազոտական անձնակազմի առջև: Ի սկզբանե նախատեսված էր իրականացնել հետայցեր՝ ստուգելու կատարված հարցումների 10%-ի որակը, սակայն փաստացի ստուգվել է կայացած հարցումների 33%-ի որակը, կիրառելով որակի վերահսկողության տարբեր մեթոդներ, որոնք ներկայացված են ստորև.

1. **Համակարգողների կողմից հետայցերի իրականացում:** Քանի որ հետազոտության մեթոդաբանությունն արգելում էր երրորդ մարդու ներկայություն, հետևաբար հարցազրույցի իրականացմանը չէին կարող ներկա գտնվել անգամ դաշտային աշխատանքների համակարգողները: Այնուհանդերձ, վերջիններիս կողմից իրականացվել են պատահական հետայցեր այն SS-ներ, որտեղ հարցումները կայացել են: Այն SS-ներում, որտեղ հարցումը կայացել է, վերահսկողները ճշտել են մի քանի տվյալներ, այդ թվում՝ SS-ում թիրախային տարիքի կանանց թվաքանակը և ծննդյան օրերը՝ ստուգելու համար՝ արդյո՞ք ճիշտ ռեսպոնդենտի հետ է իրականացվել հարցազրույցը: Կայացած հարցազրույցներից բացի՝ համակարգողների կողմից հետայցերի միջոցով ստուգվել են նաև այլ տվյալներ ևս, այդ թվում՝ այն հասցեները, որոնք բնակելի չեն կամ չեն գտնվել, կամ այն SS-ները, որոնք հարցազրուցավարների կողմից նշվել են, որ SS անդամները երկար ժամանակով բացակայում են համայնքից:
2. **Հեռախոսազանգերի իրականացում 1:** Հեռախոսազանգերն իրականացվել են դաշտային աշխատանքների համակարգողների կողմից (հենց դաշտից), որի ժամանակ ճշտվել են այն նույն տվյալները, ինչ՝ հետայցերի ժամանակ: Այս մեթոդը կիրառվել է, որպեսզի հնարավորինս շատ հարցազրույցներ վերահսկվեն:
3. **Հեռախոսազանգերի իրականացում 2:** Վերահսկողության հաջորդ գործողությունն իրականացվել է գրասենյակից՝ պատահականության սկզբունքով զանգեր իրականացնելու միջոցով: Հեռախոսազանգերի միջոցով ճշտվել են ինչպես SS կին անդամների թվաքանակը և ծննդյան օրերը՝ ճշտելու համար՝ արդյո՞ք ճիշտ ռեսպոնդենտի հետ է հարցումն իրականացվել և այլ սոցիալ-ժողովրդագրական տեղեկություններ:

Տվյալների մշակում և վերլուծություն

▶ Տվյալների մշակում

Հավաքված տվյալների հետ կապված տրամաբանական, թվաբանական և տեխնիկական բնույթի սխալները նվազագույնի հասցնելու, տվյալների հավաքման ժամանակատարությունը կրճատելու, դաշտային աշխատանքների ընթացիկ մշտադիտարկում իրականացնելու նպատակով նախընտրություն է տրվել CAPI մեթոդին: Նախքան դաշտային աշխատանքները սկսելը, մշակվել է առցանց տվյալների բազա, որը փոխկապված է համապատասխան հարցաթերթի հետ: Հարցաթերթի լրացումը հնարավոր էր իրականացնել առանց համացանցին միանալու. վերջինիս անհրաժեշտությունն առաջացել է միայն տվյալների փոխանցման ժամանակ: Հարցաթերթի համար կիրառվել է KoBo Toolbox տվյալների հավաքագրման առցանց հարթակը: Այլ համանման հարթակների համեմատ KoBo-ն ունի մի շարք առավելություններ.

- ▶ Հարցաթերթը հնարավոր է լրացնել տարբեր կրիչների միջոցով՝ առցանց և առանց համացանցի,
- ▶ Հարթակը թույլ է տալիս ամսական ստանալ մինչև 10 000 պատասխան,
- ▶ Սոցիոլոգիական հարցերի բոլոր տեսակները հնարավոր է կազմել հարթակի միջոցով:

Դաշտային աշխատանքների ընթացքում տվյալների հավաքագրումն իրականացվել է պլանշետների միջոցով, որտեղ KoBo Toolbox հարթակում տվյալների բազայի հետ փոխկապակցված է հարցաթերթի լրացման ծրագիրը. հարցազրուցավարները տվյալները մուտքագրել են բազայում: Սա թույլ է տվել կայացած հարցումների և չկայացած հարցումների արդյունքները ստանալ դաշտային աշխատանքների օրվա ընթացքում: Պլանշետի միջոցով հարցազրույցի անցկացումը թույլ է տալիս արձանագրել հարցազրույցի անցկացման աշխարհագրական վայրը, որը նաև իրական ժամանակում հարցազրուցավարի աշխատանքի վերահսկողության լրացուցիչ գործիք է: Տվյալների բազայի վնասվելու կամ կորստի հետ կապված խնդիրներից խուսափելու համար տվյալների մասնագետը ամեն աշխատանքային օրվա ավարտին տվյալները ներբեռնել է հարթակից MS Excel ձևաչափով:

Kobo Toolbox հարթակի կիրառությունը թույլ է տալիս ապահովել հնարավորինս մաքուր տվյալների բազա, քանի որ բոլոր տրամաբանական կապերն արդեն իսկ ներդրված են համակարգում և ծրագիրը թույլ չի տալիս սխալ տվյալի մուտքագրում, բացառությամբ որոշ հարցերի:

Տվյալների մշակումը KoBoToolbox հարթակի միջոցով իրականացվել է հետևյալ փուլերով.

1. Հարցաթերթի հիման վրա տվյալների բազայի ստեղծում հարթակում,
2. Հարցաթերթի ներբեռնում KoBoCollect ծրագրակազմ, որը նախապես ներբեռնված էր հարցազրուցավարների պլանշետներում,
3. KoboCollect-ի շահագործման վերաբերյալ հարցազրուցավարների հրահանգավորում և հարցաթերթի փորձարկում,
4. Տվյալների հավաքագրում,
5. Տվյալների ուղարկում KoboToolbox սերվեր (վեբ սպասարկիչ),
6. KoboToolbox տվյալների բազայի ամենօրյա մշտադիտարկում,
7. Բազայի ներբեռնում MS Excel ձևաչափով:

▶ Հարթակի օգտագործման հետ կապված դժվարություններ

Չնայած KoBoToolbox հարթակի առավելություններին, հարթակի կիրառության յուրաքանչյուր փուլում, դաշտային աշխատանքների սկզբնական ժամանակահատվածում, հետազոտական անձնակազմի անդամները, ներառյալ՝ տվյալների մասնագետը և հարցազրուցավարները, բախվել են մի շարք խնդիրների.

1. KoboCollect կիրառության առաջին օրերի ընթացքում՝ հարցազրուցավարներից ստացված խնդիրների հիման վրա, տվյալների մասնագետը ստիպված էր պարբերաբար թարմացնել հարցաթերթը և նորից ուղարկել հարցազրուցավարներին:
2. Համացանցի հասանելիությունը: Ընդհանուր առմամբ համացանցի կապի որակը լուրջ խնդիրներ չի ստեղծել դաշտային աշխատանքների ընթացքում, քանի որ աշխատում էին ցանցից դուրս:

Այնուամենայնիվ ամեն երեկո, հատկապես մարզերում աշխատող հարցազրուցավարները, բախվել են wi-fi կապի որակի խնդրի հետ և դժվարությամբ են ուղարկել կայացած այցերի, հարցումների արդյունքները: Արդյունքում տվյալների բազայում տեխնիկական խոտան է եղել և որոշ դեպքերում նույն հարցաթերթը մուտքագրվել է 2 անգամ:

3. Տվյալների մշակման փուլում հիմնական խնդիրները կապված էին բաց հարցերի պատասխանների հետ: Հարցերի պատասխանների ստուգումը, ճշգրտումը և մուտքագրումը բավական ժամանակատար էր: Մյուս կողմից, KoboToolbox-ի միջոցով տվյալների բազայի մաքրման գործընթացի արդյունավետությունը բարձր է, քանի որ հարցաթերթի հարցերի պատասխանների միջև նախատեսվել են տրամաբանական կապեր և ըստ այդմ՝ որոշակի սահմանափակումներ, որոնք թույլ չեն տալիս մուտքագրել ակնհայտ սխալ պատասխաններ: Հաշվի առնելով փաստացի այցերի ընդհանուր թիվը (12,636), գործընթացի տևողությունը նախատեսվածին գերազանցել է:

Տվյալների բազայի մաքրումից հետո իրականացվել է տվյալների կշռում և արդյունքների վերլուծություն՝ ըստ Արմատատի կողմից տրամադրված ուղեցույցների և ալգորիթմների (syntaxes):

ՀԱՐՅՎՈՂՆԵՐԻ ՍՈՑԻԱԼ-ԺՈՂՈՎՐԴԱԳՐԱԿԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

Աղյուսակ 8-ում ներկայացված հարցվողների սոցիալ-ժողովրդագրական բնութագրիչների մասով կարևոր ենք համարում անդրադառնալ երկու նկարագրի՝ կրթական աստիճանին (մակարդակին) և զբաղվածությանը: Ըստ կրթության՝ ամենից բարձր ցուցիչը (38.4%) կազմում են միջնակարգ կրթություն ունեցող կանայք: Պատճառներից մեկն այն է, որ հետազոտության թիրախային խմբի մեջ են մտնում նաև է 15-18 տարիքային խմբի ներկայացուցիչները, որոնք այդ պահի դրությամբ դեռ սովորում են միջնակարգ կրթական հաստատություններում: Զբաղվածությանն առնչվող բնութագրիչում կարևոր է այն փաստը, որ ամենից բարձր տեսակարար կշիռը կազմում են տնային տնտեսուհիները (37.4%): Ընդ որում, զբաղվածության բնութագրիչում առանձին ենք դիտարկել «զբաղվում է տնային տնտեսությամբ» և «երբևէ չեն աշխատել» բնութագրիչները: Այդ բնութագրիչների տարբերությունը նրանում է, որ առաջին դեպքում երբևէ զբաղվածություն ունեցած կինն է, ով որոշ հանգամանքներից ելնելով այս պահին չունի եկամտաբեր որևէ զբաղվածություն: Այս երկու խմբերում ներկայացված կանայք միասին կազմում են 43.1%: Հայաստանի բնակչությունը մեծամասամբ միաէթնիկ է, սակայն բնակվում են նաև մի շարք ազգային փոքրամասնություններ, որոնց կարծիքը կարևոր է: Այս հետազոտության շրջանակներում, անշուշտ, մենք չենք հանդիպել նրանց բոլոր ներկայացուցիչներին, սակայն հարցմանը մասնակցել են եզդի, ռուս, ասորի, ուկրաինացի, հույն և մոլդովացի ազգային փոքրամասնության ներկայացուցիչներ, որոնք ընդհանուր հետազոտության մեջ կազմում են 2%:

Աղյուսակ 8. Ռեսպոնդենտների սոցիալ-ժողովրդագրական նկարագիրը

Սոցիալ-ժողովրդագրական բնութագրիչներ	Ընդամենը, մարդ (N)	Ընդամենը (%)
Տարիք		
▶ 15-24	355	12.4
▶ 25-34	741	25.8
▶ 35-44	753	26.2
▶ 45-59	1 023	35.6
Ընդամենը	2 872	100
Բնակավայր		
▶ Քաղաքային	1 559	54.3
- երևան	818	28.5
- Այլ քաղաքային	741	25.8
▶ Գյուղական	1 313	45.7
Ազգություն		
▶ Հայ	2 815	98.0
▶ Եզդի	46	1.6
▶ Ռուս	3	0.1
▶ Ասորի	...	...
▶ Ուկրաինացի	...	...
▶ Հույն	...	...
▶ Մոլդովացի	3	0.1
Ընդամենը	2 872	100
Զուգընկերոջ առկայություն		
▶ Երբևէ չի ունեցել	312	10.9

▶ Ներկայումս ունի	2 291	79.8
▶ Նախկինում ունեցել է	269	9.4
Ընդամենը	2 872	100

Սոցիալ-ժողովրդագրական բնութագրիչներ	Ընդամենը մարդ (N)	Ընդամենը (%)
Կրթություն		
▶ Հիմնական և ցածր (մինչև 9-րդ դասարան)	217	7.5
▶ Միջնակարգ / ավագ դպրոց (10-12-րդ դասարան)	1 102	38.4
▶ Նախամասնագիտական/ միջին մասնագիտական	840	29.2
▶ Բարձրագույն/ հետբուհական	713	24.8
Ընդամենը	2 872	100
Զբաղվածություն		
▶ Զբաղվում է տնային տնտեսությամբ	1 074	37.4
▶ Զբաղվում է գյուղատնտեսությամբ	499	17.4
▶ Աշխատում է մասնավոր հատվածում/ ինքնազբաղված է	481	16.7
▶ Աշխատում է պետական/ համայնքային կազմակերպությունում	414	14.4
▶ Երբևէ չի աշխատել	163	5.7
▶ Սովորում է (աշակերտ ուսանող)	160	5.6
▶ Աշխատում է և սովորում	35	1.2
▶ Այլ	46	1.6
Ընդամենը	2 872	100

Հաջորդ կարևոր փաստը, որին պետք է ուշադրություն դարձնել այն է, որ հետազոտության մասնակից կանանց տնային տնտեսություններում (հետայսու՝ SS) եկամտի հիմնական աղբյուրը հարցվողների ամուսինների աշխատանքն է (39.1%): Երկրորդ ամենից շատ նշված պատասխանը SS այլ անդամի/ների աշխատանքն է (16.2%), ինչի հետ կապված ամուսնացած կանայք, սովորաբար, բանավոր նշում էին «սկեստր», «սկեսրայր», «տեգր» տարբերակները: Ընդ որում, այս տարբերակի մեջ չեն մտնում հարցվողի ծնողները, որը եղել է պատասխանի առանձին տարբերակ: Այսինքն, կանանց 16.2%-ը եկամտի ապահովման, հետևաբար նաև տնօրինման հարցերում չունի որևէ դերակատարություն կամ այն բավականին ցածր է:

Աղյուսակ 9. Իրենց համայնքում անընդմեջ բնակության տևողությունն ըստ հարցված կանանց

Համայնքում բնակվելու տևողությունը	Ընդամենը հարցված կանայք և աղջիկներ	
	մարդ (N)	մարդ (%)
Ամբողջ կյանքի ընթացքում	979	34.1
31 և ավելի տարի	311	10.9
21-30 տարի	335	11.7
11-20 տարի	475	16.5
1-10 տարի	659	22.9
Մինչև 1 տարի	101	3.5
Այցելու (առնվազն 4 շաբաթ բնակվում է տվյալ SS-ում)	7	0.2
Զգիտի / չի հիշում	3	0.1
Հրաժարվել է պատասխանել	2	0.1
Ընդամենը	2 872	100

Հետազոտության մասնակից կանանց մեծ մասը (34.1%) երբևէ չի փոխել իր բնակավայրը ([Աղյուսակ 9](#)): Բնակավայրի փոփոխությունը կանանց դեպքում հիմնականում լինում է այն դեպքում, երբ կինն ամուսնանում է այլ համայնքում/բնակավայրում, սակայն մեր հետազոտության շրջանակներում ամուսնությունների հիմնական մասը ևս տեղի է ունեցել նույն բնակավայրում ([Աղյուսակ 10](#)):

Աղյուսակ 10. Իրենց համայնքում անընդմեջ բնակվելու տևողությունն ըստ ամուսնական կարգավիճակի

Համայնքում բնակվելու տևողությունը	Ընդամենը հարցված կանայք և աղջիկներ, մարդ (N)	Ըստ ամուսնական վիճակի		
		ամուսնացած չեն եղել (%)	ներկայումս ամուսնացած են (%)	Նախկինում ամուսնացած էին (%)
Ամբողջ կյանքի ընթացքում	979	67.6	28.9	39.4
31 և ավելի տարի	311	4.2	10.7	19.3
21-30 տարի	335	1.0	12.9	13.4
11-20 տարի	475	9.0	18.4	9.7
1-10 տարի	659	15.4	25.0	14.5
Մինչև 1 տարի	101	2.6	3.7	3.3
Այցելու (առնվազն 4 շաբաթ բնակվում է տվյալ SS-ում)	7	0.3	0.3	0.0
Զգիտի / չի հիշում	3	0.0	0.1	0.0
Հրաժարվել է պատասխանել	2	0.0	0.0	0.4
Ընդամենը	2 872	100	100	100

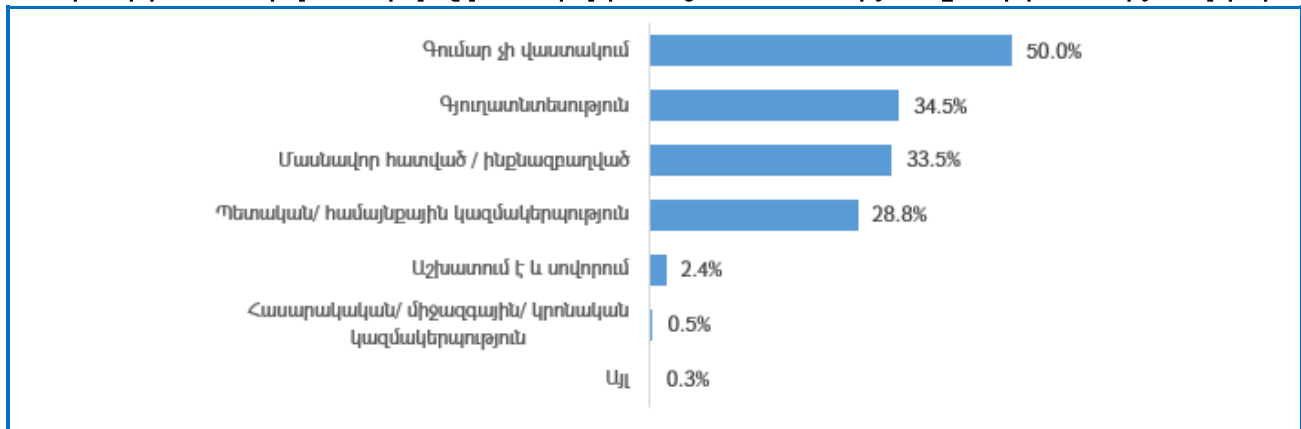
ԿԱՆԱՆՑ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ ԵՎ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱԿՏԻՎՆԵՐԸ

Կնոջ զբաղվածությունը և զբաղվածության ոլորտը ընտանեկան բռնության ուսումնասիրման կարևոր գործոններից են: Տնտեսական կայունությունը բռնության նվազեցմանը միտված կարևորագույն գործոններից մեկն է: Այն կնոջը տալիս է ինքնավստահություն՝ մի կողմից ընտանիքում որոշակի դիրք ունենալով՝ թույլ չտալ բռնությունների կիրառում սեփական անձի նկատմամբ: Մյուս կողմից, ունենալով որոշակի ֆինանսական միջոցներ՝ բռնության ենթարկված կինը կարող է առանձնապես բռնարարից և հոգալ սեփական և, անհրաժեշտության դեպքում, երեխաների առաջնային կարիքները:

Հետազոտության մասնակից կանանց 50%-ը չունի որևէ եկամուտ (

Գծապատկեր 1), հետևաբար չունեն ֆինանսական անկախություն և ունեն կախվածություն զուգընկերոջից կամ ՏՏ որևէ անդամից/ներից, ինչն էլ իր հերթին բարձրացնում է բռնության ենթարկվելու հավանականությունը: Որևէ զբաղվածություն, եկամուտ ունեցող կանանց մեջ գերակշռում են գյուղատնտեսությամբ զբաղվող կանայք (34.5%), ինչը հիմնականում պայմանավորված է նրանով, որ գյուղական բնակավայրերում գյուղատնտեսությունը զբաղվածության հիմնական կամ միակ տեսակն է: Սույն հետազոտության շրջանակում շատ ցածր է կանանց ներգրավվածությունը միջազգային, կրոնական և հասարակական կազմակերպություններում (հետայսու՝ ՀԿ)՝ 0.5%, որի պատճառը կարող է լինել հետազոտության ընտրանքի չափը և թիրախային ռեսպոնդենտի ընտրության առանձնահատկությունը: Այնուհանդերձ, հարկ է նկատի ունենալ այն հանգամանքը, որ ՀԿ-ներում և միջազգային կազմակերպություններում աշխատելու համար պահանջվում են հատուկ հմտություններ, գործուղումներ, ժամանակային առումով ոչ կանոնակարգված ժամանակացույց, իսկ կանանց որոշ մասն ունի դրանց հետ կապված սահմանափակումներ:

Գծապատկեր 1. Գումար վաստակող և չվաստակող կանանց համամասնությունն ըստ գործունեության ոլորտի

Բավականին ցածր է կանանց տեղեկացվածությունն ու իրավագիտակցությունը, երբ խոսքը գնում է որևէ գույքի սեփականատեր լինելու կամ այդ սեփականության տնօրինման հարցերին: Արդյո՞ք իրենք հանդիսանում են որևէ գույքի սեփականատեր կամ համասեփականատեր, ո՞ր դեպքերում են իրենք հայտնվում համասեփականատիրոջ կարգավիճակում և նմանատիպ այլ հարցերի կանայք հիմնականում չեն տիրապետում:

Կանանց 41.5%-ը չի հանդիսանում որևէ անշարժ կամ շարժական գույքի սեփականատեր (հողատարածք, տուն, ընկերություն, մարդատար մեքենա և այլն): Իսկ սեփականատիրոջ կարգավիճակում առավել բարձր է այն կանանց մասնաբաժինը, որոնք հանդիսանում են համասեփականատեր՝ 43.4%: **Կանանց ընդամենը 18.2%-ն է հանդիսանում որևէ գույքի սեփականատեր (հողատարածք, տուն, ընկերություն, մարդատար մեքենա և այլն):**

Համասեփականատիրոջ կարգավիճակով կանանց համամասնությունը բարձր է հատկապես հողատարածքի և տան դեպքում (**Աղյուսակ 11**), ինչը պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ, բնակվելով տվյալ կացարանում (տան աղջիկը, «գազսով»՝ ՔԿԱԳ ծառայությամբ, ամուսնացած հարսը)՝ մեխանիկորեն տան բոլոր անդամները դառնում են գույքի համասեփականատեր, այդ թվում՝ կանայք: Մեքենայի

սեփականատեր լինելու հարցին պետք է մոտենալ վերապահումով: Որոշ դեպքերում տղամարդն իր մեքենան գրանցում է կնոջ անունով՝ կնոջը դարձնելով դրա սեփականատեր, սակայն գույքի տնօրինման հարցերում՝ վարել, վաճառել և այլն, կինը, սովորաբար, չունի որևէ իրավասություն:

Խոշոր եղջերավոր կենդանիների (կով, ձի և այլն) դեպքում հարցը դիտարկվել է այն կտրվածքով, թե արդյո՞ք կինը կարող է մասնակցել կենդանիներից ստացված եկամտի, արտադրանքի տնօրինմանը, կենդանիների ձեռքբերման կամ վաճառքի հարցերին և այլն: Նույնը՝ նաև գյուղատնտեսական արտադրանքի, մշակաբույսերի դեպքում՝ արդյո՞ք կանայք մասնակցում են մեծ քանակով ստացված բերքի տնօրինման կամ սպառման հարցերին: Կանանց որոշումների կայացմանը մասնակցության աստիճանը բարձր է հատկապես գյուղատնտեսական արտադրանքի տնօրինման, իրացման հարցերում, քան՝ անասնապահության:

Աղյուսակ 11. Գույքի սեփականատեր հանդիսացող կանանց համամասնությունը¹⁴ (N=2 872)

Գույք	Սեփակա- նատեր (%)	Համասեփա- կանատեր (%)	Ոչ սեփակա- նատեր (%)
Հողատարածք	7.0	18.9	72.0
Տուն	10.3	36.2	51.1
Ընկերություն	2.0	1.8	95.6
Խոշոր եղջերավոր կենդանիներ (կով, ձի և այլն)	1.6	12.3	85.9
Գյուղատնտեսական արտադրանքից կամ մշակաբույսերից ստացված բերք	3.2	24.6	71.9
Մեքենա (մարդատար)	5.0	5.4	89.0
Այլ սեփականություն	1.1	2.1	95.5
Ընդամենը	18.2	43.4	41.5

SS գլխավորը ըստ կանանց ընկալուիսների

Համաձայն ավանդական հայ ընտանիքի կառուցվածքի՝ SS գլխավորը համարվում է տղամարդը: Այս ընկալումն այնքան կարծրացած է, որ դրա կրողը հանդիսանում են բոլորը՝ անկախ սեռա-տարիքային, կրթական և այլ գործոնների: Այն, որ տան գլխավորը պետք է լինի տղամարդը՝ չկա որևէ սահմանում, այն գործում է մշակութային չգրված օրենքների սահմանում: Բնականաբար, այդ ընկալումը կրողներից անմասն չեն մնում նաև կանայք: Ե՛վ գյուղական, և՛ քաղաքային բնակավայրերում բնակվող կանայք հավասարապես են նշել, որ իրենց SS գլխավորը տղամարդ է ([Աղյուսակ 12](#)): Շատ աննշան տարբերությամբ քաղաքային բնակավայրերում բնակվողներն իրենց SS գլխավոր համարել են կնոջը: Դրա պատճառը քաղաքային միջավայրում, հատկապես՝ մայրաքաղաքում տեղի ունեցած սոցիալ-մշակութային փոփոխություններն են, որոնք հանգեցրել են կարծրացած ընկալումների ձևափոխման:

SS գլխավորի միաժամանակ և՛ կնոջ, և՛ տղամարդու լինելու փաստի մասին առավել շատ նշել են բարձրագույն կրթություն ունեցող կանայք, ինչը խոսում է այն մասին, որ բարձրագույն կրթական համակարգը նպաստում է այս հարցում հավասար հնարավորություն տեսնելուն:

¹⁴ Նույն անձը պատասխանել է հարցի բոլոր տարբերակներին:

Աղյուսակ 12. SS գլխավորն ըստ ժողովրդագրական բնութագրիչների

Բնութագրիչներ	Ընդամենը մարդ (N)	Տղամարդ (%)	Կին (%)	Եվ տղամարդ և կին (%)
Բնակավայր				
▶ Քաղաքային	1 559	71.5	24.8	3.7
▶ Գյուղական	1 313	71.5	24.1	4.4
Կրթություն*				
▶ Հիմնական և ցածր (մինչև 9-րդ դասարան)	217	67.3	30.4	3.2
▶ Միջնակարգ / ավագ (10-12-րդ դասարան)	1 102	73.0	24.2	2.8
▶ Նախա/ միջին մասնագիտական	840	73.7	23.3	3.0
▶ Բարձրագույն/ հետբուհական	713	68.2	24.5	7.3
Տարիք				
▶ 15-24	355	70.4	25.9	3.7
▶ 25-34	741	73.3	21.3	5.4
▶ 35-44	753	75.4	21.2	3.3
▶ 45-59	1 023	67.7	28.6	3.6
Ընդամենը	2 872	71.5	24.5	4.0

*- Այստեղ և հետայսու՝ բոլոր աղյուսակներում և գծապատկերներում կրթական մակարդակի պարագայում չեն դիտարկվել կրթություն չունեցողները և տարրական կրթություն ունեցողները, քանի որ քիչ թվաքանակով պայմանավորված՝ չեն ապահովվել նվազագույն ներկայացուցականություն:

ՋՌԻԳՐԱԿԵՐՈՋ ԿՈՂՄԻՑ ԿԻՐԱՌՎՈՂ ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ, ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ՍԵՌԱԿԱՆ ԲՈՒՆՈՒԹՅԱՆ ԴՐՍԵՎՈՐՈՒՄՆԵՐԸ

Ողջ աշխարհում կանանց հանդեպ կիրառվող բռնություններն ունեն տարբեր դրսևորումներ՝ ֆիզիկական բռնություն, սեռական բռնություն կամ ոտնձգություն, հոգեբանական բռնություն, հետապնդում և այլն: Բռնություններից յուրաքանչյուրն ունենում է իր հետևանքները. հոգեբանականից՝ ինքնագնահատականի անկում, մինչև սեփական կյանքին վերջ տալու ցանկություն և դրա իրականացում:

Վերջին տարիներին Հայաստանում իրականացվել են բազմաթիվ հետազոտություններ, որոնք անդրադարձել են կանանց նկատմամբ կիրառվող բռնության հիմնախնդրի տարբեր կողմերին: Խնդրին անդրադարձ է արվում ամենատարբեր հարթակներում, սակայն այն մեզանում մնում է դեռ չլուծված հիմնախնդիրների շարքում:

Նախքան կանանց նկատմամբ ընտանեկան բռնությանն առնչվող հետազոտության արդյունքներին անդրադառնալը՝ պետք է նշենք մի կարևոր փաստի մասին: Մեր մշակութային փակ միջավայրով և դրանում գործող նորմերով պայմանավորված՝ բռնությունների մասին բարձրաձայնելը դառնում է սահմանափակ: Դրանց պատճառները բազմաթիվ են, այդ թվում՝ երկուսի մասին բարձրաձայնելու ամոթը, կանանց կողմից տվյալ իրավիճակի՝ որպես «նորմալ երևույթ» համարելը, վախը, որ բռնությունը կարող է ավելի սաստկանալ և այլն: Հաջորդ ամենից կարևոր հանգամանքն այն է, որ որոշ դեպքերում, կանանց կողմից այդ երևույթը չի դիտարկվում և չի ընկալվում որպես բռնություն: Օրինակ՝ ներկա գտնվելով ընտանիքում, հարցազրուցավարներն ականատես են եղել ամուսնու կողմից կնոջ հանդեպ հոգեբանական բռնության որոշ դրսևորումների¹⁵, սակայն հարցազրույցի ընթացքում, հարցաշարում առկա նմանատիպ հարցադրումներին ի պատասխան հարցվողը նշել է, որ նման դեպքեր չեն եղել: **Հարցը միայն նրանում չէ, որ հարցվողները կարող են միտումնավոր տալ ոչ ճիշտ պատասխաններ, այլ նրանում, որ չեն կարողանում տարբերակել բռնության դրսևորումները՝ դրանք համարելով առօրեական, սովորական երևույթ: Հաշվի առնելով վերը թվարկված և այլ հանգամանքներ՝ հետազոտության արդյունքներին պետք է մոտենալ որոշակի վերապահումով:**

ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ԲՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆ

Կանանց նկատմամբ ֆիզիկական բռնության դրսևորումները դիտարկվել են բռնության առավել մեղմ տեսակից (օրինակ՝ ապտակ) մինչև դանակի կամ հրազենի սպառնալիք և/կամ օգտագործում:

Որքան սաստկանում են ֆիզիկական բռնության ձևերը, այնքան նվազում է դրանց ենթարկված կանանց թիվը:

Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում ֆիզիկական բռնության ամենից հաճախ հանդիպող տեսակը եղել է ապտակը կամ որևէ առարկա նետելը, որը կարող էր վնասել կնոջը: Բռնության այս տեսակին երբևէ ենթարկվել է 15-59 տարեկան կանանց 13.5%-ը ([Աղյուսակ 13](#)): Ելնելով հետազոտության արդյունքներից՝ կարող ենք փաստել, թվարկված ֆիզիկական բռնության ձևերն առավել տարածված են գյուղական բնակավայրերում, քան՝ քաղաքային:

¹⁵ Վերաբերում է մինչև հացազրույցի սկսվելը տեղի ունեցած իրադարձություններին, քանի որ հարցազրույցի ընթացքում արգելված է եղել երրորդ մարդու ներկայություն, բացի մինչև երեք տարեկան երեխայից:

Աղյուսակ 13. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում (N=2 560) ֆիզիկական բռնության տարբեր տեսակների տարածվածությունը

Ֆիզիկական բռնության ձևեր	Բնակավայր				Ընդամենը (N=2 560)	
	Քաղաքային (N=1 291)		Գյուղական (N=1 269)		ամբողջ կյանքի ընթաց- քում (%)	անցած 12 ամիս- ների ընթաց- քում (%)
	ամբողջ կյանքի ընթաց- քում (%)	անցած 12 ամիս- ների ընթաց- քում (%)	ամբողջ կյանքի ընթաց- քում (%)	անցած 12 ամիս- ների ընթաց- քում (%)		
Ապտակել է, որևէ առարկա է նետել, որը կարող էր վնասել	13.2	2.1	13.8	2.7	13.5	2.1
Հրել է, հարվածել կամ քաշել է մազերը	6.0	1.8	6.5	2.3	6.3	2.0
Հարվածել է բռունցքով կամ որևէ այլ առարկայով, որը կարող էր վնասել	6.4	2.1	6.1	2.1	6.3	2.2
Հարվածել է ոտքով, քարշ է տվել կամ ծեծել է	2.7	0.8	3.2	1.3	3.0	1.0
Դիտավորյալ խեղդել կամ վառել է	0.9	0.2	0.9	0.2	0.9	0.2
Սպառնացել է կամ իրականում օգտագործել է հրացան, դանակ կամ որևէ այլ զենք	1.5	0.4	1.3	0.3	1.4	0.3

Չափավոր և դաժան ֆիզիկական բռնություն. Չափավոր ֆիզիկական բռնության ներքո սահմանված են վարքային հետևյալ դրսևորումները՝ ապտակը, որևէ առարկա կնոջ վրա նետելը, հրելը, մազերը քաշելը: Դաժան ֆիզիկական բռնության դրսևորումներից են՝ ոտքով հարվածելը, քարշ տալը, ծեծելը, խեղդելը, հրացանի, դանակի կամ որևէ այլ զենքի օգտագործումը և այլն: Ըստ բռնության տեսակների՝ առավել շատ տարածված է (13.1%) չափավոր ֆիզիկական բռնությունը ([Աղյուսակ 14](#)): Դաժան ֆիզիկական բռնության տարածվածության դեպքերը կազմում են 5.5%: Բռնության առկայության դեպքում կարևոր է դիտարկել բռնարարի և բռնության ենթարկվածի կրթական գործոնը: Բարձրագույն/հետբուհական կրթություն ունեցող կանանց շրջանում ավելի բարձր է դաժան բռնությունների ենթարկվելու տարածվածություն, իսկ չափավոր ֆիզիկական բռնությունն առավել տարածված է միջին մասնագիտական կրթություն ունեցող կանանց շրջանում: **Այսինքն՝ որքան բարձր է կնոջ կրթական աստիճանը, այնքան բարձր է չափավոր և դաժան ֆիզիկական բռնության տարածվածությունը:**

Եթե բռնության տարածվածությունն ըստ տեսակների դիտարկում ենք ոչ թե երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում, այլ բռնության ենթարկված կանանց՝ փոխվում է կրթությամբ պայմանավորված պատկերը: Երբևէ անձի կրթական մակարդակը, այնքան բարձր է չափավոր և դաժան ֆիզիկական բռնության ենթարկվելու տարածվածությունը ([Աղյուսակ 15](#)): Այս կտրվածքով դիտարկելիս, դաժան ֆիզիկական բռնության ենթարկվել են միջնակարգ և միջին մասնագիտական կրթություն ունեցող կանայք, իսկ չափավոր բռնության՝ հիմնական և ցածր (9-րդ դասարան և դրանից ցածր) կրթություն ունեցողները:

Քաղաքային միջավայրն իր ազդեցությունն է թողնում հասարակության ընկալումների, ապրելաձևի վրա: Այն նպաստում է երևոյթներին այլ տեսանկյունից նայել, քան ընդունված է առավել պահպանողական և ավանդական միջավայրում, ինչպիսիք են գյուղական բնակավայրերը: **Կնոջ բնակության վայրը բռնության տեսակը պայմանավորող կարևոր գործոն է: Գյուղաբնակ կանայք ավելի շատ են ենթարկվում չափավոր և դաժան ֆիզիկական բռնության, քան՝ քաղաքաբնակները:**

Բռնության տարածվածությունը տարբեր է նաև ըստ հարցվողների տարիքի: **Զուգընկերոջ կողմից դաժան ֆիզիկական բռնության ամենից շատ ենթարկվել են 25-44 տարիքային խմբի կանայք, իսկ չափավոր ֆիզիկական բռնության՝ 15-24 և 45-59 տարիքային խմբի կանայք:**

Աղյուսակ 14. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում (N=2 560) ֆիզիկական բռնության տարածվածությունն ըստ տեսակների

Բնութագրիչներ	Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանայք (N)	Նրանցից՝ ենթարկվել են.	
		չափավոր ֆիզիկական բռնության (%)	դաժան ֆիզիկական բռնության (%)
Բնակավայր			
▶ Քաղաքային	1 291	12.6	5.2
▶ Գյուղական	1 269	13.6	5.9
Կրթություն			
▶ Հիմնական և ցածր (մինչև 9-րդ դասարան)	143	15.4	6.3
▶ Միջնակարգ / ավագ (10-12-րդ դասարան)	998	12.2	4.9
▶ Նախամասնագիտական/ միջին մասնագիտական	807	14.9	6.4
▶ Բարձրագույն/ հետբուհական	612	11.6	5.2
Տարիք			
▶ 15-24	159	14.5	5.7
▶ 25-34	682	11.6	5.9
▶ 35-44	733	12.6	5.9
▶ 45-59	986	14.3	5.1
Ընդամենը	2 560	13.1	5.5

Աղյուսակ 15. Երբևէ ֆիզիկական բռնության ենթարկված կանանց շրջանում (N=378) ֆիզիկական բռնության տարածվածությունն ըստ տեսակների

Բնութագրիչներ	Երբևէ բռնության ենթարկված կանայք (N)	Նրանցից՝ ենթարկվել են.	
		չափավոր ֆիզիկական բռնության (%)	դաժան ֆիզիկական բռնության (%)
Բնակավայր			
▶ Քաղաքային	193	77.7	29.0
▶ Գյուղական	185	82.2	31.9
Կրթություն			
▶ Հիմնական և ցածր (մինչև 9-րդ դասարան)	30	66.7	26.7
▶ Միջնակարգ / ավագ (10-12-րդ դասարան)	137	83.2	29.2
▶ Նախամասնագիտական/ միջին մասնագիտական	119	89.1	35.3
▶ Բարձրագույն/ հետբուհական	92	67.4	27.2
Տարիք			
▶ 15-24	24	91.7	29.2
▶ 25-34	105	68.6	31.4
▶ 35-44	106	76.4	34.9
▶ 45-59	143	88.1	26.6
Ընդամենը	378	79.9	30.4

Եթե երբևէ՝ ամբողջ կյանքի ընթացքում, ֆիզիկական բռնության դրսևորումներն առավել տարածված են գյուղաբնակների շրջանում, ապա վերջին 12 ամիսներին բռնության որոշ տեսակներ՝ հրել, հարվածել, մագերը քաշել, որևէ այլ առարկայով հարվածել, առավել տարածված են եղել քաղաքաբնակների շրջանում ([Աղյուսակ 15](#)): Բռնության դեպքերի հաճախակիության դիտարկումն ըստ վերջին 12 ամիսների ցույց է տալիս, որ դրանք հիմնականում տեղի են ունեցել մի քանի անգամ:

Աղյուսակ 16. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում (N=2 560) ֆիզիկական բռնության տարբեր տեսակների տարածվածությունը վերջին 12 ամիսների ընթացքում և դեպքերի հաճախակիությունը

Ֆիզիկական բռնության տեսակներ	Քաղաքային (N=1 291)			
	Անցած 12 ամիսների ընթացքում (%)	Մեկ անգամ (%)	Մի քանի անգամ (%)	Շատ անգամներ (%)
Ապտակել է, որևէ առարկա է նետել, որը կարող էր վնասել	2.1	0.7	1.0	0.4
Հրել է, հարվածել կամ քաշել է մազերը	1.8	0.4	1.0	0.3
Հարվածել է բռունցքով կամ որևէ այլ առարկայով, որը կարող էր վնասել	2.1	0.6	0.4	0.2
Հարվածել է ոտքով, քարշ է տվել կամ ծեծել է	0.8	0.0	0.2	0.2
Դիտավորյալ խեղդել կամ վառել է	0.2	0.2	0.0	0.0
Սպառնացել է կամ իրականում օգտագործել է հրացան, դանակ կամ որևէ այլ զենք	0.4	0.1	0.1	0.2

Ֆիզիկական բռնության տեսակներ	Գյուղական (N=1 269)			
	Անցած 12 ամիսների ընթացքում (%)	Մեկ անգամ (%)	Մի քանի անգամ (%)	Շատ անգամներ (%)
Ապտակել է, որևէ առարկա է նետել, որը կարող էր վնասել	2.7	1.1	1.1	0.2
Հրել է, հարվածել կամ քաշել է մազերը	2.3	0.6	0.6	0.4
Հարվածել է բռունցքով կամ որևէ այլ առարկայով, որը կարող էր վնասել	2.1	0.3	0.5	0.2
Հարվածել է ոտքով, քարշ է տվել կամ ծեծել է	1.3	0.0	0.2	0.2
Դիտավորյալ խեղդել կամ վառել է	0.2	0.2	0.0	0.0
Սպառնացել է կամ իրականում օգտագործել է հրացան, դանակ կամ որևէ այլ զենք	0.3	0.1	0.1	0.1

Ֆիզիկական բռնության տեսակներ	Ընդամենը (N=2 560)			
	Անցած 12 ամիսների ընթացքում (%)	Մեկ անգամ (%)	Մի քանի անգամ (%)	Շատ անգամներ (%)
Ապտակել է, որևէ առարկա է նետել, որը կարող էր վնասել	2.1	0.9	1.1	0.3
Հրել է, հարվածել կամ քաշել է մազերը	2.0	0.5	0.8	0.4
Հարվածել է բռունցքով կամ որևէ այլ առարկայով, որը կարող էր վնասել	2.2	0.5	0.4	0.2
Հարվածել է ոտքով, քարշ է տվել կամ ծեծել է	1.0	0.0	0.2	0.2
Դիտավորյալ խեղդել կամ վառել է	0.2	0.2	0.0	0.0
Սպառնացել է կամ իրականում օգտագործել է հրացան, դանակ կամ որևէ այլ զենք	0.3	0.1	0.1	0.1

Կանայք զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական բռնության են ենթարկվում նաև հղիության ընթացքում: Հետազոտության շրջանակում նման կանայք կազմել են 2.6% (N=64): Ընդ որում, գյուղաբնակ կանայք հղիության ժամանակ փոքր-ինչ ավելի հաճախ են ենթարկվել բռնության ([Աղյուսակ 17](#))¹⁶: Խնդրի

¹⁶ Համամասնություն ասելով [Աղյուսակ 17](#)-ում նկատի ունենք երբևէ զուգընկեր և հղիություն ունեցած կանանցից բռնության ենթարկվածների մասնաբաժինը:

դիտարկումն ըստ տարիքային կտրվածքի ցույց է տալիս, որ որքան բարձր է կնոջ տարիքը, այնքան բարձր է հղիության ընթացքում ֆիզիկական բռնության ենթարկվելու ցուցանիշը: Կարելի է ենթադրել, որ դրա հիմքում ընկած է սերնդային տարբերություններով պայմանավորված գործոններ, այդ թվում այն, որ վերջին տարիներին տղամարդիկ փոխել են իրենց վերաբերմունքը հղի կնոջ հանդեպ, այդ հարցում դարձել են ավելի «գիտակից», հետևաբար՝ ավելի քիչ են հարվածում հղի կնոջը:

Աղյուսակ 17. Երբևէ զուգընկեր և հղիություն ունեցած կանանց շրջանում հղիության ընթացքում ֆիզիկական բռնության ենթարկված կանանց համամասնությունը

Բնութագրիչներ	Երբևէ հղիություն ունեցած կանանց թիվը (N)	Ենթարկվել են բռնության հղիության ընթացքում (%)
Բնակավայր		
▶ Քաղաքային	1 329	2.3
▶ Գյուղական	1 119	2.7
Կրթություն		
▶ Հիմնական և ցածր (մինչև 9-րդ դասարան)	177	1.7
▶ Միջնակարգ / ավագ (10-12-րդ դասարան)	945	2.6
▶ Նախամասնագիտական / միջին մասնագիտական	712	2.8
▶ Բարձրագույն/ հետբուհական	614	2.6
Տարիք*		
▶ 15-24	296	1.7
▶ 25-34	650	1.5
▶ 35-44	654	2.9
▶ 45-59	848	2.5
Ընդամենը	2 448	2.6

* Այս և համանման հաջորդ աղյուսակներում տարիքային բաշխվածքը չի նշանակում, որ, օրինակ, 55-59 տարիքային խմբի կանայք 55-59 տարիքում են հղիացել և հղիության ընթացքում ենթարկվել են բռնության:

Հղիության ժամանակ բռնության ենթարկված կանանց բռունցքով կամ ոտքով հարվածել են փորին: Բռնության այս դրսևորումը ևս ավելի տարածված է գյուղական բնակավայրերում ([Աղյուսակ 18](#)): Ընդ որում, հարվածողները բոլոր դեպքերում հենց այդ երեխաների հայրերն են: Այդ տղամարդիկ հիմնականում նման ձևով են վարվել կանանց հետ նաև մինչև հղի լինելը, սակայն հղիության ընթացքում ծեծելը, ապտակելը քչացել է: Եթե հղիության ժամանակ բռնության ենթարկվելու հարցում շատ աննշան տարբերություն է նկատվում ըստ կրթական մակարդակի, այսինքն՝ հղիության ժամանակ ապտակելու կամ ծեծելու հարցում կանանց ունեցած բարձրագույն կամ հետբուհական կրթությունն անգամ որևէ կերպ չի նպաստում բռնության չենթարկվելուն, ապա հղիության ժամանակ փորին հարվածելու հարցում եղել են որոշ տարբերություններ: Փորին հարվածելու հանգամանքն առավել ցածր է միջին մասնագիտական/նախնական մասնագիտական և բարձրագույն/հետբուհական կրթություն ունեցողների շրջանում՝ ի տարբերություն միջնակարգ կրթություն ունեցողներին: Հավանաբար, կրթության որոշակի մակարդակ ունենալը նպաստում է, որ կանայք ավելի խորքային գիտակցեն և թույլ չտան հարվածներ փորին՝ երեխային անմիջական վտանգից փրկելու համար: Կանանց՝ բարձրագույն կրթություն ունենալու կարևոր գործոնի մասին կարող են խոսել նաև այն դեպքում, երբ խոսքը գնում է հղիության ժամանակ բռնության դեպքերի նվազման մասին: **Որքան բարձր է կանանց կրթական մակարդակը, այնքան նվազում է հղիության ժամանակ ծեծ, ապտակ ստանալու հանգամանքը:**

Հետազոտության մասնակից 15-59 տարեկան կանանց 14.8%-ը զուգընկերոջ կողմից երբևէ կյանքի ընթացքում ենթարկվել է ֆիզիկական բռնության:

Աղյուսակ 18. Երբևէ հղիություն ունեցած կանանց շրջանում հղիության ընթացքում կիրառված բռնության տեսակները

Բնութագրիչներ	Երբևէ հղիություն ունեցած կանայք		Կանայք, ում երբևէ հարվածել են հղիության ընթացքում					Կանայք, ում հղիության ընթացքում հարվածել է նույն մարդը, ինչ որ նախկինում		
	Երբևէ հղիություն ունեցած կանանց թիվը (N)	Ենթարկվել է բռնության հղիության ընթացքում (%)	Կանանց թիվը, ում երբևէ հղիության ընթացքում հարվածել են (N)	Բռունցքով հարվածե՞լ են կամ ոտքով հարվածե՞լ են Ձեր փորին հղի եղած ժամանակ (%)	Ամենավերջի ն հղիության ժամանակ, ծեծողը այդ երեխայի հայրն էր (%)	Այն մարդը, ով այդպես է վարվել, ներկայիս կամ ամենավերջին ամուսինը / գուզընկերն է (%)	Այդ նույն մարդը նմանատիպ կերպով վարվել է նախքան հղի լինելը (%)	Կանանց թիվը, ում հետ նման կերպով վարվել է նույն մարդը՝ նախքան հղիանալը (N)	Հղիության ընթացքում ծեծելը, ապտակելը մնացել է գրեթե նույնը, ինչ եղել է մինչև հղիանալը (%)	Հղիության ընթացքում ծեծելը, ապտակելը քչացել է, քան մինչև հղիանալը (%)
Բնակավայր										
▶ Քաղաքային	1 329	2.3	30	6.3	100	93.3	86.7	26	46.2	53.8
▶ Գյուղական	1 119	2.7	34	9.4	100	82.4	85.3	29	34.5	65.5
Կրթություն										
▶ Հիմնական և ցածր (մինչև 9-րդ դասարան)	177	1.7	3	0.0	0.0	0.0	0.0	3	0.0	0.0
▶ Միջնակարգ / ավագ դպրոց (10-12-րդ դասարան)	945	2.6	25	0.0	0.1	0.1	0.8	22	0.1	0.0
▶ Նախամասնագիտական/ միջին մասնագիտական	712	2.8	20	0.5	6.3	5.8	4.4	15	2.0	2.9
▶ Բարձրագույն/ հետբուհական	614	2.6	16	0.2	4.0	3.4	2.4	15	0.9	1.4
Տարիք										
▶ 15-24	296	1.7	5	0.0	100	3.2	3.2	5	0.8	2.4
▶ 25-34	650	1.5	11	0.0	100	1.5	1.5	10	0.5	1.2
▶ 35-44	654	2.9	20	1.0	100	10.9	11.2	19	2.7	8.1
▶ 45-59	848	2.5	28	0.0	100	3.5	4.0	21	2.7	2.1

Ֆիզիկական բռնությանը նպաստող գործոնները

Համաձայն հետազոտության արդյունքների, Հայաստանում 15-59 տարեկան կանանց 14.8%-ը **զուգընկերոջ կողմից երբևէ ենթարկվել է ֆիզիկական բռնության**: Ֆիզիկական բռնությունն ունի ամենատարբեր դրսևորումներ, ամենաթեթև տարբերակից՝ մազ քաշել, հրել, մինչև ամենից սուր դրսևորումները՝ խեղդել, վառել, հրացանի, դանակի սպառնալիք կամ օգտագործում: Իսկ որո՞նք են այն հիմնական գործոնները, որ նպաստում են կամ հիմք են հանդիսանում, որպեսզի կանայք ենթարկվեն ֆիզիկական բռնության: Ինչպես ֆիզիկական բռնության տեսակները, այնպես էլ դրանք ծնող պատճառները շատ տարբեր են՝ ֆինանսական, առողջական, հոգեբանական և այլն: Բնականաբար, բռնությանը նպաստող գործոնները հիմնականում ունեն սոցիալ-մշակութային հիմքեր, այդ թվում՝ բնակության վայրով պայմանավորված: Կենցաղային և գումարային խնդիրներով պայմանավորված բռնության դրսևորումները տարածված են հատկապես գյուղական բնակավայրերում ([Աղյուսակ 19](#)): Մինչդեռ քաղաքային բնակավայրերում չի գրանցվել ֆիզիկական բռնության որևէ դեպք, որը տեղի է ունեցել այն բանի համար, որ տանն ուտելիք չկա (տարբերակը ներառված է «Այլ»-երի մեջ): Կնոջը դաստիարակելը կամ նրան ցույց տալը, որ տան գլխավորը տղամարդն է, հիմնականում տարածված է գյուղաբնակ տղամարդկանց շրջանում: Դրա պատճառն ընտանիքի հիերարխիկ կառուցվածքն է, որն առավել ամուր հիմքերի վրա է գյուղական բնակավայրերում: Ընտանիքի նման մոդելում բոլորն ունեն իրենց հստակ տեղը, և բուրգի վերևում տղամարդն է: Իսկ եթե կինն այդ տեղը չի ընդունում ինքնակամ, ապա նրան պետք է դա բացատրել բռնության միջոցով:

Ակնհայտ սոցիալ-մշակութային հիմքերով պայմանավորված բռնության տեսակներից է հարս-սկեսուր հարաբերություններում առկա խնդիրները, որով պայմանավորված էլ տան հարսի կարգավիճակով կանայք ամուսնու կողմից ենթարկվում են բռնության: Ընդ որում, բռնությանը նպաստող այդ գործոնն առավել տարածված է գյուղական բնակավայրերում (2.4%), քան՝ քաղաքային (0.5%): Դրա պատճառն ընտանիքի կառուցվածքի տարբերությունն է: Գյուղական բնակավայրերում առավել տարածված են եռասերունդ ընտանիքները, ինչն էլ ստեղծում է նպաստավոր պայմաններ սերնդային բախման համար, տվյալ պարագայում՝ տարբեր սերնդի կանանց: Նման կոնֆլիկտների մի մասն էլ ավարտվում է տան տղամարդու միջնորդությամբ, որն էլ, բնականաբար, հարցը լուծում է «հօգուտ» իր մոր՝ ծեծի ենթարկելով կնոջը:

Ձուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական բռնության ենթարկվելու գործոնների թվում հանդիպում ենք նաև թմրանյութերի օգտագործման դեպքերի (տարբերակը ներառված է «Այլ»-երի մեջ), որն առավել տարածված է քաղաքային բնակավայրում (0.8%):

Բռնության վերը թվարկված պատճառներն առավել տարածված են 45-59 տարիքային խմբի կանանց շրջանում: Դրա պատճառն այն է, որ հարցը դիտարկվել է ամբողջ կյանքի կտրվածքով, իսկ այդ տարիքային խմբի կանայք ունեն կյանքի ավելի մեծ փորձ, և դրանով պայմանավորված՝ բռնությունների ենթարկվելու առավել մեծ ժամանակահատված:

Աղյուսակ 19. Իրավիճակներ, որոնք հանգեցնում են ֆիզիկական բռնության՝ ըստ երբևէ զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական բռնության ենթարկված կանանց (N=378, %)

Բնութագրիչներ	Ոչ մի հատուկ պատճառ	Երբ տղամարդը հարբած է	Գումարի հետ կապված խնդիրներ	Դժվարություններ տղամարդու աշխատավայրում	Երբ տղամարդը գործազուրկ է	Խնդիրներ տղամարդու կամ կնոջ ընտանիքի հետ	Տղամարդը խանդում է կնոջը	Կինը չի ենթարկվում	Տղամարդը ցանկանում է կնոջը դաս տալ, դաստիարակել կամ կարգի բերել	Տղամարդը ցուցց տալ, որ ինքն է գլխավորը	Այլ
Բնակավայր											
▶ Քաղաքային	13.8	7.7	6.1	1.6	2.9	7.9	6.3	3.2	2.1	2.1	6.9
▶ Գյուղական	13.2	8.5	6.6	3.2	2.9	8.7	6.3	2.4	5.6	7.9	7.4
Կրթություն											
▶ Հիմնական և ցածր (մինչև 9-րդ դասարան)	1.9	1.6	0.8	0.3	0.8	1.1	0.5	0.5	0.5	0.8	1.1
▶ Միջնակարգ / ավագ դպրոց (10-12-րդ դասարան)	8.5	5.8	4.0	1.9	1.9	5.8	6.3	1.9	2.6	4.0	5.8
▶ Նախամասնագիտական/ միջին մասնագիտական	9.3	5.6	3.7	1.6	2.4	6.1	3.4	1.9	2.1	2.4	3.9
▶ Բարձրագույն/ հետբուհական	7.4	3.2	4.2	1.1	0.8	3.7	2.4	1.3	2.4	2.9	3.4
Տարիք											
▶ 15-24	2.1	2.6	1.9	0.3	1.1	1.3	1.9	1.1	0.3	0.3	1.1
▶ 25-34	7.9	2.9	2.6	1.3	1.3	4.2	2.4	1.1	0.8	0.5	2.1
▶ 35-44	6.1	4.8	2.6	1.3	1.6	3.7	1.9	1.3	1.6	3.4	5.8
▶ 45-59	10.8	5.8	5.6	1.9	1.9	7.4	6.6	2.1	5.0	5.8	5.3

1.1.1 **Ջուզընկերոջ կողմից ֆիզիկական բռնության ենթարկված կանանց հակահարվածը և դրա ազդեցությունը**

Բռնարարի գործողություններին արձագանքելու երկու հիմնական մոտեցում կամ՝ կամ ոչինչ չանել և սպասել մինչև բռնարարը կավարտի իր ֆիզիկական բռնությունը կամ պաշտպանվել, պատասխանել նրա վարքագծին: Հայաստանում, կանանց մեծ մասը (67%) նախընտրում է առաջին տարբերակը՝ ոչինչ չանել պաշտպանվելու կամ պատասխանելու համար (**Աղյուսակ 20**): **Կանանց միայն 33%-ն է երբևէ հակահարված տվել զուգընկերոջ բռնությանը:** Ընդ որում, հակահարված տվող կանանց մեծ մասն այն արել է 1 անգամ (13.2%): Եթե հակահարված տալու հաճախականությունը դիտարկենք ըստ բնակավայրի տեսակի, ապա կարող ենք տեսնել, որ գյուղական բնակավայրում կանայք գերակշռում են մեկ անգամ հակահարված տված կանանց շրջանում, մինչդեռ քաղաքային բնակավայրերի կանայք՝ մի քանի անգամ և գրեթե միշտ հակահարված տված կանանց շրջանում: Ինչը խոսում է քաղաքային բնակավայրերում բնակվող կանանց՝ իրենց հանդեպ իրականացվող ֆիզիկական բռնությանն առավել շատ չհանդուրժելու մասին: **Այսինքն, քաղաքային բնակավայրերում բնակվող կանայք ունեն առավել ոչ հանդուրժողական վերաբերմունք ֆիզիկական բռնությունների նկատմամբ՝ զոնե հակահարված տալու առումով:**

Աղյուսակ 20. Ջուզընկերոջ կողմից ֆիզիկական բռնության ենթարկված կանանց կողմից հակահարվածը

Երբևէ բռնությունից պաշտպանվելու կամ բռնությանը պատասխանելու հաճախականությունը	Քաղաքային (N=193) (%)	Գյուղական (N=185) (%)	Ընդամենը	
			(N=378)	(%)
Երբեք	67.9	65.8	254	67.0
Մեկ անգամ	11.7	14.7	50	13.2
Մի քանի (2-5) անգամ	11.1	9.9	40	10.6
Շատ անգամներ/ գրեթե միշտ	8.3	7.9	31	8.2
Չգիտի/ չի հիշում	1.0	0.9	2	0.8
Հրաժարվեց/ պատասխան չկա	0.0	0.8	1	0.3

Իսկ որքանով են արդյունավետ լինում կանանց հակահարվածները՝ բռնության ժամանակ պատասխանելը կամ պաշտպանվելը: **Ջուզընկերոջ ֆիզիկական բռնությունների ժամանակ կնոջ կողմից հակահարված տալը դրական ազդեցություն է ունենում միայն քաղաքային բնակավայրերում:** Գյուղական բնակավայրերում կանանց կողմից բռնությանը պատասխանելու կամ պաշտպանվելու գործողությունների արդյունքում դրանք ավելի են սաստկանում կամ չեն հանգեցնում որևէ դրական փոփոխության:

Աղյուսակ 21. Ջուզընկերոջ կողմից ֆիզիկական բռնության ենթարկված և հակահարված հասցրած կանանց կողմից կիրառված հակահարվածի ազդեցությունը

Երբևէ բռնությունից պաշտպանվելու կամ պատասխանելու ազդեցությունը	Բնակավայր		Հակահարված հասցրած կանայք, ընդամենը	
	Քաղաքային (N=62) (%)	Գյուղական (N=63) (%)	(N=125)	(%)
Ոչ մի փոփոխություն/ ոչ մի ազդեցություն	27.4	30.2	36	28.8
Բռնությունն ավելի վատացավ	8.1	12.7	13	10.4
Բռնությունն ավելի քչացավ	19.4	15.9	22	17.6
Բռնությունը դադարեց	43.5	34.9	49	39.2
Չգիտի/ չի հիշում	1.6	3.2	3	2.4
Հրաժարվեց/ պատասխան չկա	0.0	3.2	2	1.6

Կանանց կողմից զուգընկերոջ ֆիզիկական բռնությանը հակահարված տալու 39.2% դեպքերում այն դադարել է: Կարծում ենք, որ սա կարևոր ցուցանիշ է, ինչը նշանակում է, որ զուգընկերոջ կողմից կիրառվող ֆիզիկական բռնությունը հնարավոր է վերացնել՝ կանանց կողմից հակահարված (պաշտպանվելու կամ պատասխանելու) տալու արդյունքում: Մինչդեռ բռնության ենթարկվող կանանց 67%-ը երբեք չի պաշտպանվել կամ պատասխանել զուգընկերոջ բռնությանը:

ՍԵՌԱԿԱՆ ԲՈՆՈՒԹՅՈՒՆ

Սեռական բռնությանն առնչվող հարցերի մասին խոսելիս, պետք է հաշվի առնել այն հանգամանքը, որ կանայք դժվարանում են հասկանալ, թե որտեղ է այն նույր անցումը, որով ավարտվում է սեփական կամքով սեռական հարաբերություն ունենալը և սկսվում զուգընկերոջ կողմից բռնությունը, հատկապես, երբ խոսքը վերաբերում է այն հարցին, թե արդյո՞ք կինն ունեցել է սեռական հարաբերություն այն ժամանակ, երբ չի ցանկացել, սակայն համաձայնել է, քանի որ չգիտեր, թե ինչ կլինի դրա արդյունքում: Կանանց մի մասը բանավոր մեկնաբանություններում նշում է, որ լինում են դեպքեր, երբ իրենք չեն ցանկացել սեռական հարաբերություն ունենալ, սակայն համաձայնել են, քանի որ համարում են, որ դա իրենց ամուսնական պարտականությունն է: Եվ հենց նման դեպքերի պարագայում է, որ դժվար է գնահատական տալ՝ արդյոք դա սեռական բռնություն է տղամարդու կողմից, թե՛ ոչ: Մյուս կողմից, երևույթը որպես «սեռական բռնություն» անվանելը և/կամ համարելը շատ հարաբերական է, քանի որ հատկապես զուգընկերոջ/ամուսնու կողմից կիրառվող սեռական բռնության դրսևորումներն իրենց բնույթով շատ տարբեր են:

Հետազոտության ընթացքում սեռական բռնության դրսևորումները դիտարկվել են 3 հիմնական տեսանկյուններից՝ 1) երբ սեռական բռնությունն իրականացվել է սպառնալիքով կամ ուժով, 2) երբ կինն ունեցել է սեռական հարաբերություն, սակայն չի ցանկացել, քանի որ վախեցել է դրա հետևանքներից, 3) երբ զուգընկերը ստիպել է կնոջն անել սեռական բնույթի որևէ գործողություն, որը կնոջ կարծիքով, ստորացուցիչ է կամ նվաստացուցիչ: Վերջին իրավիճակը սեռական բռնության ամենից քիչ հանդիպող տեսակներից է ([Աղյուսակ 22](#)), որի մասին նշել է երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց 0.9%-ը: Երևույթի հիմնական բացատրություններից մեկն այն է, որ սեռական հարաբերության ժամանակ արվող գործողությունները ստորացուցիչ կամ նվաստացուցիչ ընկալելը միանշանակ չէ: Սեռական բռնության ամենից շատ հանդիպող դեպքերը (5.2%) սեռական հարաբերություն ունենալն է այն ժամանակ, երբ կինը չի ցանկացել, սակայն համաձայնել է, քանի որ վախեցել է դրա հետևանքներից:

Սեռական բռնության դրսևորումներն առավել շատ են հանդիպում քաղաքային բնակավայրերում, քան՝ գյուղական: Հետաքրքիր է, որ միայն սեռական բնույթի որևէ բան անելը, որ ստորացուցիչ կամ նվաստացուցիչ է՝ առավել շատ հանդիպում ենք գյուղական բնակավայրերում: Կարելի է ենթադրել, որ դրա պատճառներից գլխավորը ընկալումների տարբերությունն է: Քաղաքային միջավայրում բնակվող կանանց աշխարհայացքն առավել լայն է՝ ի տարբերություն գյուղականի: Այդ հանգամանքից ելնելով՝ հավանաբար, սեռական հարաբերության որոշ տեսակներ/դրսևորումներ քաղաքաբնակների շրջանում ընկալվում է որպես նորմալ, իսկ գյուղաբնակների՝ ստորացուցիչ կամ նվաստացուցիչ:

Սեռական բռնության դեպքերը հետազոտությանը նախորդած վերջին 12 ամսվա կտրվածքով նույնպես ավելի տարածված են քաղաքային բնակավայրերում:

Աղյուսակ 22. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում (N=2 560) սեռական բռնության տարբեր տեսակների տարածվածությունն ըստ բնակավայրի

Սեռական բռնության տեսակներ	Բնակավայր				Ընդամենը (N=2 560)	
	Քաղաքային (N=1 291)		Գյուղական (N=1 269)		ամբողջ կյանքի ընթացքում (%)	անցած 12 ամիսների ընթացքում (%)
	ամբողջ կյանքի ընթացքում (%)	անցած 12 ամիսների ընթացքում (%)	ամբողջ կյանքի ընթացքում (%)	անցած 12 ամիսների ընթացքում (%)		
Զուգընկերը ստիպել է սեռական հարաբերություն ունենալ այն ժամանակ, երբ կինը չի ցանկացել, օրինակ՝ սպառնալով կամ ուժով պահելով	3.3	0.9	3.6	1.1	3.4	1.0
Սեռական հարաբերություն ունենալ այն ժամանակ, երբ կինը չի ցանկացել, սակայն համաձայնել է՝ վախենալով, թե ինչ կարող է անել զուգընկերը, շեթե հրաժարվել	5.0	1.2	5.4	1.7	5.2	1.4
Զուգընկերը ստիպել է սեռական բնույթի որևէ բան անել, որը կ'նոջ կարծիքով ստորացուցիչ կամ նվաստացուցիչ է	1.0	0.2	0.0	0.3	0.9	0.2

Վերջին 12 ամիսների ընթացքում սեռական բռնության տեսակներից առավել տարածված է առանց ցանկության, վախի զգացումով սեռական հարաբերություն ունենալը: Ինչ վերաբերվում է հաճախակիությանը, ապա վերջին 12 ամիսների կտրվածքով բռնությունները հիմնականում տեղի են ունեցել մի քանի անգամ:

Ենթադրելի է, որ բռնության տարբեր տեսակների միջև կա որոշակի փոխկապվածություն: Կնոջը ֆիզիկական բռնության ենթարկող տղամարդն ավելի շատ է հակված իր զուգընկերոջը ենթարկել նաև սեռական բռնության և հակառակը: Դրա մասին խոսել միանշանակորեն՝ սխալ կլինի, քանի որ բռնարարի ազդեցիկ վարքին նպաստող գործոնները տարբեր մշակութային միջավայրում տարբեր են: Անդրադառնալով հետազոտության արդյունքներին պետք է նշել, որ **Հայաստանում սեռական բռնության ենթարկված կանանց 62.5%-ը ենթարկվել է նաև ֆիզիկական բռնության, իսկ ֆիզիկական բռնության ենթարկվածների 27.8%-ը՝ նաև սեռական բռնության:**

Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում ֆիզիկական և սեռական բռնության տարածվածության ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ **կանայք քաղաքային բնակավայրերում ավելի շատ են ենթարկվում սեռական և ֆիզիկական բռնության, քան՝ գյուղական բնակավայրերում** (Աղյուսակ 23):

Միգուցե դա պայմանավորված է այն հանգամանքներով, որ գյուղաբնակ կանայք տղամարդու նման վարքն ավելի քիչ են ընկալում որպես բռնություն, կամ առավել կաշկանդված են՝ բռնության մասին բարձրաձայնելու հարցերում: Վերջին 12 ամիսների ընթացքում և՛ սեռական, և՛ ֆիզիկական բռնությունների դեպքերը նույնպես ավելի բարձր են քաղաքային բնակավայրերում: Սակայն, ֆիզիկական բռնության տարածվածության հարցում տարբերություններն այդքան ցայտուն չեն, մինչդեռ սեռական բռնության դրսևորումներում այն առավել ակնհայտ է:

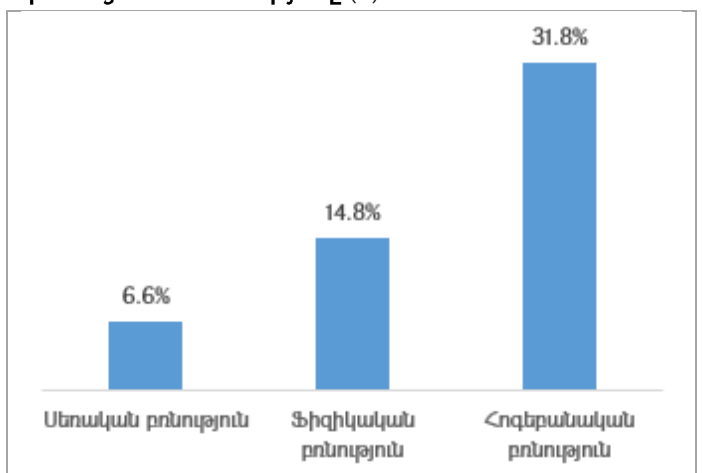
Որքան ցածր է կնոջ կրթական մակարդակը, այնքան բարձ է սեռական և ֆիզիկական բռնության ենթարկվելու հնարավորությունը: Ֆիզիկական և սեռական բռնությունների ենթարկվածների մեջ ամենից բարձր տոկոսը կազմում են հիմնական և ցածր դպրոցը (մինչև 9-րդ դասարան) ավարտածները կամ կրթական ընթացքի մեջ գտնվողները (22.4%): Վերջին 12 ամիսների ընթացքում բռնության ենթարկվածների մասնաբաժինը բարձր է նախամասնագիտական/ միջին մասնագիտական կրթություն ունեցողների խմբում:

Աղյուսակ 23. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում (N=2 560) ֆիզիկական և սեռական բռնության տարածվածությունը

Բնութագրիչներ	Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց թիվը (N)	Ֆիզիկական բռնություն (N=378)		Սեռական բռնություն (N=168)		Ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնություն ¹⁷ (N=441)	
		ամբողջ կյանքի ընթացքում (%)	անցած 12 ամիսների ընթացքում (%)	ամբողջ կյանքի ընթացքում (%)	անցած 12 ամիսների ընթացքում (%)	ամբողջ կյանքի ընթացքում (%)	անցած 12 ամիսների ընթացքում (%)
Բնակավայր							
▶ Քաղաքային	1 291	14.9	3.1	6.2	1.5	16.8	4.0
▶ Գյուղական	1 269	14.6	3.9	6.9	2.3	17.7	5.3
Կրթություն							
▶ Հիմնական և ցածր (մինչև 9-րդ դասարան)	143	21.0	2.1	7.7	1.4	22.4	3.5
▶ Միջնակարգ / ավագ դպրոց (10-12-րդ դասարան)	998	13.7	2.9	6.9	2.2	16.2	4.4
▶ Նախամասնագիտական/ միջին մասնագիտական	807	14.7	4.3	7.4	2.4	18.0	5.5
▶ Բարձրագույն/ հետբուհական	612	15.0	3.8	4.6	1.0	16.7	4.2
Տարիք							
▶ 15-24	159	15.1	3.1	5.7	2.5	16.4	5.7
▶ 25-34	682	11.6	4.1	5.1	1.6	17.2	5.0
▶ 35-44	733	10.0	4.0	7.6	2.5	17.5	5.3
▶ 45-59	986	11.9	2.8	6.9	1.6	17.2	3.8
Ընդամենը	2 560	14.8	3.5	6.6	1.9	17.2	4.6

Ըստ տարիքային կտրվածքի ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնության տարածվածությունն ամենից բարձրն է 35-44 տարիքային խմբում (17.5%): Հետաքրքիր է, որ առանձին դիտարկած, ֆիզիկական բռնությունը գերակշռում է 15-24 տարեկանների շրջանում, իսկ սեռականը՝ 35-44 տարեկանների շրջանում: Կարող ենք փաստել սույն հետազոտության շրջանակում որքան ցածր է կնոջ տարիքը, այնքան բարձր է ֆիզիկական բռնության ենթարկվելու հավանականությունը: Հետազոտության մասնակից 15-59 տարեկան կանանց 6.6%-ը երբևէ կյանքի ընթացքում զուգընկերոջ կողմից ենթարկվել է սեռական բռնության: Բռնության տեսակների մեջ այն ամենից քիչ տարածվածն է՝ համեմատած ֆիզիկական բռնության (14.8%) և հոգեբանական բռնության (31.8%) հետ ([Գծապատկեր 2](#)):

Գծապատկեր 2. Զուգընկերոջ կողմից երբևէ ֆիզիկական, սեռական և հոգեբանական բռնության ենթարկված կանանց համամասնությունը (%)

¹⁷ Այս ցուցանիշը ներառում է զուգընկերոջ կողմից բռնության ենթարկված բոլոր կանանց, ովքեր ենթարկվել են միայն ֆիզիկական, միայն սեռական, ինչպես նաև երկու բռնության տեսակներին էլ ենթարկված կանանց:

ԶՈՒԳՐՆԿԵՐՈՋ ԿՈՂՄԻՑ ՍԵՌԱԿԱՆ ԿԱՄ ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ԲՈՆՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՈՒՄ ՍՏԱՑՎԱԾ ՎՆԱՍՎԱԾՔՆԵՐԸ, ԴՐԱՆՑ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ, ՏԱՐԱԾՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԱՃԱՆԱԿԻՈՒԹՅՈՒՆԸ

Այն, որ զուգընկերոջ կողմից սեռական կամ ֆիզիկական բռնությունները կնոջ վրա ունենում են հոգեբանական լուրջ հետևանքներ՝ ակնհայտ է: Սակայն, հատկապես ֆիզիկական բռնության որոշ դրսևորումների ժամանակ, ինչպիսիք են՝ խեղդելը, վառելը, բռունցքով և/կամ առարկայով, դանակով վնասելը, որոշ դեպքերում դրանք ուղեկցվում են նաև վնասվածքներով: **Զուգընկերոջ կողմից սեռական և/կամ ֆիզիկական բռնության ենթարկված կանանց 20.6%-ը (N=91) ստացել է որևէ վնասվածք:** Բռնությունների արդյունքում վնասվածքներ ստանալու հարցում առավել մեծ թիվ են կազմում միջին մասնագիտական կրթություն ունեցող կանայք (

Աղյուսակ 24): Այն որ ըստ կրթության ամենից ցածր տոկոսը կազմում են հիմնական և ցածր կրթություն ունեցողները, պատճառներից գլխավորն այն է, որ դրանք հիմնականում դեռևս միջնակարգ կրթական գործընթացի մեջ գտնվող աղջիկներն են (այսինքն՝ դեռ դպրոց են հաճախում), որոնք ոչ թե կենցաղ են կիսել իրենց զուգընկերների հետ (ապրել), այլ ուղղակի շփվել են: Հետևաբար, բռնությունները հիմնականում ունեցել են այնպիսի բնույթ, որոնք չեն հանգեցրել վնասվածքների: Այն փաստը, որ բարձրագույն/հետբուհական կրթություն ունեցող կանայք բռնությունների հետևանքով առավել քիչ են վնասվածքներ ստացել, խոսում է այն մասին, որ նրանք թույլ չեն տվել, որպեսզի իրենց նկատմամբ կիրառվող ֆիզիկական կամ սեռական բռնությունն ունենա այնպիսի բնույթ, որը կհանգեցնի վնասվածքի: Այսինքն, **կնոջ կրթությունը կարևոր գործոն է բռնության արդյունքում վնասվածք ստանալու հարցում: Ֆիզիկական բռնության արդյունքում կանայք ավելի շատ են վնասվածքներ ստանում, քան՝ սեռական բռնության:**

Աղյուսակ 24. Զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց համամասնությունը, որոնք նշել են, որ երբևէ վնասվածք են ստացել այդ գործողությունների արդյունքում

Բնութագրիչներ	Կանանց թիվը, որոնք երբևէ բռնության են ենթարկվել զուգընկերոջ կողմից (N)	Երբևէ ստացել են վնասվածք (N=91), %
Բնակավայր		
▶ Քաղաքային	213	21.6
▶ Գյուղական	228	19.7
Կրթություն		
▶ Հիմնական և ցածր (մինչև 9-րդ դասարան)	32	18.8
▶ Միջնակարգ / ավագ դպրոց (10-12-րդ դասարան)	162	21.6
▶ Նախամասնագիտական/ միջին մասնագիտական	145	23.4
▶ Բարձրագույն/ հետբուհական	102	17.9
Տարիք		
▶ 15-24	26	30.8
▶ 25-34	117	24.8
▶ 35-44	128	19.5
▶ 45-59	170	17.1
Ըստ զուգընկերոջ կողմից բռնության կիրառության		
▶ Ենթարկվել է միայն ֆիզիկական բռնության	273	19.8
▶ Ենթարկվել է միայն սեռական բռնության	63	0.0
▶ Ենթարկվել է ֆիզիկական և սեռական բռնության	105	16.1
Ընդամենը	441	20.6

Չնայած այն հանգամանքին, որ զուգընկերոջ կողմից երբևէ կյանքի ընթացքում սեռական կամ ֆիզիկական բռնության ենթարկված կանանց 20.6%-ը ստացել է որևէ վնասվածք, նրանց միայն 1%-ի մոտ է վնասվածքը եղել այնպիսին, որ բժշկական օգնության կարիք լինի (**Աղյուսակ 25**):

Բռնության արդյունքում վնասվածք ստացած կանանց կեսից ավելին (50.5%) վնասվածք է ստացել մի քանի անգամ:

Չուզրնկերոջ կողմից ֆիզիկական կամ սեռական բռնության արդյունքում կանանց ստացած վնասվածքները տարբեր են իրենց տեսակներով՝ քերծվածքներից մինչև խորը վերքեր և ներքին վնասվածքներ: Բռնության արդյունքում կանանց մեծ մասը (76.9%) ստացել են քերծվածքներ, ճանկվածքներ և կապտուկներ, որից հետո առավել տարածված ուղեկցվող վնասվածքներն են՝ կտրվածքները, ծակածները, կծածները: Հաջորդ խումբ վնասվածքներից են՝ թմբկաթաղանթի պատռվածքը, աչքի վնասվածքները, կտորվածքները և կտորված ոսկորները: Բռնության արդյունքում կանանց շրջանում ամենից քիչ հանդիպող վնասվածքները ներքին վնասվածքներն են և այրվածքները: Կարծում ենք, որ դրա պատճառներից մեկն այն է, որ ներքին վնասվածքի պարագայում, եթե այն չի ունեցել արտաքին դրսևորում, միգուցե, կանայք այդպես էլ չեն իմացել դրա մասին:

Աղյուսակ 25. Չուզրնկերոջ կողմից ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնության արդյունքում վնասվածք ստացած կանանց շրջանում վնասվածքների տարածվածությունը, հաճախակիությունը և տեսակները

Տարածվածությունը, հաճախակիությունը և ծառայություններից օգտվելը	Մարդ (N)	%
Կանանց թիվը, ովքեր երբևէ բռնության են ենթարկվել զուգրնկերոջ կողմից, N=441		
▶ Երբևէ վնասվածք են ստացել զուգրնկերոջ կողմից՝ բռնության արդյունքում	91	20.6
- նրանցից՝ վերջին 12 ամիսների ընթացքում	17	3.6
▶ Ստացել է այնպիսի վնասվածք, որ ունեցել են բժշկական օգնության կարիք	5	1.0
Վնասվածքների հաճախակիությունը, երբևէ վնասվածք ստացածների շրջանում, N=91		
▶ Մեկ անգամ	28	30.8
▶ Մի քանի (2-5) անգամ	46	50.5
▶ Շատ (ավելի քան 5 անգամ)	17	18.7
Կանայք, ովքեր ստացել են այնպիսի վնասվածք, որ կարիք են ունեցել բժշկական օգնության, N=37		
- նրանցից՝ վերջին 12 ամիսների ընթացքում	9	24.3
Կանայք, ովքեր վնասվածքի հետևանքով ստացել են բժշկական օգնություն	6	16.2
Կանայք, որոնք ստացել են բժշկական օգնություն վնասվածքի պատճառով, N=6		
- նրանցից՝ վնասվածքի պատճառով առնվազն 1 գիշեր անցկացրել են հիվանդանոցում	2	33.3
- նրանցից՝ բուժաշխատողին պատմել են վնասվածքի իրական պատճառի մասին	3	50.0
Վնասվածքի տեսակը՝ երբևէ վնասվածք ստացածների շրջանում, N=91		
▶ կտրվածքներ, ծակածներ, կծածներ	15	16.5
▶ քերծվածքներ, ճանկվածքներ, կապտուկներ	70	76.9
▶ ջլածգումներ, հողախախտումներ	11	12.1
▶ խորը վնասվածքներ, խորը կտրվածքներ, խորը վերքեր	9	9.9
▶ թմբկաթաղանթի պատռվածք, աչքի վնասվածքներ	12	13.2
▶ կտորվածքներ, կտորված ոսկորներ	12	13.2
▶ սալքարդ	11	12.1
▶ այլ (այրվածքներ, կտորված ատամներ, ներքին վնասվածքներ)	6	6.6

Բռնության արդյունքում ստացված վնասվածքները չունեն միայն ֆիզիկական դրսևորումներ: Դրանք հիմնականում ուղեկցվում են նաև հոգեբանական ազդեցությամբ: Ընդ որում, ֆիզիկական վնասվածքները, որոշ դեպքերում, ժամանակային առումով ավելի շուտ ապաքինվող են, քան հոգեկան/մտավոր առողջության վրա ունեցած ազդեցությունը: Չուզրնկերոջ կողմից կիրառվող բռնությունն ավելի մեծ ազդեցություն է թողել քաղաքային բնակավայրերում բնակվող կանանց ֆիզիկական կամ մտավոր/հոգեկան առողջության վրա ([Աղյուսակ 26](#)): Հավանաբար, դրա պատճառներից մեկն այն է, որ քաղաքային բնակավայրերում բնակվող կանայք, առավել տեղեկացված են բռնության և դրա հետևանքների մասին և ավելի խորքային են վերաբերվում բռնության ունեցած ազդեցությունն իրենց հոգեկան առողջության վրա:

Որքան բարձր է կնոջ կրթական մակարդակը, այնքան զուգընկերոջ կողմից կիրառվող ֆիզիկական կամ սեռական բռնությունը ծանր հետևանք է թողնում նրա հոգեկան/մտավոր առողջության վրա: Այն կանայք, որոնք ունեն բարձրագույն/հետբուհական կրթություն, հոգեբանական առումով առավել խոցելի են բռնությունների հանդեպ:

Որքան ցածր է կնոջ տարիքը, այնքան զուգընկերոջ կողմից կիրառվող ֆիզիկական կամ սեռական բռնությունը ծանր հետևանք է թողնում նրա հոգեկան/մտավոր առողջության վրա: Հետաքրքիր է, որ 45-59 տարիքային խմբի կանայք, ունենալով զուգընկերոջ հետ կենցաղ կիսելու առավել երկար կենսափորձ, ամենից ցածր տոկոսն են կազմում բռնության արդյունքում իրենց ֆիզիկական կամ մտավոր/ հոգեկան առողջության վրա ունեցած ազդեցության հարցում: Միգուցե, պատճառներից մեկն այն է, որ տարիների ընթացքում նման բռնությունները դառնում են առօրյայի մասը:

Աղյուսակ 26. Զուգընկերոջ կողմից երբևէ ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց շրջանում զուգընկերոջ վարքագծի ազդեցությունը կանանց ֆիզիկական կամ մտավոր/ հոգեկան առողջության վրա

Կանայք, որոնք նշել են առողջության վրա բռնության ազդեցության մասին	Ոչ մի ազդեցություն (%)	Փոքր ազդեցություն (%)	Մեծ ազդեցություն (%)
Բնակավայր			
▶ Քաղաքային	58.2	15.5	24.7
▶ Գյուղական	60.8	19.6	19.1
Կրթություն			
▶ Հիմնական և ցածր (մինչև 9-րդ դասարան)	70.0	6.7	23.3
▶ Միջնակարգ / ավագ (10-12-րդ դասարան)	56.5	17.5	24.7
▶ Նախամասնագիտական/ միջին մասնագիտական	59.9	17.6	21.1
▶ Բարձրագույն/ հետբուհական	59.8	19.7	19.7
Տարիք			
▶ 15-24	60.3	18.7	20.6
▶ 25-34	47.2	17.0	32.1
▶ 35-44	62.0	14.1	23.9
▶ 45-59	60.3	21.2	17.4

Զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական կամ սեռական բռնության ազդեցությունը կանանց վրա բազմակողմանի է՝ ֆիզիկական վնասվածքներ, հոգեբանական խնդիրներ, ինչպես նաև բացասական ազդեցություն աշխատանքային գործունեության վրա: Զուգընկերոջ կողմից երբևէ ֆիզիկական կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց շրջանում, զուգընկերոջ վարքագծի ազդեցությունն աշխատանքի վրա արտահայտվում է մի քանի դրսևորումներով՝ աշխատանքի վրա կենտրոնանալու դժվարությունից մինչև աշխատանքի կորուստ:

Զուգընկերոջ կողմից կիրառվող ֆիզիկական և սեռական բռնություններն առավել պակաս ազդեցություն են թողնում գյուղական բնակավայրերում բնակվող կանանց շրջանում, քան՝ քաղաքային բնակավայրերում բնակվողների: Այն վերաբերում է և՛ հոգեբանական, և՛ աշխատանքային գործունեության վրա թողած ազդեցությանը: Գյուղական բնակավայրերում բնակվող կանայք ավելի հաճախ են նշում այն մասին, որ այդ բռնությունները չեն խանգարել իրենց աշխատանքին ([Աղյուսակ 27](#)):

Որքան ցածր է կանանց տարիքը (15-24տ), այնքան առավել հաճախ են հանդիպում դեպքերը, երբ զուգընկերոջ կողմից սեռական կամ ֆիզիկական բռնության արդյունքում չեն կարողացել կենտրոնանալ:

Աղյուսակ 27. Ձուգընկերոջ կողմից երբևէ ֆիզիկական կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց շրջանում զուգընկերոջ վարքագծի ազդեցությունը կանանց աշխատանքի վրա

Բնութագրիչներ	Կանայք, ովքեր նշել են աշխատանքի վրա բռնության ազդեցության մասին (%)						
	Չի կարողացել կենտրոնանալ	Չի կարողացել աշխատել/վերցրել է հիվանդության արձակուրդ	Ամուսինը/զուգընկերն է խանգարել աշխատանքին	Կորցրել է վստահությունը սեփական կարողությունների հանդեպ	Կորցրել է աշխատանքը	Աշխատանքին չի խանգարել	Չունի վարձատրվող աշխատանք
Բնակավայր							
▶ Քաղաքային	5.9	1.7	5.9	2.5	0.4	49.0	42.3
▶ Գյուղական	7.4	2.5	5.4	2.0	1.0	55.1	34.6
Կրթություն							
▶ Հիմնական և ցածր (մինչև 9-րդ դասարան)	0.0	3.3	0.0	3.3	0.0	57.5	42.5
▶ Միջնակարգ / ավագ դպրոց (10-12-րդ դասարան)	8.4	1.9	8.4	3.9	1.3	48.1	37.0
▶ Նախամասնագիտական / միջին մասնագիտական	8.5	2.8	3.5	1.4	0.0	55.6	35.2
▶ Բարձրագույն/ հետբուհական	3.4	0.9	6.0	0.9	0.9	50.6	44.8
Տարիք							
▶ 15-24	9.6	3.8	5.8	3.8	0.0	50.6	43.7
▶ 25-34	4.8	1.0	6.7	1.9	1.0	47.8	41.5
▶ 35-44	5.8	1.9	4.9	2.9	0.0	59.2	34.0
▶ 45-59	7.1	2.2	5.4	1.6	1.1	50.3	38.3
Ընդամենը	6.5	2.0	5.6	2.3	0.7	52.3	38.3

Ինչպիսի՞ ազդեցություն է ունենում զուգընկերոջ կողմից սեռական կամ ֆիզիկական բռնությունը կանանց առողջական վիճակի վրա, արդյոք այն փոխվում է դեպի վատը, թե՞ մնում է նույնը: Կանանց առողջական վիճակը գնահատելով 3 սանդղակային համակարգով՝ լավ/գերազանց, բավարար և վատ/շատ վատ, պարզ է դառնում, որ Հայաստանում ինչպես բռնության չենթարկված կանանց, այնպես էլ ֆիզիկական կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց առողջական վիճակին առավել շատ բնութագրական է բավարար աստիճանը ([Աղյուսակ 28](#)): **Բնակավայրի տիպը կնոջ առողջական վիճակը պայմանավորող գործոններից մեկն է:** Իրենց առողջական վիճակը լավ կամ գերազանց գնահատել են քաղաքաբնակ և երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց 46.9%-ը, իսկ գյուղաբնակ կանանց՝ 26.2%-ը:

Հավանաբար, դրա պատճառը քաղաքային բնակավայրերում առավել բարվոք կենսակերպ ունենալն է: Անգամ ֆիզիկական կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց առողջական վիճակն է տարբերվում ըստ բնակավայրի տիպի: Այս դեպքում ևս, բռնության ենթարկված քաղաքաբնակ կանայք ավելի հաճախ են նշել առողջական վիճակի լավ կամ գերազանց լինելու մասին:

Բռնության ենթարկվելուց հետո կանանց առողջական վիճակն, ընդհանուր առմամբ, վատթարանում է, սակայն **չկա որևէ նշանակալի տարբերություն բռնության ենթարկված և չենթարկված կանանց առողջական վիճակների միջև:**

Հայաստանում, երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց 7.2%-ը լրջորեն մտածել է կյանքին վերջ տալու մասին, իսկ 1.5%-ը փորձել է ինքնասպան լինել ([Աղյուսակ 28](#)): Բռնության ենթարկված կանայք, ըստ հետազոտության արդյունքների, շատ փոքր տարբերությամբ, ավելի շատ են մտածել ինքնասպանության մասին և ավելի շատ են փորձել ինքնասպան լինել: Սակայն, **որևէ նշանակալի կապ**

չկա բռնության ենթարկված ու չենթարկված կանանց և ինքնասպանության մասին մտածելու և փորձեր անելու միջև:

Գյուղական բնակավայրերում բնակվող կանայք, բռնության ենթարկված լինելու հանգամանքից անկախ, ավելի շատ են մտածում ինքնասպան լինելու մասին, քան՝ քաղաքաբնակները: Հավանաբար, դրա պատճառներից մեկը սոցիալ-տնտեսական խնդիրներն են: Մինչդեռ, երբ խոսքը գնում է ինքնասպանության փորձերի մասին՝ քաղաքային բնակավայրերում բնակվող և բռնության չենթարկված կանայք ավելի շատ են ինքնասպանության փորձ արել, քան՝ գյուղաբնակ կանայք: Հավանաբար, դրա հիմքում ընկած են սոցիալ-մշակութային գործոնները: Գյուղական բնակավայրերում ինքնասպանության երևույթի՝ որպես ամոթալի դիտվելը, ունի առավել խորը հիմքեր:

Աղյուսակ 28. Զուգընկերոջ կողմից երբևէ ֆիզիկական կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց շրջանում ընդհանուր, ֆիզիկական և հոգեկան առողջության հետ կապված խնդիրները

Ընդհանուր առողջություն	Բնակավայր						ՀՀ		
	Քաղաք (N=1 291)			Գյուղ (N=1 269)			Ընդամենը (N=2 560)		
	Բռնության չի ենթարկվել (N=1 078) %	Ենթարկվել է ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնության (N=213) %	Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանայք (N=1 291) %	Բռնության չի ենթարկվել (N=1 041) %	Ենթարկվել է ֆիզիկական/ սեռական բռնության (N=228) %	Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանայք (N=1 269) %	Բռնության չի ենթարկվել (N=2 119) %	Ենթարկվել է ֆիզիկական/ սեռական բռնության (N=441) %	Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանայք (N=2 560) %
	<i>P-value=0.890</i>			<i>P-value=0.588</i>			<i>P-value=0.601</i>		
Լավ / գերազանց	46.9	44.9	40.0	26.2	24.3	26.2	37.5	35.6	33.2
Բավարար	43.8	49.4	49.5	58.0	60.3	57.6	50.3	54.3	53.5
Վատ / շատ վատ	9.0	5.7	10.3	15.8	15.0	16.2	12.1	9.9	13.2
Երբևէ լրջորեն մտածել են ինքնասպան լինելու մասին	6.8	8.4	7.0	7.8	8.4	7.5	7.2	8.4	7.2
Երբևէ փորձել են ինքնասպան լինել	1.7	1.9	1.4	1.5	1.9	1.6	1.6	1.9	1.5

ՀՈԳԵՔԱՆԱԿԱՆ ԲՈՒՈՒԹՅՈՒՆ

Բռնության յուրաքանչյուր տեսակի դրսևորման և այն որպես բռնություն ընկալելու սկզբունքները շատ տարբեր են: Բռնությունը որպես այդպիսին ընկալելու համար անհրաժեշտ է ունենալ որոշակի գիտելիքներ: Այդ առումով հատկապես շատ տարբեր են հոգեբանական բռնության վերաբերյալ ընկալումները և մոտեցումները: Կանանց մի մասի ընկալմամբ, այնպիսի հոգեբանական բռնության ձևեր, ինչպիսիք են՝ զուգընկերոջ կողմից պարբերաբար կնոջ վրա ծայն բարձրացնելը, պարբերաբար տարբեր արգելքների կիրառումը, համարում են «նորմալ» և կազմում են ամուսնական փոխհարաբերությունների մի մասը: Նման մոտեցումը պայմանավորող գործոններից առաջնայինը գիտելիքի ոչ ճիշտ ձեռքբերումն է այն մասին, թե որ երևույթներն են համարվում բռնություն, ինչպես են դրանք դրսևորվում, և ինչպես պետք է պայքարել դրանց դեմ:

Ի տարբերություն սեռական (6.6%) և ֆիզիկական բռնության (14.8%)՝ **Հայաստանում հոգեբանական բռնության է ենթարկվել կանանց 31.8%-ը:** Ընդ որում, **հոգեբանական բռնությունն առավել տարածված է քաղաքային բնակավայրերում, քան՝ գյուղական (Աղյուսակ 29):** Միգրացիոն պատճառներից մեկն այն է, որ քաղաքային բնակավայրում բնակվող կանայք գիտելիքի և տեղեկացվածության առումով ունեն մի փոքր առավելություն՝ համեմատած գյուղական բնակավայրերում բնակվողների, և երևույթներն ավելի խորքային են գնահատում՝ առավել լավ հասկանալով դրանց՝ որպես բռնության դրսևորումներ լինելը:

Հետազոտությանը նախորդող վերջին 12 ամիսների կտրվածքով ևս, հոգեբանական բռնության դրսևորումներն առավել շատ են հանդիպում քաղաքային բնակավայրերում:

Որքան բարձր է անձի կրթական մակարդակը, այնքան բարձր է հոգեբանական բռնության ենթարկվելու ցուցանիշը: Ի տարբերություն ֆիզիկական և սեռական բռնության՝ հոգեբանական բռնության առավել շատ ենթարկվում են բարձրագույն/հետբուհական կրթություն ունեցող կանայք: Այստեղ ևս պետք է խոսենք այն նույն ընկալման մասին, ինչ՝ ըստ բնակավայրերի դիտարկման դեպքում: Երևույթը որպես հոգեբանական բռնություն ընկալելու հարցում կարևոր է անձի ունեցած կրթական մակարդակը: Որքան բարձր է անձի կրթական մակարդակը, այնքան բարձր է հավանականությունը, որ իր հանդեպ կիրառվող երևույթները կընկալվեն ճիշտ:

Հոգեբանական բռնության ամենից բարձր ցուցանիշները 15-24 տարիքային կանանց շրջանում են: Հավանաբար, դրա պատճառներից մեկն այն է, որ այդ տարիքը համընկնում է մեծամասամբ նոր հարաբերություններ կամ նոր ընտանիք կազմելու տարիքի հետ, որն էլ իր հերթին պայմանավորում է հոգեբանական բռնության այնպիսի դրսևորումներ, որոնք իրականանում են, այսպես կոչված, «խանդի հետևանքով», ինչպես բանավոր խոսքում պատմում էին հարցվողները:

Ողջ կյանքի ընթացքում հոգեբանական բռնության ենթարկված կանանց շրջանում ակնառու են տարիքով պայմանավորված տարբերություններ, մասնավորապես տարիքի աճին զուգընթաց բռնությունը նվազում է: Հոգեբանական բռնությանը նպաստող գործոններից կարող է լինել **վերջին 1 տարվա ընթացքում Հայաստանում տեղի ունեցած երկու շատ կարևոր իրադարձությունները՝ ՔՈՎԻԴ-19 համավարակը և պատերազմը:** Նախ, հատկապես համավարակով պայմանավորված, բնակչության մեծ մասը ժամանակի հիմնական մասն անցկացնում էր տանը, ինչն էլ իր հերթին բարձրացրել է բռնություն կիրառելու և բռնության ենթարկվելու ռիսկը: Այլ հետազոտությունների տվյալները ևս ցույց են տալիս, որ համավարակը նպաստել է ընտանեկան բռնությունների ավելացմանը: Եվ երկրորդ, պատերազմը և հատկապես հետպատերազմյան իրավիճակը լուրջ հետևանք են թողել հայ հասարակության բարոյա-հոգեբանական վիճակի վրա, ինչն էլ իր հերթին, պետք է, որ նպաստած լինի ընտանեկան բռնությունների, հատկապես՝ հոգեբանական բռնությունների ավելացմանը:

Աղյուսակ 29. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում հոգեբանական բռնության ենթարկված կանանց համամասնությունը

Բնութագրիչներ	Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց թիվը (N)	Ենթարկվել է հոգեբանական բռնության	
		ամբողջ կյանքի ընթացքում (N=814) , %	անցած 12 ամիսների ընթացքում (N=334) , %
Բնակավայր			
▶ Քաղաքային	1 291	32.6	12.6
▶ Գյուղական	1 269	31.0	13.6
Կրթություն			
▶ Հիմնական և ցածր (մինչև 9-րդ դասարան)	143	30.2	12.6
▶ Միջնակարգ / ավագ դպրոց (10-12-րդ դասարան)	998	32.2	12.5
▶ Նախամասնագիտական/ միջին մասնագիտական	807	33.3	13.8
▶ Բարձրագույն/ հետբուհական	612	34.7	32.8
Տարիք			
▶ 15-24	159	38.6	15.7
▶ 25-34	682	34.9	14.2
▶ 35-44	733	29.8	13.1
▶ 45-59	986	30.0	11.9
Ընդամենը	2 560	31.8	13.0

Հոգեբանական բռնության տեսակները բազմազան են և բազմաթիվ: Դրանցից 4-ը նկարագրված են [Աղյուսակ 30](#)-ում: Բռնության տեսակները ներկայացված են ըստ աստիճանի՝ վիրավորանքից մինչև սպառնալիք: Կնոջը հասցվող ամենից շատ հանդիպող հոգեբանական բռնությունը վիրավորանքն էր, երբ զուգընկերը վիրավորել է կնոջը կամ ստիպել է նրան վատ զգալ (30.7%): Բռնության այդ տեսակը ամենից տարածվածն է եղել նաև վերջին 12 ամիսների ընթացքում: Ընդ որում, ըստ հաճախականության, նման դեպքերը վերջին 12 ամիսների ընթացքում տեղի են ունեցել մի քանի անգամ (8.4%): Ամենացածր մասնաբաժին ունեն այն կանայք, որոնք ենթարկվել են սպառնալիքի՝ որ կվնասեն իրենց անձին կամ իրենց սիրելի մարդուն: Ըստ հաճախականության, վերջին 12 ամիսների ընթացքում, հոգեբանական բռնության վերը թվարկված բոլոր տեսակները՝ վիրավորանք, նվաստացում այլոց ներկայությամբ, սպառնալիք, հիմնականում տեղի են ունեցել մի քանի անգամ կամ շատ անգամներ:

Աղյուսակ 30. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում հոգեբանական բռնության տեսակների տարածվածությունը և հաճախականությունը

Հոգեբանական բռնության տեսակներ	Հոգեբանական բռնության տարածվածությունը երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում (N=2 560)		Հոգեբանական բռնության հաճախականությունը երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում վերջին 12 ամիսների ընթացքում		
	ամբողջ կյանքի ընթացքում (%)	անցած 12 ամիսների ընթացքում (%)	մեկ անգամ (%)	մի քանի անգամ (%)	շատ անգամներ (%)
Վիրավորել է կնոջը կամ ստիպել է վատ զգալ	30.7	12.4	2.3	8.4	1.8
Նվաստացրել կամ ստորացրել է կնոջը՝ այլ մարդկանց ներկայությամբ	6.2	2.2	0.4	1.1	0.9
Դիտավորյալ արել է այնպիսի բաներ, որ վախեցնի կամ սարսափեցնի կնոջը	6.3	2.4	0.4	1.4	0.6
Բանավոր ծնով սպառնացել է, որ կվնասի կնոջը կամ այն մարդուն, ում սիրում է կինը	3.0	1.1	0.2	0.5	0.3

Չուզընկերոջ կողմից կնոջ վարքագծի վերահսկումն, անկասկած, կազմում է մեր մշակութային միջավայրի անբաժան մասը: Թե որքանով է այն ընդունելի կանանց կողմից՝ հարցի մյուս կողմն է: Կնոջ վարքագծի վերահսկման մեխանիզմները բազմազան են: Դրանց մի մասը տարբերվում է՝ կախված

միջավայրից (շրջապատ), զուգընկերոջ կրթական մակարդակից և այլ գործոններից: Այս հետազոտության ընթացքում դիտարկվել են տղամարդու կողմից զուգընկերուհու վարքագծի վերահսկման հետևյալ դրսևորումները՝

- 1) Փորձում է չթողնել կնոջը հանդիպել ընկերներին / ընկերուհիներին
- 2) Փորձում է սահմանափակել կնոջ շփումը հարազատների հետ
- 3) Պնդում է, որ կինն իրեն տեղյակ պահի, թե որտեղ է գտնվում ցանկացած պահի
- 4) Բարկանում է, եթե կինը խոսում է այլ տղամարդու հետ
- 5) Հաճախ է կասկածում, որ կինն անհավատարիմ է
- 6) Ակնկալում է, որ կինն իրենից թույլտվություն պետք է խնդրի՝ նախքան իր համար բժշկական օգնության դիմելը:

Զուգընկերոջ կողմից վերահսկման վերը թվարկված մեխանիզմներն առավել տարածված են գյուղական բնակավայրերում (Աղյուսակ 31): Ընկեր/ընկերուհիների հետ շփումը սահմանափակելու դեպքերի ավելի շատ հանդիպում ենք քաղաքային բնակավայրերում, որի պատճառներից մեկն այն է, որ այդ երկուսն էլ համեմատաբար տարածված է հենց քաղաքային բնակավայրերում: Օրինակ՝ ընկերոջ/ընկերուհու հետ որևէ ժամանցի վայր գնալու երկուսն էլ կարող ենք առավել շատ հանդիպել քաղաքային բնակավայրերում, քան՝ գյուղական: Վերահսկման հաջորդ մեխանիզմը, որը նույնպես առավել տարածված է քաղաքային բնակավայրում այն է, երբ տղամարդը պնդում է, որ կինն իրեն տեղյակ պահի, թե որտեղ է գտնվում ցանկացած պահի: Կարծում ենք, որ սա նույնպես բնորոշ է քաղաքային միջավայրին, քանի որ գյուղական բնակավայրերում որևէ տեղ (օրինակ՝ ժամանցի) գնալու ընտրությունն այնքան մեծ չէ, իսկ որոշ դեպքում՝ ընդհանրապես չկա: Այդ իսկ պատճառով, նման վարքագիծը վերահսկելու պատճառն էլ ավելի քիչ է, քան՝ քաղաքային միջավայրում:

Կնոջը վերահսկելու դրսևորումները և դրանց քանակը փոխվում է՝ կախված կնոջ տարիքից: Օրինակ, վերահսկման մեկ տեսակ ամենից հաճախ կիրառվում է 15-24 տարիքային խմբի կանանց նկատմամբ, իսկ վերահսկման 2-3 կամ 4 և ավել տեսակներ՝ 45-59 տարիքային խմբի կանանց նկատմամբ (Աղյուսակ 32): Այսինքն, կնոջ տարիքից կախված, փոփոխվում են զուգընկերոջ կողմից վերահսկող վարքագծի կիրառության տեսակները և քանակը:

Կնոջ բնակության վայրը պայմանավորում է նրա՝ զուգընկերոջ կողմից վերահսկման ենթարկվելու վարքագիծը (քանակը): Հետաքրքիր է, որ կնոջը վերահսկելու 1- 3 տեսակներն ավելի հաճախ տարածված է քաղաքային բնակավայրերում, մինչդեռ վարքագծի վերահսկման միաժամանակ 4 և ավել տեսակներ են կիրառվում գյուղաբնակ կանանց հանդեպ:

Որքան բարձր է անձի կրթական մակարդակը, այնքան շատ են նրա հանդեպ կիրառվող վերահսկման մեխանիզմները: Զուգընկերոջ կողմից միաժամանակ 4 և ավելի վերահսկման մեխանիզմներ կիրառվում են ավելի շատ այն կանանց հանդեպ, որոնք ունեն բարձրագույն կամ հետբուհական կրթություն:

Որքան ցածր է անձի տարիքը, այնքան բարձր է նրա հանդեպ կիրառվող վերահսկման վարքագծի տեսակների դրսևորումը: 15-24 տարիքային խմբի կանայք ամենից շատն են ենթարկվում վերահսկման՝ իրենց զուգընկերոջ կողմից:

Զուգընկերոջ կողմից վերահսկվող կանայք ավելի շատ ենթարկվում են սեռական բռնության, քան՝ ֆիզիկական: Հետաքրքիր է, որ այն կանայք, որոնց զուգընկերները մեղադրում են անհավատարմության մեջ, ավելի շատ ենթարկվում են ֆիզիկական բռնության, քան՝ սեռական: Այն կանայք, որոնք իրենց զուգընկերոջ կողմից ենթարկվում են վերահսկման այն հարցի շուրջ, թե որտեղ են գտնվում ցանկացած պահի, ամենից շատն են ենթարկվում ֆիզիկական և սեռական բռնության:

Զուգընկերոջ կողմից վերահսկող վարքագծի մեկ տեսակի դրսևորման դեպքում կանայք ավելի շատ ենթարկվում են ֆիզիկական բռնության, իսկ 2 և ավել վերահսկման վարքագծի դեպքում՝ սեռական բռնության:

Վերահսկման վարքագծի դրսևորումները վերջին 12 ամիսների կտրվածքով ըստ գյուղական և քաղաքային բնակավայրերի արտացոլում են այն նույն պատկերը, ինչ որքան կյանքի ընթացքում: Փոխվել են վարքագծի դրսևորման որոշ տեսակներ, սակայն տարածվածությունը մնացել է նույնը (Աղյուսակ 33):

Աղյուսակ 31. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում զուգընկերոջ կողմից վերահսկող վարքագծի կիրառությունն ըստ տեսակների ամբողջ կյանքի ընթացքում

Բնութագրիչներ	Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց թիվը (N)	Փորձում է չթողնել հանդիպել ընկերուհիներին (%)	Փորձում է սահմանափակել շփումը հարազատների հետ (%)	Պնդում է, որ իրեն տեղյակ պահեն, թե որտեղ է գտնվել ցանկացած պահի (%)	Բարկանում է, եթե խոսում է այլ տղամարդու հետ (%)	Հաճախ է կասկածում, որ անհավատարիմ է (%)	Ակնկալում է, որ իրենից թույլտվություն պետք է խնդրել՝ նախքան բժշկական օգնության դիմելը (%)
Բնակավայր							
▶ Քաղաքային	1 291	14.1	5.2	44.0	22.7	3.2	16.2
▶ Գյուղական	1 269	13.4	5.6	43.2	23.3	4.4	17.0
Կրթություն							
▶ Հիմնական և ցածր (մինչև 9-րդ դասարան)	143	15.9	2.3	50.7	21.2	2.3	12.2
▶ Միջնակարգ / ավագ դպրոց (10-12-րդ դասարան)	998	12.8	6.0	41.6	23.4	4.0	15.1
▶ Նախամասնագիտական/ միջին մասնագիտական	807	13.5	5.4	44.9	22.2	4.0	18.2
▶ Բարձրագույն/ հետբուհական	612	15.4	5.2	44.5	24.4	3.6	18.3
Տարիք							
▶ 15-24	159	10.7	4.0	44.9	16.0	4.7	16.7
▶ 25-34	682	4.8	1.6	18.7	7.4	1.9	7.4
▶ 35-44	733	4.5	1.5	17.3	6.8	1.8	6.8
▶ 45-59	986	5.1	1.7	19.7	7.8	2.0	7.8
Ըստ զուգընկերոջ կողմից բռնության կիրառության							
▶ Չի ենթարկվել բռնության	2 119	13.9	5.8	43.6	23.1	3.9	16.6
▶ Ենթարկվել է ֆիզիկական և/ կամ սեռական բռնության	441	14.5	3.8	44.6	24.0	2.6	16.1
Ըստ բռնության տեսակի							
▶ Ենթարկվել է հոգեբանական բռնության	814	26.7	14.0	56.3	45.3	10.6	20.7
▶ Ենթարկվել է միայն ֆիզիկական բռնության	273	31.1	17.2	56.0	40.7	11.7	21.2
▶ Ենթարկվել է միայն սեռական բռնության	63	22.1	4.8	61.9	36.5	3.2	27.0
▶ Ենթարկվել է ֆիզիկական և սեռական բռնության	105	14.5	1.3	31.6	19.7	1.3	14.5
Ընդամենը	2 560	13.2	5.4	44.0	23.0	3.8	16.4

Աղյուսակ 32. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում զուգընկերոջ կողմից վերահսկող վարքագծի կիրառության տարածվածությունը ամբողջ կյանքի ընթացքում

Բնութագրիչներ	Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց թիվը (N)	Վերահսկող վարքագծի ոչ մի տեսակ (%)	Վերահսկող վարքագծի 1 տեսակի դրսևորում (%)	Վերահսկող վարքագծի 2-3 տեսակների դրսևորում (%)	Վերահսկող վարքագծի 4 և ավելի տեսակների դրսևորում (%)
Բնակավայր					
▶ Քաղաքային	1 291	42.6	28.7	23.5	5.2
▶ Գյուղական	1 269	43.5	28.0	22.4	6.1
Կրթություն					
▶ Հիմնական և ցածր (մինչև 9-րդ դասարան)	143	42.4	28.0	25.8	3.8
▶ Միջնակարգ / ավագ դպրոց (10-12-րդ դասարան)	998	44.3	28.8	21.6	5.4
▶ Նախամասնագիտական/ միջին մասնագիտական	807	41.7	29.6	22.9	5.8
▶ Բարձրագույն/ հետբուհական	612	42.7	26.0	24.8	6.5
Տարիք					
▶ 15-24	159	41.8	34.8	18.8	4.7
▶ 25-34	682	42.4	28.1	23.8	5.6
▶ 35-44	733	44.1	29.1	21.8	4.9
▶ 45-59	986	42.9	26.8	23.9	6.5
Ըստ զուգընկերոջ կողմից բռնության կիրառության					
▶ Չի ենթարկվել բռնության	2 119	42.8	29.0	22.4	5.9
▶ Ենթարկվել է ֆիզիկական կամ սեռական բռնության	441	44.4	24.7	26.5	4.3
Ըստ բռնության տեսակի					
▶ Ենթարկվել է միայն ֆիզիկական բռնության	273	25.6	25.3	32.6	16.5
▶ Ենթարկվել է միայն սեռական բռնության	63	23.8	19.0	54.0	3.2
▶ Ենթարկվել է ֆիզիկական և սեռական բռնության	105	56.6	18.4	21.1	3.9
Ընդամենը	2 560	43.3	28.2	23.0	5.5

Աղյուսակ 33. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում զուգընկերոջ կողմից վերահսկող վարքագծի տարածվածությունը վերջին 12 ամիսների ընթացքում

Բնութագրիչներ	Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց թիվը (N)	Փորձում է չթողնել հանդիպել ընկերներին / ընկերուհիներին (%)	Փորձում է սահմանափակել շփումը հարազատների հետ (%)	Պնդում է, որ իրեն տեղյակ պահեն, թե որտեղ է գտնվել ցանկացած պահի (%)	Բարկանում է, եթե խոսում է այլ տղամարդու հետ (%)	Հաճախ է կասկածում, որ անհավատարիմ է (%)	Ակնկալում է, որ իրենից թույլտվություն պետք է խնդրել՝ նախքան բժշկական օգնության դիմելը (%)
Բնակավայր							
▶ Քաղաքային	1 291	3.3	1.2	22.9	5.0	1.1	6.6
▶ Գյուղական	1 269	3.6	1.8	22.2	5.3	1.3	5.9
Կրթություն							
▶ Հիմնական և ցածր (մինչև 9-րդ դասարան)	143	2.8	0.7	28.7	4.9	0.7	4.2
▶ Միջնակարգ / ավագ դպրոց (10-12-րդ դասարան)	998	3.6	1.8	22.0	4.9	1.0	6.6
▶ Նախամասնագիտական/ միջին մասնագիտական	807	2.9	1.5	20.4	5.2	1.4	5.6
▶ Բարձրագույն/ հետբուհական	612	4.2	1.1	24.8	5.6	1.3	7.0
Տարիք							
▶ 15-24	159	2.5	0.6	23.9	5.0	0.6	8.8
▶ 25-34	682	2.8	0.9	22.6	4.4	1.2	6.7
▶ 35-44	733	4.1	1.9	23.1	5.6	1.1	5.3
▶ 45-59	986	3.7	1.7	22.0	5.4	1.3	6.2
Ըստ զուգընկերոջ կողմից բռնության կիրառության							
▶ Չի ենթարկվել բռնության	2 119	3.6	1.6	23.1	5.3	1.2	6.3
▶ Ենթարկվել է ֆիզիկական կամ սեռական բռնության	441	3.3	0.9	21.3	5.4	0.9	6.3
Ըստ բռնության տեսակի							
▶ Ենթարկվել է միայն ֆիզիկական բռնության	273	2.2	0.9	18.7	5.0	0.0	4.2
▶ Ենթարկվել է միայն սեռական բռնության	63	1.8	0.0	15.2	3.3	1.1	2.3
▶ Ենթարկվել է ֆիզիկական և սեռական բռնության	105	2.4	0.0	12.2	2.4	1.2	7.3
Ընդամենը	2 560	0.3	0.1	2.4	0.6	0.0	0.5

Աղյուսակ 34. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում զուգընկերոջ կողմից վերահսկող վարքագծի կիրառության տարածվածությունը վերջին 12 ամիսների ընթացքում

Բնութագրիչներ	Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց թիվը (N)	Վերահսկող վարքագծի ոչ մի տեսակ (%)	Վերահսկող վարքագծի 1 տեսակի դրսևորում (%)	Վերահսկող վարքագծի 2-3 տեսակների դրսևորում (%)	Վերահսկող վարքագծի 4 և ավելի տեսակների դրսևորում (%)
Բնակավայր					
▶ Քաղաքային	1 291	24.6	18.7	7.5	1.2
▶ Գյուղական	1 269	25.8	17.3	7.0	1.6
Կրթություն					
▶ Հիմնական և ցածր (մինչև 9-րդ դասարան)	143	23.8	19.6	9.1	0.7
▶ Միջնակարգ / ավագ դպրոց (10-12-րդ դասարան)	998	24.5	17.4	7.9	1.1
▶ Նախամասնագիտական/ միջին մասնագիտական	807	27.9	17.5	5.3	1.7
▶ Բարձրագույն/ հետբուհական	612	23.0	19.3	8.3	1.5
Տարիք					
▶ 15-24	159	26.4	17.6	10.1	0.6
▶ 25-34	682	25.8	18.8	6.7	1.2
▶ 35-44	733	24.6	17.3	8.3	1.1
▶ 45-59	986	25.1	18.1	6.4	1.8
Ըստ զուգընկերոջ կողմից բռնության կիրառության					
▶ Չի ենթարկվել բռնության	2 119	24.7	18.8	7.2	1.4
▶ Ենթարկվել է ֆիզիկական կամ սեռական բռնության	441	26.2	15.2	8.6	0.9
Ըստ բռնության տեսակի					
▶ Ենթարկվել է միայն ֆիզիկական բռնության	273	25.4	16.6	8.1	1.1
▶ Ենթարկվել է միայն սեռական բռնության	63	28.3	17.5	11.1	1.6
▶ Ենթարկվել է ֆիզիկական և սեռական բռնության	105	23.2	8.5	8.5	0.0
Ընդամենը	2 560	2.7	0.8	0.3	0.0

ՎԱՆԸ ԶՈՒԳԸՆԿԵՐՈՋԻՑ

Կախված զուգընկերոջ կողմից կիրառվող բռնության տեսակից և հաճախականությունից՝ այն կարող է կանանց մոտ առաջացնել տարբեր զգացողություններ՝ հիասթափությունից մինչև վախ սեփական կյանքի հանդեպ: **Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց 5.3%-ը զուգընկերոջից վախեցել են իրենց կյանքի համար: Այդպիսի կանայք ավելի շատ են ենթարկվել բռնությունների (Աղյուսակ 35):**

Հետազոտության արդյունքների համաձայն, իրենց կյանքի համար հատկապես վախենում են այն կանայք, որոնք ենթարկվել են ֆիզիկական կամ հոգեբանական բռնության: Այն կանայք, որոնք նշել են, որ իրենց կյանքի համար վախենում/վախեցել են շատ անգամներ, նրանց 36.4%-ը ենթարկվել է ֆիզիկական բռնության, իսկ 100%-ը՝ հոգեբանական: Այսինքն, որոշ դեպքերում հոգեբանական բռնությունն ավելի բացասական և խորը ազդեցություն է ունենում կանանց վրա, քան՝ ֆիզիկական բռնությունը:

Կանայք, ովքեր նշել են, որ երբեք չեն վախեցել իրենց կյանքի համար, նրանց 10.5%-ը ենթարկվել է ֆիզիկական, իսկ 40.5%-ը՝ հոգեբանական բռնության: Ամեն դեպքում, բռնությունների այդ տոկոսն ավելի ցածր է՝ համեմատած որոշակի հաճախականությամբ բռնության ենթարկվածների հետ: Իսկ ո՞րն է պատճառը, որ կանանց մի մասը նշել է, որ անցյալում վախենում էր իր զուգընկերոջից, իսկ հիմա՝ ոչ: Պարզվում է, որ նրանք հիմնականում այն կանայք են, որոնք բաժանված կամ ամուսնալուծված են:

Աղյուսակ 35. Զուգընկերոջ/ամուսնու հանդեպ ունեցած վախն ըստ բռնության տեսակների

Հաճախությունը	Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց թիվը (N=2 560*)	% *		
		ֆիզիկական բռնության ենթարկածներ	սեռական բռնության ենթարկածներ	հոգեբանական բռնության ենթարկածներ
Երբեք	2 409	10.5	2.8	40.5
Երբեմն	69	18.8	20.3	50.0
Շատ անգամներ	11	36.4	18.2	100.0
Գրեթե միշտ	17	35.3	23.5	0.0
Անցյալում (այժմ չի վախենում)	54	38.9	9.3	60.0

* Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց համապատասխան խմբի մեջ, որի մեջ չեն ներառվել «չգիտեմ» և «հրաժարվում եմ» պատասխանների դեպքերը:

ԶՈՒԳՆԿԵՐՈՋ ԲՈՒՈՒԹՅԱՆԸ ՆՊԱՏՈՂ ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ՍՈՑԻԱԼ-ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՆԱԽԱՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Բռնության համար հիմք հանդիսացող նախապայմանները կամ պատճառները բազմազան են՝ սոցիալական, տնտեսական, մշակութային և հոգեբանական: Տնտեսական պատճառները, կարծես թե, ամենից պարզն են՝ կա ֆինանսական խնդիր, կա՝ բռնություն: Սակայն, բռնության հիմքերը շատ ավելի խորքային են, որոշ դեպքերում «սոցիալական վրեժի» դրսևորումներն են, որոշ դեպքերում դրանք ունեն տեսածը գիտակցորեն կամ անգիտակցորեն/ենթագիտակցորեն վերարտադրելու հիմքեր:

Փոքր հասակում ընտանիքում բռնության ենթարկվելու փաստն անմիջական ազդեցություն ունի տղամարդու՝ զուգընկերուհուն բռնության ենթարկվելու հետ (Աղյուսակ 36): Այդ երկու երևույթների միջև առկա է նշանակալի կապ (P-value=0.001): Այսինքն, կարող ենք եզրակացնել, որ բռնության նման երևույթն ունի մի կողմից հոգեբանական, մյուս կողմից սոցիալ-մշակութային նախապայմաններ: Բռնությունը մի կողմից վերարտադրվում է, մյուս կողմից, բռնարարը առավել հարմար «թեկնածուից» լուծում է իր սոցիալական վրեժը՝ ի դեմս իր զուգընկերուհու:

Մյուս կողմից, բավականին բարձր է զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական և սեռական բռնության ենթարկված այն կանանց մասնաբաժինը, որոնց զուգընկերոջ մայրը բռնության է ենթարկվել ամուսնու կողմից: Այս դեպքում գործ ունենք բռնության վերարտադրման այն տեսակի հետ, երբ բռնությունը կիրառվում է գիտակցորեն կամ անգիտակցորեն՝ տեսածի հիման վրա: Նման միջավայրում մեծացած զուգընկեր ունեցող կանանց մեջ ավելի մեծ թիվ են կազմում բռնության ենթարկված կանայք (20.1%), քան՝ բռնության չենթարկված կանայք (6%): Մինչդեռ որևէ կապ զուգընկերոջ կողմից բռնության ենթարկված կանանց և այն դեպքերի հետ, երբ բռնության են ենթարկվել այդ կանանց մայրերն իրենց ամուսինների կողմից՝ չկա: Ուշադրություն դարձնենք այն հանգամանքին, որ և՛ փոքր տարիքում բռնության ենթարկված տղամարդիկ, և՛ այն տղամարդիկ, որոնց մայրերը բռնության են ենթարկվել ամուսինների կողմից, հակված են (20.6%, P Value=0.001) ենթարկել ֆիզիկական բռնության իրենց զուգընկերուհիներին:

Աղյուսակ 36. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց %-ը, որոնք նշել են իրենց և իրենց զուգընկերոջ մոր նկատմամբ բռնության մասին, երբ իրենք երեխա են եղել և կապը՝ ըստ զուգընկերոջ կողմից բռնության փորձառության

Բռնության դրսևորումներ	Հարցվողի մայրը բռնության է ենթարկվել ամուսնու կողմից (N=259), %	P-value	Կանանց համամասնությունը, որոնք նշել են, որ զուգընկերոջ մայրը բռնության է ենթարկվել ամուսնու կողմից (N=200), %	P-value	Զուգընկերը բռնության է ենթարկվել, երբ երեխա էր (N=271), %	P-value
Ըստ զուգընկերոջ կողմից բռնության փորձառության						
Զուգընկերոջ կողմից երբևէ չի ենթարկվել ֆիզիկական կամ սեռական բռնության	10.3		6.0		9.6	
Զուգընկերոջ կողմից երբևէ ենթարկվել է ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնության	9.3	0.063	20.1	0.071	20.6	0.001
Ըստ զուգընկերոջ կողմից կիրառված բռնության տեսակի						
Ենթարկվել է սեռական բռնության	6.1		7.4		8.6	
Ենթարկվել է ֆիզիկական բռնության	6.3		22.2		22.2	
Ենթարկվել է ֆիզիկական և սեռական բռնության	10.1		27.0		28.6	

ԲՈՆԱՐԱՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳՐԻՉՆԵՐԸ

Շարունակելով սոցիալ-մշակութային նախապայմանների ունեցած դերը բնարարի գործողությունների վրա՝ այս մասում անդրադարձել ենք, թե ինչ դերակատարություն ունեն բնություն կիրառելու հարցում կրթությունը, տարիքը, զբաղվածությունը, ալկոհոլային խմիչքների օգտագործումը և ֆիզիկական կոնդիցիոնը ունեցած ներգրավվածությունը: **Որքան ցածր է զուգընկերոջ կրթական մակարդակը, այնքան բարձր է կողակցին բնության ենթարկելու դեպքերը (Աղյուսակ 37): Հակառակը, որքան բարձր է զուգընկերոջ կրթական մակարդակը, այնքան ցածր է նրա կողմից կիրառված բնության դեպքերը:** Կանանց ամենից շատ ֆիզիկական, սեռական և հոգեբանական բնության ենթարկել են տղամարդիկ, որոնք ունեն հիմնական և ցածր (մինչև 9-րդ դասարան) կրթություն, իսկ ամենից քիչ՝ բարձրագույն/հետբուհական կրթություն ունեցող տղամարդիկ:

Որքան բարձր է բնարարի տարիքը, այնքան շատ են կնոջը ֆիզիկական բնության ենթարկելու դեպքերը: Տարիքի նվազմանը զուգահեռ՝ նվազում են նաև ֆիզիկական բնության դեպքերը: Սակայն սեռական և հոգեբանական բնության դեպքում հակառակն է դրանք հիմնականում տարածված են 25-34 տարիքային խմբի տղամարդկանց շրջանում: **Բնարարի տարիքի աճին զուգահեռ՝ նվազում են կնոջը սեռական բնության ենթարկելու դեպքերը:**

Բնարարի զբաղվածությունը բնությունը պայմանավորող կարևոր գործոններից մեկն է: Եկամտաբեր զբաղվածություն չունեցող տղամարդիկ ավելի շատ են իրենց կողակց կանանց ենթարկում ֆիզիկական բնության: Սեռական բնությունը հատկապես տարածված է այն տղամարդկանց շրջանում, որոնց հիմնական զբաղվածությունը արտագնա աշխատանքն է:

Ալկոհոլային խմիչքի օգտագործումն անմիջական ազդեցություն ունի բնարարի կողմից ֆիզիկական բնություն կիրառելու հարցում: Ամենից շատ ֆիզիկական բնություն կիրառում են տղամարդիկ, որոնք ալկոհոլային խմիչք օգտագործում են ամեն օր կամ գրեթե ամեն օր: Մյուս կողմից, նրանք ամենից քիչն են կանանց ենթարկում հոգեբանական բնության: Այսինքն, **որքան հաճախակի է տղամարդը ալկոհոլային խմիչք օգտագործում, այնքան քիչ է կնոջ նկատմամբ հոգեբանական բնություն կիրառելու հավանականությունը:**

Տղամարդիկ, որոնք ավելի շատ են ներգրավված լինում այլ տղամարդկանց հետ ֆիզիկական կոնդիցիոնի մեջ՝ ավելի շատ են զուգընկերուհիներին ենթարկում ֆիզիկական բնության:

Աղյուսակ 37. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց բնությունների փորձառությունն ըստ զուգընկերոջ բնութագրիչների

Բնութագրիչներ	Զուգընկերների թիվը (N=2 560)	Կանայք, ովքեր ենթարկվել են.		
		ֆիզիկական բնություն (%)	սեռական բնություն (%)	հոգեբանական բնություն (%)
Կրթություն				
▶ Հիմնական և ցածր (մինչև 9-րդ դասարան)	261	16.1	4.6	52.1
▶ Միջնակարգ / ավագ (10-12-րդ դասարան)	997	11.5	3.5	40.1
▶ Նախամասնագիտական/ միջին մասնագիտական	699	12.6	3.9	42.1
▶ Բարձրագույն/ հետբուհական	552	10.5	2.7	37.0
▶ Չգիտի/ չի հիշում	51	6.5	6.5	46.2
Տարիք				
▶ 15-24	53	3.8	0.0	40.0
▶ 25-34	436	7.1	4.4	45.0
▶ 35-44	765	11.0	4.1	39.5
▶ 45-59	1 306	14.5	3.3	40.9

Բնութագրիչներ	Զուգընկերների թիվը (N=2 560)	Կանայք, ովքեր ենթարկվել են.		
		Ֆիզիկական բռնություն (%)	սեռական բռնություն (%)	հոգեբանական բռնություն (%)
Զբաղվածություն				
▶ Զբաղվում է գյուղատնտեսությամբ	341	10.6	4.7	49.5
▶ Աշխատում է/էր պետական / համայնքային կազմակերպությունում	669	11.4	3.0	40.8
▶ Աշխատում է/էր մասնավոր հատվածում / ինքնազբաղված է/էր	1 161	11.8	3.4	40.2
▶ Արտագնա աշխատանքի է/էր գնում	308	13.6	5.5	36.8
▶ Աշխատում է/էր և սովորում	17	11.8	0.0	20.0
▶ Չի ունեցել և փնտրել է աշխատանք	21	28.6	0.0	25.0
▶ Այլ զբաղվածություն*	43	6.3	0.0	59.4
Զուգընկերոջ ակոհողային խմիչք օգտագործելու հաճախականությունը				
▶ Ամեն օր կամ գրեթե ամեն օր	161	37.3	5.0	35.7
▶ Շաբաթական մեկ կամ երկու անգամ	281	12.1	1.8	43.7
▶ Ամսական 1-3 անգամ	316	12.3	3.8	44.0
▶ Երբեմն՝ ամսական մեկ անգամից էլ պակաս	1 353	9.4	3.8	40.1
▶ Մեկ տարի / մեկ տարուց ավելի է՝ դադարել է խմել	40	10.0	7.5	62.5
▶ Երբեք	409	10.3	3.3	41.7
Զուգընկերոջ ներգրավվածությունը ֆիզիկական կովի մեջ այլ տղամարդու հետ				
▶ Այո	287	31.0	2.8	48.4
▶ Ոչ	2 183	9.3	3.8	60.1
▶ Չգիտի/ չի հիշում	90	18.1	2.4	61.5

*Ներառված են նրանք, ովքեր. ա) աշխատել են հասարակական / միջազգային / կրոնական կազմակերպությունում, բ) եղել են թոշակառու, գ) ունեցել են հաշմանդամություն / տևական ժամանակ հիվանդ են եղել:

ԲՈՆՈՒԹՅԱՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԱՂԹԱՀԱՐՈՒՄԸ

Բռնության մասին բարձրաձայնելը և/կամ օգնություն ակնկալելը՝ բռնության դեմ պայքարելու կարևոր նախապայմաններն են: Որևէ հիմնախնդիր վերացնելու կամ նվազեցնելու համար, նախևառաջ, անհրաժեշտ է դրա մասին բարձրաձայնել: Կախված տվյալ երկրի մշակութային միջավայրից և առանձնահատկություններից՝ տարբերվում են այն սուբյեկտները, որոնց բռնության մասին դիմում կամ պատմում են բռնության ենթարկված կանայք: Մեր իրականությունում դրանք հիմնականում բարեկամական, դրացիական և ընկերական համայնքներն են:

Չուզընկերոջ կողմից ֆիզիկական կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց 43.3%-ը լուրմ է բռնության մասին: Լռելու պատճառները տարբեր են, սակայն գլխավոր պատճառները երկուսն են՝ բռնության մասին բարձրաձայնելու ամոթը և վախն առ այն, որ այն կարող է ավելի սաստկանալ:

Առաջնային սուբյեկտները, որոնց կանայք ամենից հաճախակի են պատմում բռնության մասին՝ իրենց (20.2%) կամ զուգընկերոջ (11.1%) ծնողներն են, իրենց կամ ամուսնու քույր/եղբայրները (17.9%) և ընկերները (10.2%): Այսինքն, առավել վստահելի կառույցները, որոնց կանայք պատմում են բռնությունների մասին՝ ազգակցական և ընկերական ինստիտուտներն են (**Աղյուսակ 38**): Հետաքրքիր է, որ կանայք ամենից քիչ դիմում են հենց այն կառույցներին, որոնք հանդիսանում են բռնության դեպքերով զբաղվող առաջնային օղակները՝ օրինակ՝ ոստիկանությունը (0.4%) կամ հոգեբանը (0.4%): Ինչը խոսում է այն մասին, որ կամ կանայք տեղեկացված չեն դրանց մասին կամ այդ կառույցները, որպես բռնության ենթարկված կնոջն աջակցելու ինստիտուտներ, այդքան էլ կայացած չեն կամ կանանց կողմից վստահելի չեն: Մեր գնահատմամբ՝ պատճառն ավելի զրոբալ է՝ մեր մշակութային միջավայրում դրանց ոչ ընդունելի և ոչ կիրառելի լինելն է:

Սեռական բռնության ենթարկված կանայք ավելի շատ են գերադասում չխոսել այդ մասին: Ֆիզիկական բռնության ենթարկված կանանց 44.7%-ը որևէ մեկին չի պատմել բռնության մասին, իսկ սեռական բռնության ենթարկվածների՝ 48%-ը: Դա խոսում է այն մասին, որ սեռական բռնության թեման համարվում է ավելի փակ թեմա և բարձրաձայնելու առումով՝ ավելի ամոթալի:

Սեռական բռնության ենթարկված կանայք նախընտրում են այդ մասին պատմել քրոջը, մորաքրոջը/հորաքրոջը և հարևաններին, իսկ ֆիզիկական բռնության ենթարկվածները՝ իրենց կամ զուգընկերոջ ծնողներին և ընկերներին: Չնայած, ինչպես արդեն նշեցինք, բռնության ենթարկված շատ քիչ կանայք են դիմել ոստիկանությանը, բժշկի կամ հոգեբանի, սակայն նրանց մեջ ավելի մեծ թիվ են կազմում սեռական բռնության ենթարկված կանայք:

Աղյուսակ 38. Երբևէ զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց համամասնությունը, որոնք այլոց պատմել են զուգընկերոջ/ամուսնու վարքագծի մասին*

Մարդիկ, ում պատմել են...	Բռնության ենթարկված կանայք մարդ (N=441)	Նրանցից՝ պատմել են զուգընկերոջ/ամուսնու վարքագծի մասին, %
Ոչ մեկին	191	43.3
Իր ծնողներին	89	20.2
Եղբորը կամ քրոջը	79	17.9
Ամուսնու / զուգընկերոջ ծնողներին	49	11.1
Ընկերներին (կին/տղամարդ)	45	10.2
Հարևաններին	22	5.0
Երեխաներին	17	3.9
Հորեղբորը / քեռուն կամ հորաքրոջը / մորաքրոջը	12	2.7
Այլ**	37	8.4

* - Հնարավոր էր մեկից ավելի պատասխան. վերաբերում է դեպքերի թվին:

** - Այլ-ի մեջ ներառված են՝ ոստիկանություն, բժիշկ, քահանա, հոգեբան, ազգականներ՝ ամուսնու եղբայր, տեգոր կին, եղբոր կին և այլն:

Բռնության մասին որևէ մեկին պատմելու հիմքում կա երկու հիմնական ակնկալիք՝ օգնություն ստանալը կամ ուղղակի, ինչպես ընդունված է ասել, «պատմել-թեթևանալու» գործոնը: Քննարկելով այն հարցը, թե ումից են կանայք ցանկանում օգնություն ստանալ ֆիզիկական բռնության ենթարկվելու հարցում՝ ակնհայտ է դառնում, որ ոչ մեկից օգնություն ստանալու դեպքերն ավելի տարածված են ([Աղյուսակ 39](#)), քան՝ ոչ մեկին չպատմելու դեպքերը: Այդ հանգամանքը թույլ է տալիս անել 2 հիմնական հետևություն անել: Առաջին՝ կանայք ուղղակի նախընտրում են պատմել բռնության մասին՝ «պատմել-թեթևանալու» համար, և երկրորդ՝ պատմելուց հետո նրանք չեն ստացել իրենց համար ցանկալի, սպասված արդյունք, ինչից ելնելով՝ բարձրացել է ոչ մեկից օգնություն չսպասող կանանց տոկոսը:

Օգնության ակնկալիքի դեպքում ևս առաջին երկու հորիզոնականներում կնոջ և ամուսնու ազգականներն են: Ազգակցական կլանից օգնության ակնկալիքները բարձր են հատկապես գյուղական բնակավայրերում, ինչը ևս ունի իր բացատրությունը: Նման ինստիտուտներն առավել խորքային և ամուր հիմքեր ունեն գյուղական բնակավայրերում, որոնք ավանդույթի ուժով շարունակում են գրեթե բոլոր հարցերում լինել առաջնային տեղում: Ընկերական, հարևանական ինստիտուտները ևս գյուղական բնակավայրերում ունեն առավել խորը արմատներ: Մինչդեռ քաղաքային բնակավայրերում՝ ոչ մեծ մասշտաբներով, դիմում են նաև սոցիալական աշխատողի ինստիտուտին:

Աղյուսակ 39. Երբևէ զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց համամասնությունը, որոնք նշել են, թե ումից կցանկանան օգնություն ստանալ (ֆիզիկական բռնության ենթարկվելու դեպքում), ըստ պատասխանների նշվածության

	Ընդամենը (N=441)	Ընդամենը, %	Քաղաքային (N=213), %	Գյուղական (N=228), %
Ոչ մեկից	255	53.5	51.3	56.1
Ամուսնու բարեկամներից	38	8.0	6.1	10.3
Իր բարեկամներից	65	13.6	13.9	20.0
Ընկերներից/ հարևաններից	7	1.5	1.1	1.9
Բժշկական կենտրոնից	6	1.3	1.1	1.4
Ոստիկանությունից	19	4.0	3.8	4.2
Քահանայից/կրոնական առաջնորդից	4	0.8	1.1	0.5
Սոցիալական աշխատողից	10	2.1	3.0	0.9
Իրավապաշտպան կազմակերպություններից և այլ կառույցներից	30	6.3	2.0	3.0

Բավականին ցածր է բռնության ենթարկված այն կանանց թիվը, որոնք դիմել են որևէ պատասխանատու կառույցի/ների՝ օգնություն ստանալու համար: Այդ շարքում կանանց կողմից ամենից շատ դիմած կառույցներն են ոստիկանությունը և հիվանդանոցները/ բժշկական կենտրոնները ([Աղյուսակ 40](#)), ինչը ևս մեկ անգամ վկայում է այն մասին, որ բռնության ենթարկված կանայք նախընտրում են այդ մասին պատմել որևէ ազգականի, քան դիմել համապատասխան կառույցի: Կարծում ենք, որ այս ուղղությամբ պետք է պետական, մասնավոր և միջազգային կազմակերպությունների կողմից իրականացվեն ծրագրեր՝ այդ կառույցներից օգտվելը մեր մշակութային միջավայրում ավելի կիրառելի դարձնելու համար:

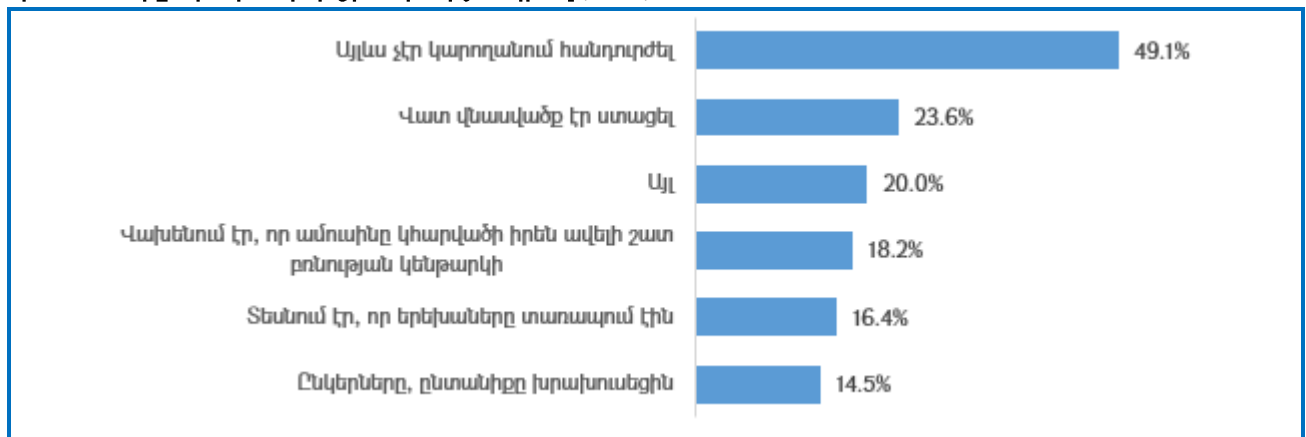
Աղյուսակ 40. Զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց (N=441) համամասնությունը, որոնք դիմել են տարբեր պատասխանատու կառույցների օգնությանը*

Կառույցներ	Օգնության համար դիմել են... (N=55)		Բավարարվածությունն օգնությունից	
	N	%	N	% նույն խմբի ընդամենի նկատմամբ
Ոստիկանություն	24	5.0	15	62.5
Հիվանդանոց/ բժշկական կենտրոն	23	4.8	22	95.7
Սոցիալական ծառայություններին	4	0.8	...	...
Իրավաբանական խորհրդատվության կենտրոն	11	2.3	7	63.6
Դատարան	18	3.8	14	77.8
Համայնքի ղեկավար	5	1.0	2	40.0
Քահանա/ կրոնական առաջնորդ	5	1.0	4	80.0
Որևէ այլ տեղ, այդ թվում՝ ապաստարան, կանանց կազմակերպություն	4	0.8	2	50.0

*- Հնարավոր էր մեկից ավելի պատասխան. վերաբերում է դեպքերի թվին:

Զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց 12%-ն է դիմել օգնության որևէ պատասխանատու կառույցի: Այդ կառույցներին դիմել են այն ժամանակ, երբ արդեն չեն կարողացել հանդուրժել բռնությունը կամ բռնության արդյունքում ստացել են վատ վնասվածք ([Գծապատկեր 3](#)):

Գծապատկեր 3. Զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց կողմից նշված պատճառները, որոնք ստիպեցին օգնության դիմել (N=55)

Զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց 88%-ը չի դիմել օգնության որևէ պատասխանատու կառույցի: Բռնության ենթարկված կանանց մեծ մասի ընկալումների համաձայն, պետք է դիմել որևէ կառույցի օգնությանն այն ժամանակ, երբ բռնությունը հասնում է իր գագաթնակետին, օրինակ՝ ուղեկցվում է վնասվածքներով: Իսկ եթե բռնությունը լուրջ չէ, սովորական է, ապա օգնության դիմելու կարիք չկա ([Աղյուսակ 41](#)): Փաստորեն, կանանց մեծ մասի մոտ զուգընկերոջ կողմից բռնության ենթարկվելը դարձել է առօրյա սովորական մաս: Մյուս կողմից, որևէ կառույցի չդիմելու և բռնությանը շարունակ զոհ լինելու հիմքում ընկած են մշակութային գործոններ, որոնք մեր կյանքի անքակտելի մասն են կազմում: Օրինակ, ընդունված է համարել՝ եթե բռնության ենթարկված կինն օգնություն ստանալու նպատակով դիմի որևէ կառույցի, ապա դրանով կվարկաբեկի իր ընտանիքին: Անգամ բռնության ենթարկված լինելու ժամանակ կինն ավելի մտածում է ընտանեկան արժեքների, սովորույթների և ավանդույթների մասին, քան՝ իր անձի արժանապատվության և անվտանգության: Բռնության մասին չբարձրաձայնելու հիմքում ընկած է նաև ամբոթն ու վախն առ այն, որ կնոջը չեն հավատա կամ կմեղադրեն: Նման և այլ կարծրատիպային ընկալումները և կեղծ արժեքները հիմք են հանդիսանում

կանանց՝ զուգընկերոջ կողմից շարունակաբար բռնությունների ենթարկվելու և այդ հիմնախնդրին լուծում չտալու հարցերում:

Աղյուսակ 41. Զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց կողմից նշված պատճառները, ինչի համար չեն դիմել օգնության

Օգնության չդիմելու պատճառները*	Ըստ պատասխանների նշվածության	
	N = 422	%*
Բռնությունը սովորական էր/լուրջ չէր	198	46.9
Վատ համբավ կրեթեր ընտանիքին	66	15.6
Շփոթված էր/ամաչում էր/վախենում էր, որ չեն հավատա կամ իրեն կմեղադրեն	31	7.3
Զգիտեր, թե ինչ տարբերակներ ունեւ	31	7.3
Վախենում էր, որ հարաբերությանը վերջ կդնի	25	5.9
Այլ	55	8.1
Զգիտի պատասխան չկա	52	7.8

*- Հնարավոր էր մեկից ավելի պատասխան. վերաբերում է դեպքերի թվին

Բռնության ենթարկված կանանց 32.7%-ը երբևէ հեռացել է տանից բռնության պատճառով: Ըստ տանից հեռանալու հաճախականության՝ գյուղական բնակավայրերում բռնության արդյունքում կանայք հիմնականում տանից հեռացել են մեկ անգամ, իսկ քաղաքային բնակավայրերում ավելի շատ են հանդիպում 2 և ավելի անգամ հեռանալու դեպքերը ([Աղյուսակ 42](#)): Վերջին անգամ տանից հեռանալու դեպքերի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ քաղաքային բնակավայրերում բնակվող կանայք միջինում 4 օր և ավելի երկար ժամանակով (4.2 օր) են հեռացել տանից, քան՝ գյուղական բնակավայրերում բնակվողները (3.8 օր): Հավանաբար, դրա պատճառներից մեկն այն է, որ գյուղական բնակավայրերում կնոջ՝ տանից թողնել հեռանալու երևույթը, ավելի շատ է ընկալվում որպես ամոթալի և ոչ ընդունելի, ինչից ելնելով էլ՝ այնտեղ, որտեղ գնացել է բռնության ենթարկված կինը, վերջինիս համոզում կամ ստիպում են վերադառնալ ամուսնու տուն:

Կարելի է ենթադրել, որ բռնարար զուգընկերոջից հեռացող կանայք չունեն լայն հնարավորություն այն հարցում, թե որտեղ ապրեն հեռանալուց հետո: Այս դեպքում շարունակվում է կիրառելի մնալ ավանդական տարբերակը՝ հայրական տուն (83.3%): Հավանաբար, կանանց համար այս տարբերակը շարունակում է մնալ հոգեբանական առումով հասանելի, ֆինանսական առումով՝ մատչելի վայրը: Ի տարբերություն հայրական տուն գնացած կանանց՝ շատ քչերն են տանից հեռանալիս, գնացել ամուսնու բարեկամների (5.6%) կամ ընկերների/հարևանների (5.6%) մոտ: Պատասպարվելու այդ տարբերակներից քիչ օգտվելու պատճառներից մեկը դրանց՝ ոչ երկար ժամանակով հասանելիությունն է՝ ի տարբերություն հայրական տան: Բռնության ենթարկված որևէ կին չի դիմել ապաստարան¹⁸: Հավանաբար, պատճառներից գլխավորը այդ կառույցների ոչ զարգացած լինելն է կամ դրանց մասին անտեղյակությունը: Հյուրանոցում կամ վարձով տանը կարողացել են պատասպարվել բռնության ենթարկված կանանցից ընդամենը երկուսը: Այս փաստը խոսում է կանանց տնտեսապես ոչ կայուն լինելու մասին:

Աղյուսակ 42. Զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնության ենթարկված կանայք, ովքեր երբևէ հեռացել են տանից

Տանից երբևէ հեռացած կանայք	Բռնության ենթարկված կանայք, ընդամենը		Ըստ բնակավայրի	
	N=441	%	Քաղաքային (N=213), %	Գյուղական (N=228), %
Տանից երբևէ չեն հեռացել բռնության պատճառով	297	67.3	65.0	69.6
Տանից երբևէ հեռացել են բռնության պատճառով	144	32.7	35.0	30.4
Մեկ անգամ	81	18.4	19.3	17.5
2 և ավելի անգամ	63	14.3	15.7	12.9

¹⁸ Ընտանիքում բռնության ենթարկված անձի հոգաժողության կենտրոն

Տանից երբևէ հեռացած կանայք	Բռնության ենթարկված կանայք, ընդամենը		Ըստ բնակավայրի	
	N=441	%	Քաղաքային (N=213), %	Գյուղական (N=228), %
Վերջին անգամ տանից հեռանալու օրերի միջին թիվը	4.0	-	4.2	3.8
Վերջին անգամ ում մոտ են գնացել (N=144)				
Իր բարեկամների մոտ (այդ թվում՝ իր հայրական տուն)	120	83.3	28.1	22.4
Ամուսնու բարեկամների մոտ	8	5.6	1.5	1.9
Իր ընկերների/ հարևանների մոտ	8	5.6	1.1	1.9
Հյուրանոց/ վարձով տուն	2	1.4	0.4	0.5
Եկեղեցի	2	1.4	0.4	0.5
Այլ	4	2.8	0.8	1.4

Բռնության ենթարկված կանանց տանից հեռանալու պատճառները բազմազան են, սակայն մի բան հստակ է՝ հեռանում են հիմնականում (47.3%) ծայրահեղ դեպքերում, երբ այլևս բռնությունը հանդուրժելը դառնում է անհնարին ([Աղյուսակ 43](#)): Որոշ դեպքերում տանից հեռանալու պատճառն ավելի շատ ունի կանխարգելիչ նշանակություն, որպեսզի խուսափեն հերթական վիճաբանությունից (13.7%):

Աղյուսակ 43. Զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց վերջին անգամ տանից հեռանալու պատճառները, ըստ պատասխանների նշվածության (N=144)

Տանից հեռանալու պատճառները	Տանից բռնության պատճառով հեռացած կանայք	
	N=146	%
Այլևս չէր կարողանում հանդուրժել	69	47.3
Վեճից խուսափելու համար	20	13.7
Վիրավորանք, ամուսինը դավաճանում էր	15	10.3
Դուրս էին նետել տնից	11	7.5
Վախենում էր, որ ամուսինը կսպանի իրեն	11	7.5
Տեսնում էր, որ երեխաները տառապում էին	8	5.5
Ամուսինը հարբած էր	5	3.4
Ընկերները / ընտանիքը խրախուսեցին	5	3.4
Վատ վնասվածք էր ստացել	5	3.4
Այլ	15	10

*- Հնարավոր էր մեկից ավելի պատասխան. վերաբերում է դեպքերի թվին:

Զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական և սեռական բռնության ենթարկված և վերջին անգամ տանից հեռացած կանանց 63%-ը հետ է վերադարձել ամուսնու տուն/ընտանիք: Վերադառնալու հիմնական պատճառը ընտանիքի պատիվն է ([Աղյուսակ 44](#)): Այսինքն, բռնության ենթարկված կինը, ով տանից հեռացել էր այն պատճառով, որ այլևս չէր կարողանում հանդուրժել բռնությունը՝ հետ է վերադառնում բռնարարի մոտ՝ ելնելով մշակութային կարծրատիպերից. հանուն ընտանիքի պատվի: Կանայք նախընտրում են պարբերաբար ենթարկվել ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնության և շարունակել ապրել բռնարարի հետ, քանի որ ձևավորված կարծրատիպերն են թելադրում այդպիսի վարքագիծ: Որոշ դեպքերում (41.5%), բռնարարն ինքն է խնդրում կնոջը հետ վերադառնալ:

Աղյուսակ 44. Զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնության ենթարկված և տանից վերջին անգամ հեռացած կանանց հետ վերադառնալու պատճառները (N=106*)

Վերադառնալու պատճառները	Տանից բռնության պատճառով հեռացած և վերադարձած կանայք	
	N=106	%
Հանուն ընտանիքի/երեխաների (ընտանիքի պատվի)	57	53.8
Ամուսինը խնդրեց, որ նա վերադառնա	44	41.5
Մտածեց, որ ամուսինը կփոխվի	44	41.5
Ներեց ամուսնուն	40	37.7
Երեխաները հոր / երկու ծնողների կարիքն ունեն	32	30.2
Սիրում էր ամուսնուն	27	25.5
Կնոջ կամ տղամարդու ընտանիքն ասաց, որ վերադառնա	23	21.7
Չէր ցանկանում լքել երեխաներին	22	20.8
Ամուսնությունը սրբություն է	17	16.0
Բռնությունը սովորական էր / լուրջ չէր	14	13.2
Չէր կարող մնալ այնտեղ (ուր գնացել էր)	13	12.3
Այլ	15	14.2

*- Հնարավոր էր մեկից ավելի պատասխան. վերաբերում է տվյալ հարցին պատասխանած հարցվողների թվին

Զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց 76.5%-ը շարունակում է ապրել բռնարարի հետ՝ երբևէ չլքելով տունը: Ըստ կնոջ՝ գլխավոր պատճառը (52%) բռնության սովորական, ոչ լուրջ լինելն է ([Աղյուսակ 45](#)): Այսինքն, կանայք հանդուրժում են բռնարարի վարքն այնքան ժամանակ, քանի դեռ այն չի հասնում ծայրահեղ աստիճանի: Բռնության ենթարկվող կնոջը բռնարարի կողքին պահում է զգացմունքը, քանի որ սիրում է ամուսնուն (33.7%): Երեխաների հանգամանքը գրեթե բոլոր իրավիճակներում՝ տանից հեռանալ-չհեռանալ, հեռանալու դեպքում վերադառնալ և այլն, կանանց համար առաջնային հարցերից մեկն է: Կանայք տարիներ շարունակ հանդուրժում են բռնությունն այն բանի համար, որ երեխաները երկու ծնողների կարիքն ունեն (25%):

«Ամուսնությունը սրբություն է» կարգախոսն այն կարևորագույն գործոններից մեկն է, որը կանանց պահում է բռնարարի կողքին (23.5%): Մինչդեռ, կարծում ենք, որ այդ կարգախոսը վերաընկալման, վերարժևորման և ներկա ժամանակային բովանդակությանը հարմարեցնելու կարիք ունի:

Աղյուսակ 45. Զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց կողմից երբևէ տունը չլքելու պատճառները (N=196*)

Տունը չլքելու պատճառները	Բռնության ենթարկված և երբևէ տունը չլքած կանայք	
	N=196	%
Բռնությունը սովորական էր/ լուրջ չէր	102	52.0
Սիրում էր ամուսնուն	66	33.7
Երեխաները հոր/ երկու ծնողների կարիքն ունեն	49	25.0
Ամուսնությունը սրբություն է	46	23.5
Ներեց ամուսնուն	42	21.4
Չէր ցանկանում խայտառակել ընտանիքը	38	19.4
Չէր ցանկանում լքել երեխաներին	37	18.9
Մտածեց, որ ամուսինը կփոխվի	29	14.8
Չէր ցանկանում միայնակ լինել	21	10.7
Չէր կարող պահել երեխաներին	16	8.2
Այլ	28	7.7

*- Հնարավոր էր մեկից ավելի պատասխան

ԿԱՆԱՅ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԱՆԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆ ԸՍՏ ԶՈՒԳՐԱԿԵՐՈՋ ԿՈՂՄԻՑ ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ԿԱՄ ՍԵՌԱԿԱՆ ԲՈՒՆՈՒԹՅԱՆ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹՅԱՆ

Կնոջ տնտեսական անկախությունը կարևորագույն գործոններից մեկն է ընտանիքում որոշումների կայացման հարցում դերակատարություն ունենալու, ինչպես նաև բռնության կանխարգելման հարցերում: Հետազոտության արդյունքները ցույց են տալիս, որ գումար չվաստակող կանանց 20.5%-ն է ենթարկվել զուգընկերոջ կողմից բռնության, իսկ գումար վաստակողների՝ 16.9%-ը: Մյուս կողմից, գումար վաստակող կանանց 86.8%-ն ինքնուրույն է որոշում՝ ինչպես ծախսել իր վաստակած գումարը ([Աղյուսակ 46](#)): Ընդ որում, վաստակած գումարը ինքնուրույն ծախսելու և բռնության չենթարկվելու միջև առկա է նշանակալի կապ (P-value=0.005): **Փաստորեն, ֆինանսապես անկախ կանայք ավելի քիչ են ենթարկվում բռնության:**

Այն կանայք, որոնց զուգընկերներն արգելում են զբաղվել որևէ եկամտաբեր գործունեությամբ, ավելի շատ են ենթարկվում բռնության (P-value=0.010), քան կանայք, որոնք զբաղվում են եկամտաբեր գործունեությամբ, սակայն ամուսինը վերցնում է վաստակածը՝ նրա կամքին հակառակ:

Աղյուսակ 46. Ամուսնացած կամ համատեղ բնակվող կանանց ֆինանսական անկախությունը, ըստ զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական կամ սեռական բռնության փորձառության

Ներկայումս ամուսնացած/համատեղ բնակվող կանայք	Բռնության չի ենթարկվել (%)	Ենթարկվել է ֆիզիկական/սեռական բռնության (%)	P-value	Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանայք (N=2560), %
Ամուսնացած/համատեղ բնակվող կանայք, որոնք վաստակում են գումար (N=1 110)				
▶ Հարցվողն ինքնուրույն է որոշում՝ ինչպես ծախսել իր վաստակած գումարը	77.4	16.0	0.005	86.6
▶ Հարցվողն ավելի շատ ներդրում ունի ընտանեկան բյուջեում, քան ամուսինը/ զուգընկերը	10.9	13.6	0.462	10.5
Ամուսնացած/համատեղ բնակվող կանայք (N=2 188)				
▶ Հարցվողի ամուսինն արգելում է փնտրել աշխատանք, աշխատանքի գնալ, գումար վաստակել կամ զբաղվել եկամտաբեր գործունեությամբ	78.2	15.2	0.010	29.2
▶ Հարցվողի ամուսինը վերցնում է վաստակածը՝ նրա կամքին հակառակ	82.4	14.7	0.420	1.6
▶ Հարցվողի ամուսինը հրաժարվում է նրան տնային տնտեսության ծախսերի համար անհրաժեշտ գումար տալ	82.5	11.3	0.780	3.7

ԲՈՒՈՒԹՅԱՆ ՏԱՐԱԾՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆ ԸՍՏ ԲԱՐԵԿԵՑՈՒԹՅԱՆ

Չուզընկերոջ կողմից կիրառվող բնութայինները, ինչպես արդեն պարզ դարձավ մի շարք դեպքերում, պայմանավորված են մի շարք սոցիալ-մշակութային, տնտեսական և այլ գործոններով: Այս բաժնում կդիտարկենք, թե ինչ կապ ունի SS-ի բարեկեցությունը բնության հետ: Բարեկեցության ներքո դիտարկվել են SS-ում բնակվելու համար առաջնային անհրաժեշտության պայմանները՝ խմելու ջուր, զուգարան, համակարգիչ, հեռախոս, հեռուստացույց, սառնարան, հեծանիվ: Այս շարքում դիտարկվել են նաև փոխադրամիջոցների առկայությունը՝ մոտոցիկլետ և ավտոմեքենա: Խմելու ջրի և զուգարանի պարագայում դիտարկվել են դրանց հասանելիությունը և բարվոք վիճակում գտնվելը, օրինակ՝ արդյոք խմելու ջուրը հասանելի է SS-ի ներսում, թե ոչ: Եթե հասանելի չէ, որոնք են այլընտրանքային տարբերակները՝ գտնվող ջուր, արտեզյան ջուր, հասարակական օգտագործման աղբյուր և այլն: Չուզարանի պարագայում դիտարկվել է, թե որքանով է այն բարվոք վիճակում գտնվում՝ ջրով ողողվող է, թե դրսում գտնվող ավանդական փոսի ձևով զուգարան է և այլն: Բարեկեցությունը գնահատել ենք ըստ SS վերը թվարկված գույքի առկայության ինդեքսի՝ ցածր, միջին և բարձր:

Այսպես, **Ֆիզիկական և սեռական բնությունն առավել տարածված է այն SS-ներում, որոնք բարեկեցության առումով գտնվում են միջին կամ ցածր աստիճանի վրա (Աղյուսակ 47):** Մինչդեռ Չուզընկերոջ կողմից կիրառվող հոգեբանական բնությունն առավել տարածված է այն SS-ներում, որոնք ունեն առավել բարեկեցիկ կյանք: Միգուցե պատճառը տղամարդու՝ ֆինանսապես առավել ապահովված լինելու արդյունքում ինքնագնահատականի բարձրացումն է, որի արդյունքում էլ՝ կնոջ վրա ինքնահաստատվելու դրսևորումը: Բարեկեցության գնահատման հաջորդ չափանիշն ընդունվել է SS-ում քնելու նպատակով օգտագործվող սենյակների թիվը: **Քնելու նպատակով օգտագործվող սենյակների թիվն անմիջական կապ ունի բնության դրսևորումների հետ:** Այն SS-ներում, որտեղ քնելու նպատակով օգտագործվում է 1 սենյակ, առավել տարածված է Չուզընկերոջ կողմից կիրառվող ֆիզիկական բնությունը: **Քնելու նպատակով օգտագործվող սենյակների թվի ավելանալուն զուգահեռ նվազում է ֆիզիկական բնության տարածվածությունը:** Սեռական բնության դեպքում հակառակն է: **Քնելու նպատակով օգտագործվող սենյակների թվի ավելանալուն զուգահեռ ավելանում է սեռական բնության տարածվածությունը:** Հավանաբար, դրա պատճառներից մեկն այն է, որ քնելու նպատակով օգտագործվող 1 կամ 2 սենյակի/ների պարագայում մեծ է հավանականությունը, որ այդ տարածքում գտնվում են SS այլ անդամներ ևս, ինչը խանգարող հանգամանք է բնարարի համար՝ կնոջը սեռական բնության ենթարկելու հարցում: Հոգեբանական բնությունն առավել տարածված է այն SS-ներում, որոնք քնելու նպատակով օգտագործում են 2 և ավել սենյակներ: Հոգեբանական բնության դեպքերն առավել քիչ են հանդիպում քնելու նպատակով 1 սենյակ ունեցող SS-ներում:

Աղյուսակ 47. Երբևէ Չուզընկեր ունեցած կանանց շրջանում ֆիզիկական, սեռական և հոգեբանական բնության տարածվածությունն ամբողջ կյանքի ընթացքում ըստ բարեկեցության SS գույքի առկայության ինդեքսի*

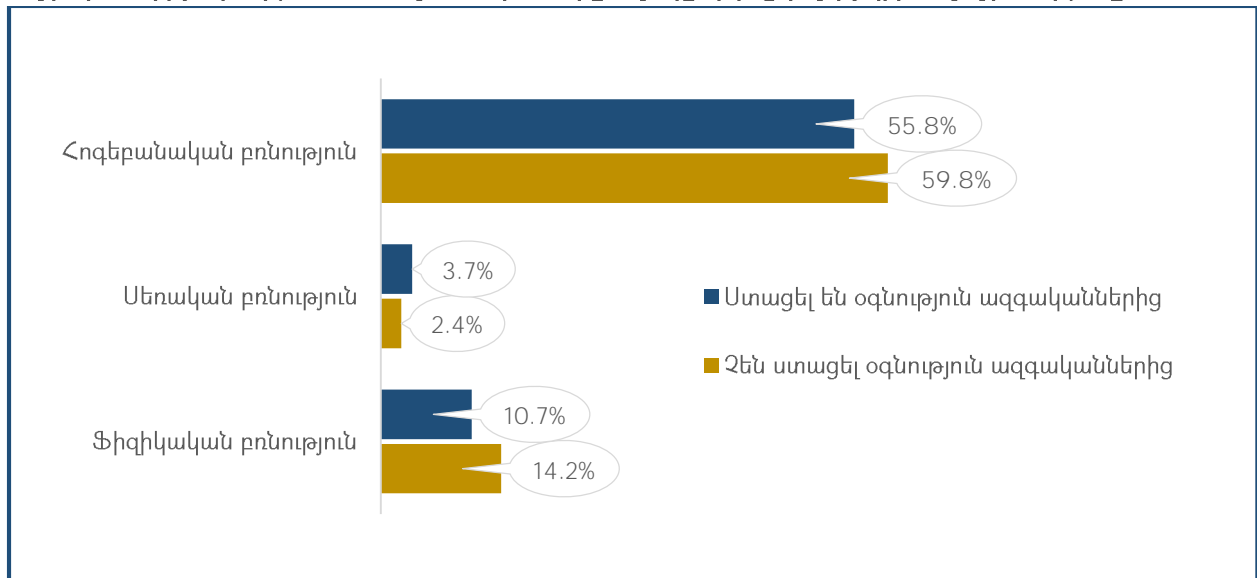
Բարեկեցության չափորոշիչներ	Երբևէ Չուզընկեր ունեցած կանանց թիվը (N)	Ֆիզիկական բնություն, (N=378) (%)	Սեռական բնություն, (N=168) (%)	Հոգեբանական բնություն (N=814) (%)
SS գույքի առկայության ինդեքս*				
▶ Ցածր	865	10.5	3.3	56.6
▶ Միջին	1 376	12.7	3.7	56.5
▶ Բարձր	319	11.7	2.7	60.1
Քնելու նպատակով օգտագործվող սենյակների թիվ				
▶ 1 սենյակ	865	12.5	2.3	54.5
▶ 2 սենյակ	1 376	11.9	3.4	57.7
▶ 3 և ավելի սենյակ	319	11.5	3.9	57.1
Ընդամենը	2 560	11.1	3.2	51.8

* - SS գույքի առկայության ինդեքսը հաշվարկված է SS հարցաշարի 1-6 հարցերի հիման վրա

ԿՆՈՋ՝ ԱԶԳԱԿԱՆՆԵՐԻ ՀԵՏ ՇՓՈՒՄԸ ԵՎ ԲՈՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Այսօր, կարծես թե, կանայք չունեն ծնողների և ազգականների հետ շփվելու սահմանափակումներ: Բնականաբար, դրան նպաստել է նաև տեխնիկայի զարգացումը՝ ի դեմս հեռախոսների և համացանցային կապի: Զուգընկեր ունեցող կանանց 90%-ը ամեն օր կամ շաբաթական առնվազն մեկ անգամ հանդիպում կամ խոսում է հայրական ընտանիքի անդամների կամ ազգականների հետ: Զուգընկեր ունեցող կանանց 63.8%-ն ունի հայրական ընտանիքի անդամներ կամ ազգականներ, որոնք բավականաչափ մոտ են ապրում և կարող են ազատ /առանց դժվարության տեսակցել/այցելել նրանց: Ո՞րքանով է կնոջ՝ հայրական ընտանիքի անդամներից և ազգականներից օգնություն ստանալու հանգամանքը նպաստում կամ խոչընդոտում զուգընկերոջ կողմից բռնության կիրառմանը: **Այն կանայք, որոնք օգնության կարիք ունենալու դեպքում կարող են դիմել հայրական ընտանիքի անդամներին և/կամ ազգականներին (ազգականներին), զուգընկերոջ կողմից ավելի քիչ են ենթարկվում ֆիզիկական և սեռական բռնության, քան այն կանայք, որոնք չեն կարող հույս դնել ազգականների վրա (Գծապատկեր 4):** Այսինքն, կարող ենք եզրակացնել, որ բռնարարը հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ կինը չի կարող դիմել որևէ ազգականի օգնության՝ ավելի հակված է կիրառել բռնություն:

Գծապատկեր 4. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում հայրական ընտանիքի անդամներից և ազգականներից օգնություն ստանալու հանգամանքը և զուգընկերոջ կողմից կիրառվող բռնությունը

*-Տոկոսը հաշվարկված է բոլոր հարցվածների մեջ, առանց «չգիտեմ» և «հրաժարվել է» պատասխանների

ՀԱՐՍԱՆՅԱՑ ԱՐԱՐՈՂԱԿԱՐԳԸ, ԴՐԱ ԲԱՂԿԱՅՈՒՅԻՉ ՄԱՍԵՐԸ ԵՎ ԲՈՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հայ իրականությունում շարունակվում է ընտանիք կազմելու հարցում կարևորագույն դերակատարություն ունենալ հարսանեկան արարողակարգը: Այն մի ամբողջ արարողությունների շարք է, որը ներառում է՝ ամուսնությունը քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցմամբ, եկեղեցում տեղի ունեցող արարողակարգով, այնուհետև դրան հաջորդող միջոցառումներով: Հայաստանում բնակվող որոշ փոքրամասնություններ էլ ունեն իրենց մշակույթին բնորոշ արարողակարգերը, որոնք տեղի են ունենում ավանդույթի հիմա վրա:

Հայաստանում ամուսնական միությունը պաշտոնականացնելու կարևորագույն արարողակարգը քաղաքացիական կացության ակտերի միջոցով գրանցումն է (76.5%), որը հասարակության մեջ հայտնի է «Ձագս»՝ ՔԿԱԳ ծառայություն, անվանմամբ: Հաջորդ կարևոր ինստիտուտը, որի միջոցով միությունը դառնում է պաշտոնական՝ եկեղեցական արարողակարգն է (32.1%): Հետազոտության մասնակիցներից քչերն են իրենց միությունը չեն պաշտոնականացրել որևէ արարողակարգով (15.7%): Պարզվում է, որ հարսանյաց արարողակարգի ձևաչափը ևս դեր ունի զուգընկերոջ կողմից բռնության կիրառման տեսանկյունից: **Այն կանայք, որոնք չեն ունեցել որևէ տեսակի հարսանյաց արարողակարգ իրենց միությունը պաշտոնապես գրանցելու համար՝ զուգընկերոջ կողմից ավելի շատ են ենթարկվել ֆիզիկական և սեռական բռնությունների (Աղյուսակ 48):**

Աղյուսակ 48. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում հարսանյաց արարողակարգը և զուգընկերոջ կողմից կիրառվող բռնությունը

Հարսանյաց արարողակարգ	Ֆիզիկական բռնություն, (N=378) (%)	Սեռական բռնություն, (N=168) (%)	Հոգեբանական բռնություն (N=814) (%)
Ոչ մի արարողակարգ	16.1	4.8	57.3
Քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցմամբ ամուսնություն	11.8	3.0	56.9
Եկեղեցով ամուսնություն	10.0	3.6	58.2
Ավանդույթի հիման վրա արվող ամուսնություն (ազգային փոքրամասնությունների մոտ)	12.7	6.3	51.7

Հարսանյաց արարողակարգի կարևորագույն բաղկացուցիչ մասն է կազմում հարսին տրվող օժիտը: Այն Հայաստանի որոշ շրջաններում դեռևս շարունակում է ունենալ իր կարևորագույն դերը՝ որպես հարսին ամուսնու ընտանիք «ընդունելու» կարևոր չափորոշիչ: Այդ մասին վկայում են հետազոտության արդյունքները: **Որևէ հարսանյաց արարողակարգով ամուսնացած կանանց 76%-ի ամուսնությունը ներառել է օժիտ:** Օժիտ հասկացողությունն այնքան ամուր արմատներ ունի մեր հանրության շրջանում, որ այն պայմանավորում է նաև կնոջ հանդեպ ֆիզիկական և սեռական բռնությունների դրսևորումները: **Այն կանայք, որոնց ամուսնությունը չի ներառել օժիտ՝ զուգընկերոջ կողմից ավելի շատ են ենթարկվել ֆիզիկական և հոգեբանական բռնության:**

ԲՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՎԵՐԱՐՏԱԴՐՈՂԱԿԱՆ ԱՌՈՂՋՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հղիություն և ծնելիություն

Կանանց հղիանալու տարածված տարիքը 18-21 տարեկանն է, որը նվազում է տարիքի աճին զուգահեռ: Կանայք ամենից քիչ հղիացել են 15-19 տարիքային միջակայքում ([Աղյուսակ 49](#)): Հղիություն ունեցած կանանց մեջ, այդ թվում այն հղիությունները, որոնք չեն ավարտվել կենդանի ծննդով, երկվորյակով հղիություն ունեցած կանայք ավելի մեծ թիվ են կազմում, քան՝ եռյակով: 1 անգամ երկվորյակով հղիություն ունեցել է երբևէ հղիացած կանանց 3.8%-ը, իսկ 2 և ավելի անգամ՝ 0.5%-ը: Հետաքրքիր է, որ եռյակով հղիությունների դեպքում 2 և ավելի անգամ հղիություն ունեցած կանանց թիվն ավելի շատ է (0.5%), քան 1 անգամ հղիություն ունեցածներինը (0.2%):

Ողջ մնացած երեխաների քանակից կարող ենք եզրակացնել, որ **առավել տարածված է 2 երեխա ունենալը**: 1 երեխա ունեցած կանանց թիվը կազմում է 14.9%, 2 երեխա ունեցածներինը՝ 48.1%, 3 և ավելի երեխա ունեցածներինը՝ 37%:

Աղյուսակ 49. Կանայք ըստ առաջին անգամ հղիանալու տարիքի

Տարիքային խմբեր	N	%
15-17	131	5.3
18-21	1 264	51.7
22-24	565	23.1
25 և ավելի	488	19.9
Ընդամենը	2 448	100

Վերջին հղիությունը և ծնված երեխան. Կանանց վերջին ծննդաբերության արդյունքում ծնված երեխաների համամասնության դիտարկումը ցույց է տալիս, որ տղա երեխաները կազմում են ավելի մեծ տոկոս՝ 59%: Թե ինչքանով է դրա հիմքում ընկած սեռով պայմանավորած հղիությունների ընդհատումը՝ կոժվարանանք գնահատել, քանի որ հարցաթերթում նման հարցադրում չի նախատեսվել: Եթե վերջին ծնված տղա երեխաների բաշխումը դիտարկենք ըստ բնակավայրի տիպի, ապա գյուղ-քաղաք բաշխվածքում չկա որևէ տարբերություն. գյուղական բնակավայրերում ծնված տղաների մասնաբաժինը 59.1% է, քաղաքային բնակավայրերում ծնվածներինը՝ 59%:

Որքան բարձր է կնոջ տարիքը, այնքան բարձր է վերջին երեխան տղա ունեցած կանանց թվաքանակը: Այդ փաստն ունի երկու հիմնավորում՝ տարիներ առաջ տղա երեխա ունենալու հանգամանքն ավելի կարևոր է եղել, քան հիմա: Երկրորդ, առավել երիտասարդների մեծ մասը (15-34տո) դեռ նոր է մտնել երեխաներ ունենալու փուլի մեջ, և տղա ունենալու պահանջը դեռ այնքան էլ կարևոր չէ:

Անկախ այն հանգամանքից, թե ինչ վարքագիծ է ցուցաբերում զուգընկերը հղի կնոջ հանդեպ, կանայք հղիության ժամանակ իրենց զերծ են պահում այնպիսի վնասակար միջոցներից, ինչպիսիք են ծխախոտն ու ակոհոլային խմիչքը: Վերջին հղիության ժամանակ կանանց 0.7%-ը, այսինքն՝ 5 կին է ծխախոտ օգտագործել, իսկ 4.6%-ը՝ ոգելից խմիչք: Ոգելից խմիչքի օգտագործումը չի ունեցել պարբերական բնույթ, այլ առիթների ժամանակ՝ մեկ կամ կես բաժակ քանակությամբ:

Հղիությունը և բռնությունը. Բռնարարի կողմից բռնության կիրառումը չունի որևէ սահմանափակում: Այն կիրառվում է անկախ կնոջ տարիքային, կարգավիճակային, ֆիզիոլոգիական կարգավիճակի: Ցավոք, այն կիրառվում է նաև կնոջ հղիության ընթացքում՝ վնասելով ոչ միայն կնոջը, այլ նաև՝ երեխային: **Կանանց 18.7%-ը հղիության ընթացքում ենթարկվել է ֆիզիկական կամ սեռական բռնության** ([Աղյուսակ 50](#)): Ընդ որում, հղիության և բռնության ենթարկվելու միջև առկա է նշանակալի կապ (P-value=0.012):

Կանանց շրջանում շարունակվում է բավականին բարձր տոկոս կազմել այնպիսի արատավոր երևույթ, ինչպիսին է հղիության արհեստական ընդհատումը:

Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց 40.2%-ն ունեցել է արհեստական ընդհատում: Բարձր է նաև վիժման ցուցանիշը, որը կազմում է 25.7% կամ՝ չորս հղիից մեկը վիժել է: Ընդ որում, **վիժում, մեռելաձնություն և արհեստական ընդհատում իրականացրած/ունեցած կանանց շրջանում ավելի մեծ թիվ են կազմում զուգընկերոջ կողմից բռնության ենթարկված կանայք, քան՝ չենթարկվածները:**

Չնայած արհեստական ընդհատում ունեցած կանանց և ֆիզիկական կամ սեռական բռնության ենթարկվելու միջև P- value-ի կապը թույլ է (P- value=0.124), սակայն ըստ Ֆիշերի գործակցի այդ երկու երևույթների միջև կա բավական բարձր նշանակալիություն (F=0.000):

Հղիության ժամանակ զուգընկերոջ կողմից բռնության դրսևորումները կարող են լինել ապտակ, բռունցքով կամ ոտքով հարված, մինչև անգամ՝ ծեծ: Ֆիզիկական նման բռնության հետևանքներն ուղեկցվում են վիժմամբ, մեռելաձնությամբ կամ հղիության արհեստական ընդհատմամբ: Վերը թվարկված ֆիզիկական բռնության հետևանքով վիժում և արհեստական ընդհատում ունեցած կանանց տոկոսն ավելի բարձր է, քան՝ բռնության չենթարկված կանանց (**Աղյուսակ 50**): Ընդ որում, վիժման և ֆիզիկական բռնության միջև կա թույլ արտահայտված նշանակալի կապ (P-value=0.109), ինչպես նաև ըստ Ֆիշերի գործակցի այդ երկու երևույթների միջև կա բարձր նշանակալիություն (F=0.021): **Հետևաբար՝ կարող ենք փաստել, որ ֆիզիկական բռնությունների հետևանքով մեծ են վիժման դեպքերը:**

Աղյուսակ 50. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց վերարտադրողական առողջությունն ըստ ֆիզիկական կամ սեռական բռնության առկայության և բացակայության

ա. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում հղիություն ունեցածների համամասնությունը (N=2,192)	Չեն ենթարկվել բռնության (%)	Ենթարկվել են ֆիզիկական/ սեռական բռնության (%)	P-value	Բոլոր հարցվածները %
Երբևէ հղիություն ունեցած կանայք	81.3	18.7	0.012	85.6
Երբևէ հղիություն ունեցած կանանց վերարտադրողական առողջությունը (N=2,192)				
▶ Երբևէ ունեցել են վիժում	27.1	33.1	0.544	25.7
▶ Երբևէ ունեցել են մեռելաձնություն	3.5	5.3	0.407	3.7
▶ Երբևէ ունեցել են արհեստական ընդհատում	41.4	57.3	0.124	40.2
բ. Հղիության ընթացքում ֆիզիկական բռնության դրսևորումներ՝ հրել, ապտակել, բռունցքով հարվածել, ոտքով հարվածել, ծեծել	Հղիության ընթացքում չեն ենթարկվել բռնության (%)	Ենթարկվել է ֆիզիկական/ սեռական բռնության (%)	P-value	Բոլոր հարցվածները (%)
Ըստ հղիության ընթացքում բռնության փորձառության (N=2,192)				
▶ Երբևէ ունեցել են վիժում	28.1	32.3	0.109	28.2
▶ Երբևէ ունեցել են մեռելաձնություն	13.8	4.8	0.493	4.0
▶ Երբևէ ունեցել են արհեստական ընդհատում	44.1	56.5	0.866	44.4

Տղա երեխա ունենալու կարևորությունը մեր հասարակությունում շարունակում է մնալ արդիական: Միայն վերջին 6 տարիների ընթացքում կենդանի երեխա ծննդաբերած կանանց 30%-ը նշել են, որ զուգընկերը նախընտրել է ունենալ տղա երեխա (**Աղյուսակ 51**): Ընդ որում, կանայք, որոնց զուգընկերները նախընտրել են տղա երեխա ունենալ, ավելի շատ են ենթարկվում ֆիզիկական կամ սեռական բռնության՝ 33.8%:

Վերջին 6 տարիների ընթացքում կենդանի ծնունդ ունեցող կանանց մոտ հղիության վրա ազդող գործոնների թվում առկա է նշանակալի կապ զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական կամ սեռական բռնության ենթարկվելու և կնոջ՝ հղիանալ չցանկանալու միջև (P-value=0.021): Կարելի է ենթադրել, որ զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական կամ սեռական բռնության ենթարկվող կանայք չեն ցանկանում (այդ ժամանակ չեն ցանկացել) բռնարարից երեխա ունենալ:

Աղյուսակ 51. Վերջին 6 տարում կենդանի ծնունդ ունեցող կանանց մոտ հղիության վրա ազդող գործոններն ըստ ֆիզիկական և սեռական բռնության փորձառության

Հղիության վրա ազդող գործոնները	Բռնության չի ենթարկվել (N=2 119) (%)	Ենթարկվել է ֆիզիկական/ սեռական բռնության, (N=441) (%)	P-value	Վերջին 6 տարիների ընթացքում կենդանի ծնունդ ունեցող կանանց տոկոսը (%)
Հարցվողը չէր ցանկանում այս հղիությունը	7.9	9.2	0.021	8.2
Զուգընկերը չէր ցանկանում այս հղիությունը	3.6	2.6	0.956	3.5
Զուգընկերը նախընտրում էր ունենալ տղա երեխա	29.1	31.1	0.415	30.0
Հարցվողն օգտագործել է ոգելից խմիչք հղիության ընթացքում	4.2	6.1	0.151	4.6
Հարցվողը ծխել է ծխախոտ հղիության ընթացքում	1.2	0.8	0.945	0.8
Հարցվողն անցել է հետծննդյան ստուգում	54.0	50.2	0.925	51.7

6-12 տարեկան երեխաներ. Այս տարիքային խմբի երեխաների շրջանում, տղաների մոտ ավելի տարածված է տանից փախչելու հանգամանքը: Տանից փախչելու դեպքերն ուսումնասիրվել են 1 երեխայի դեպքում և 2 և ավելի երեխաների դեպքում: 1 տղա երեխայի տանից փախչելու դեպքերը կազմում են 2.3%, իսկ 2 և ավել տղա երեխաների դեպքում՝ 1.1%: **Աղջիկ երեխաները երեք անգամ ավելի քիչ են փախել տանից, քան՝ տղաները:** Բավականին ցածր է 6-12 տարեկան երեխաների՝ նույն դասարանում մնալու տարածվածությունը: Այդ տարիքային խմբի երեխաներից միայն 7-ն են (0.8%) մնացել նույն դասարանում: Իսկ վերջին 12 ամիսներին ինչ-որ ժամանակով դպրոց չհաճախած կամ դպրոցից դուրս մնացած երեխաների թիվը կազմում է 2%:

Հակաբեղմնավորիչների օգտագործում

Խոսելով կանանց վերարտադրողական առողջության մասին՝ կարևոր է այդ համատեքստում անդրադառնալ հակաբեղմնավորիչների օգտագործմանը, ինչպես կանանց կողմից, այնպես էլ՝ տղամարդկանց: **Զուգընկեր ունեցած կանանց 46%-ը երբևէ օգտագործել է որևէ մեթոդ՝ հղիությունից խուսափելու կամ այն հետաձգելու նպատակով (Աղյուսակ 52):** Այդ ցուցանիշը փոքր-ինչ բարելավվել է հետազոտության պահի դրությամբ՝ կազմելով 47.8%: Նկատելի է թույլ արտահայտված կապ հղիությունից խուսափելու նպատակով ներկայում որևէ մեթոդ օգտագործելու և զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական կամ սեռական բռնության ենթարկվելու միջև (P-value=0.112):

Աղյուսակ 52. Կանանց կողմից հակաբեղմնավորիչների օգտագործումն ըստ ֆիզիկական և սեռական բռնության փորձառության

Հակաբեղմնավորիչների օգտագործում	Բռնության չի ենթարկվել (%)	Ենթարկվել է ֆիզիկական/ սեռական բռնության (%)	P-value	Բոլոր հարցվածներից (%)
Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանայք, ովքեր երբևէ ունեցել են սեռական հարաբերություն (N=2,557¹⁹)				
Երբևէ օգտագործել կամ փորձել եք որևէ բան հղիությունից խուսափելու կամ այն հետաձգելու նպատակով	37.6	8.4	0.907	46.0
Ներկայում օգտագործում եք որևէ մեթոդ հղիությունից խուսափելու նպատակով	22.4	4.7	0.112	22.2
Ներկայիս/ամենավերջին ամուսինը/զուգընկերը երբևէ հրաժարվել է կիրառել որևէ մեթոդ	2.3	0.2	0.145	2.5
Երբևէ օգտագործել է պահպանակ ներկայիս/ ամենավերջին ամուսինու/ զուգընկերոջ հետ	5.7	1.1	0.781	6.8
Ներկայիս/ամենավերջին ամուսինը/զուգընկերը երբևէ հրաժարվել է օգտագործել պահպանակ	6.5	1.3	0.777	7.7

¹⁹ Հարցվածներից 3-ը հրաժարվել են պատասխանել հարցին

Հակաբեղմնավորիչներից ամենից տարածվածներն են պահպանակի օգտագործումը, ընդհատված սեռական հարաբերությունը, ներարգանդային միջոցների և օրացուցային/լորձի մեթոդների կիրառումը (**Աղյուսակ 53**): **Հակաբեղմնավորիչների օգտագործման հարցում ակնհայտ է բնակավայրով պայմանավորված տարբերություններ:** Գյուղական բնակավայրերում առավել տարածված են ավանդական մեթոդների կիրառությունը, ինչպիսիք են՝ հաբերը (4.2%) և ներարգանդային միջոցները (18.2%): Մինչդեռ դիաֆրագմայի/փրփուրի/գելի (ներառված են «Այլ-երի») կիրառությունը տարածված է միայն քաղաքային բնակավայրերում (0.3%), իսկ գյուղական բնակավայրերում որևէ մեկն այն չի օգտագործում որպես միջոց (0%): Օրացուցային/լորձի մեթոդը կիրառում են քաղաքային բնակավայրերում բնակվող կանանց 9.9%-ը, իսկ գյուղական բնակավայրերում բնակվողների՝ 7.5%-ը: Ընդհատված սեռական հարաբերության միջոցով չհղիանալու մեթոդը ավելի շատ տարածված է քաղաքային բնակավայրերում բնակվող կանանց շրջանում (36%), իսկ գյուղական բնակավայրերում՝ 33.2%:

Այնպիսի տարածված մեթոդ ինչպիսին է պահպանակի օգտագործումը, չունի բնակավայրով պայմանավորված որևէ տարբերություն, այն գրեթե հավասարապես օգտագործում են և՛ քաղաքային (30.5%), և՛ գյուղական բնակավայրերում (30.4%)

Կնոջ կրթական մակարդակը կարևոր գործոն է հակաբեղմնավորիչների օգտագործման հարցում: Առավել տարածված և հեշտ կիրառելի մեթոդները, ինչպիսիք են՝ հաբերի, պահպանակի և ներարգանդային միջոցների կիրառումը, օգտագործում են մեծամասամբ հիմնական կամ միջնակարգ կրթություն ունեցող կանայք: Իսկ այն մեթոդները, որոնց կիրառությունը պահանջում է գիտելիքահեն մոտեցում, օրինակ՝ օրացուցային/լորձի մեթոդը և ընդհատված սեռական հարաբերությունը, առավել տարածված են բարձրագույն/հետբուհական կրթություն ունեցող կանանց շրջանում:

Կնոջ տարիքը ևս պայմանավորող գործոն է, թե ինչ հակաբեղմնավորիչ կիրառել: 15-24 տարիքային խմբի կանայք առավել շատ օգտագործում են ներարգանդային միջոցները, դիաֆրագմա/փրփուր/գել և ընդհատված սեռական հարաբերությունը: Հաբերի, օրացուցային/լորձի և պահպանակի կիրառումն առավել տարածված է 35 և բարձր տարիքային կանանց շրջանում:

Կանանց ընդհանուր առողջություն

Կանանց առողջական վիճակի գնահատումն իրականացվել է 5 սանդղակային համակարգով՝ գերազանց, լավ, բավարար, վատ, շատ վատ: Հիմնվելով հետազոտության արդյունքների վրա, **կանանց առողջական վիճակն ընդհանուր առմամբ, կարող ենք գնահատել բավարար:** Կանանց ընդամենը 8%-ն է իր առողջական վիճակը գնահատել «գերազանց», իսկ 29%-ը՝ «լավ»: Հետազոտության մասնակից կանանց 51%-ն իր առողջական վիճակը գնահատում է «բավարար»: Առողջական վիճակի հարցերն առանձին դիտարկելիս պարզ է դառնում, թե հատկապես, որ հարցերում է կանանց առողջական վիճակը գտնվում ոչ բավարար վիճակում: Հատկապես շատ են տարածված հիշողության կամ կենտրոնանալու հետ կապված դժվարությունները, որը հանդիպում է կանանց 40%-ի մոտ, իսկ տեսողական դժվարություններ՝ 35%-ի մոտ: Ընդ որում, տեսողական դժվարություն մասին խոսելիս, պետք է նշել, որ դժվարանում են տեսնել անգամ ակնոց կրելիս: Ամենից տարածված առողջական խնդիրներից մյուսը, որը հանդիպում է կանանց 33%-ի մոտ, քայլելու կամ աստիճաններ բարձրանալու հետ կապված դժվարություններն են:

Կանանց շրջանում առավել քիչ տարածված առողջական խնդիրներից են՝ լսողական խնդիրները՝ անգամ լսողական սարք կրելիս (7%), լվացվելու, լողանալու, շորեր հագնելու հետ կապված դժվարությունները (6%) և հաղորդակցման հետ կապված դժվարությունները (3%):

Սեփական առողջության մասին մտածելը և հոգ տանելը կանանց մոտ երկրորդական կամ երրորդային խնդիր է: Ունենալով միջին կամ ծանր աստիճանի առողջական խնդիր՝ կանայք չեն դիմում բժշկի: Մեր մշակույթում բժշկի դիմելն այնքան էլ ընդունված չէ և, հատկապես, կանանց կողմից: Ինչու՞: Պատճառը հիմնականում երկուսն են՝ ֆինանսական խնդիրներ և սեփական առողջությունը ոչ առաջնային խնդիր դիտարկելը: **Վերջին 4 շաբաթվա ընթացքում կանանց 62%-ն ունեցել է որևէ ցավ կամ**

անհանգստություն (տհաճ զգացողություն), սակայն նրանց ընդամենը 24.5%-ն է դիմել որևէ բուժաշխատողի:

Բոլորիս հայտնի փաստ է, որ Արցախում տեղի ունեցած պատերազմը Հայաստանում փոխեց շատերի կյանքը՝ որոշներին՝ արմատապես: Որպեսզի բացառենք պատերազմի ունեցած ազդեցությունը կանանց ընդհանուր առողջական վիճակի վրա՝ հաջորդ խումբ հարցերը դիտարկել ենք՝ պատերազմով պայմանավորված զգացողությունները հնարավորության սահմաններում բացառելով:

Կանանց առողջությանը վերաբերվող հաջորդ խումբ հարցերը վերաբերում են զգացողություններին՝ նյարդային վիճակ, հուսահատություն, անհանգստություն, ընկճվածություն, ոչ պիտանի լինելու զգացողություն և այլն: Ժամանակային կտրվածքով զգացողությունները դիտարկվել են՝ շատ հազվադեպ, ժամանակի որոշ մասը և շատ հաճախ պարբերականությամբ: Այն կանայք, որոնք նշված զգացողություններն ապրել են շատ հաճախ, նրանք ավելի շատ են ենթարկվել ֆիզիկական և հոգեբանական բռնության, քան այն կանայք, որոնք նշված զգացողություններն ունեցել են շատ հազվադեպ ([Աղյուսակ 54](#)): Հատկապես ոչ պիտանելիության զգացողություն կանանց մոտ առաջանում է հոգեբանական բռնության արդյունքում: **Փաստորեն, զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական և հոգեբանական բռնության ենթարկվելը նպաստում է կանանց նյարդային, հուսահատ, անհանգիստ, լարված, ընկճված, ինչպես նաև ոչ պիտանելի լինելու զգացողություն ունենալուն:**

Աղյուսակ 53. Հակաբեղմնավորիչների օգտագործումն ըստ բնակավայրի տեսակի, կրթության և տարիքային խմբերի, N=558

Բնութագրիչներ	Ընդամենը (N)	Հաբեր (%)	Ներարգանդային միջոցներ (%)	Օրացուցային/լորձի մեթոդ (%)	Պահպանակ (%)	Ընդհատված սեռական հարաբերություն (%)	Այլ (%)	Հրաժարվել է պատասխանել/պատասխան չկա (%)
Բնակավայր								
▶ Քաղաքային	344	3.2	16.3	9.9	30.5	36.0	2.6	1.5
▶ Գյուղական	214	4.2	18.2	7.5	30.4	33.2	6.5	0.0
Կրթություն								
▶ Հիմնական և ցածր (մինչև 9-րդ դասարան)	45	4.4	26.7	6.7	37.8	22.2	2.2	0.0
▶ Միջնակարգ / ավագ (10-12-րդ դասարան)	220	4.5	15.9	9.5	30.5	32.7	5.9	0.9
▶ Նախամասնագիտական/ միջին մասնագիտական	159	1.9	18.2	7.5	29.6	37.7	4.4	0.6
▶ Բարձրագույն/ հետբուհական	134	3.7	14.2	10.4	29.1	39.6	1.5	1.5
Տարիք								
▶ 15-24	68	2.9	19.1	8.8	23.5	42.6	2.9	1.5
▶ 25-34	138	3.6	13.1	8.8	33.6	38.7	1.5	0.0
▶ 35-44	145	4.1	18.6	9.0	33.8	28.3	4.8	0.0
▶ 45-59	207	3.4	17.8	9.1	28.4	34.6	5.8	0.0
Ընդամենը	558	20	95	50	170	195	23	5

Աղյուսակ 54. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց զգացողությունները, ըստ վերջին 12 ամիսների ընթացքում ֆիզիկական, սեռական և հոգեբանական բռնության փորձառության

Անցած 4 շաբաթների ընթացքում որքան ժամանակ են զգացել ...	Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց թիվը (N=2 560)	Ենթարկվել են բռնության վերջին 12 ամիսների ընթացքում		
		ֆիզիկական բռնություն (N=90) (%)	սեռական բռնություն (N=49) (%)	հոգեբանական բռնություն (N=334) (%)
Նյարդային				
▶ Շատ հազվադեպ	1 518	14.8	33.3	40.4
▶ Ժամանակի որոշ մասը	547	19.8	21.2	35.4
▶ Շատ հաճախ	495	23.8	26.8	44.4
Հուսահատ				
▶ Շատ հազվադեպ	1 819	13.5	28.1	40.0
▶ Ժամանակի որոշ մասը	441	22.1	38.5	40.4
▶ Շատ հաճախ	300	28.7	22.2	40.0
Անհանգիստ/լարված				
▶ Շատ հազվադեպ	1 518	15.1	32.4	40.0
▶ Ժամանակի որոշ մասը	588	16.0	32.4	42.6
▶ Շատ հաճախ	454	27.5	18.4	37.0
Այնքան ընկճված, որ ոչինչ չէր կարող ուրախացնել				
▶ Շատ հազվադեպ	1 975	13.4	28.6	38.9
▶ Ժամանակի որոշ մասը	316	29.6	38.9	43.2
▶ Շատ հաճախ	269	27.8	23.1	45.0
Ամեն ինչ բարդ էր ու դժվար				
▶ Շատ հազվադեպ	1 841	15.4	30.9	39.0
▶ Ժամանակի որոշ մասը	382	16.7	28.6	36.3
▶ Շատ հաճախ	337	29.9	20.8	49.1
Ոչ պիտանի				
▶ Շատ հազվադեպ	2 359	18.1	27.8	39.2
▶ Ժամանակի որոշ մասը	119	21.1	36.4	41.2
▶ Շատ հաճախ	82	29.6	33.3	62.5

Ծխել. Կյանքի ընթացքում երբևէ ծխել/ծխում է կանանց 8.7%-ը: Ընդ որում, ծխող կանանց քանակը նվազել է: Հետազոտության պահի դրությամբ ծխելու մասին նշել են 15-59 տարեկան կանանց 2.2%-ը, որոնց մեջ գերակշռել են նրանք, ովքեր ծխում են ամեն օր (1.3%): Կարծում ենք, որ այս թվերին պետք է մոտենալ որոշ վերապահումով: Հայաստանում որոշ երևույթների մասին խոսելը դեռ շարունակվում է համարվել անոթալի, քանի որ հասարակության կողմից այն ընդունվում է բացասաբար: Այդ երևույթների շարքում է նաև կանանց ծխելը: Ըստ այդմ, ենթադրվում է, որ հարցված կանանց մի մասը թաքցրել է իր ծխելու փաստը:

Հետաքրքիր է, որ կանանց ծխելու սովորությունն առավել տարածված է գյուղական բնակավայրերում, քան՝ քաղաքային՝ և՛ այժմ ծխողների կտրվածքով, և՛ երբևէ ծխողների: Ընդ որում, գյուղական բնակավայրերում ծխող կանանց մեջ ամեն օր ծխողները կազմում են 1.8%, իսկ քաղաքային բնակավայրերում՝ 0.8%:

Ալկոհոլային խմիչք. Ծխախոտի նման ալկոհոլային խմիչքի օգտագործումը ևս տարածված չէ կանանց շրջանում: Կանանց 43.4%-ը ալկոհոլային խմիչք օգտագործում է առիթների դեպքում: Կանանց 2.1%-ը ալկոհոլային խմիչք օգտագործում է ամեն օր կամ շաբաթական 1-2 անգամ, 4.1%-ը՝ ամսական 1-3 անգամ, 5.3%-ը՝ ամսական 1 անգամից էլ պակաս: Երբևէ խմիչք չօգտագործած կանանց թիվը կազմում է 42.7%: Կանանց 2.4%-ը 1 տարի է դադարել է ալկոհոլային խմիչք օգտագործել:

Հետազոտությանը նախորդող վերջին մեկ ամսվա կտրվածքով ոգելից խմիչք օգտագործել է կանանց 73.7%-ը, որից 42%-ը խմել է ընդամենը 1 բաժակ, իսկ 31.7%-ը՝ 2 բաժակ և ավել:

Քանի որ կանանց հիմնական մասը խմում է առիթների ժամանակ՝ խմելու հետևանքով գումարային, առողջական խնդիրներ կամ ընդհարումներ ընտանիքի կամ ընկերների հետ չեն լինում: Վերջին 1 տարվա կտրվածքով ոգելից խմիչք օգտագործող կանանց 2.2%-ն է նշել, որ ունեցել է առողջական խնդիրներ՝ դրա ներքո նկատի ունենալով խմելու արդյունքում ունեցած գլխացավը կամ ճնշման մի փոքր տատանումը:

ԵՐԲԵԿԷ ԶՈՒԳՐԵՆԿԵՐ ՈՒՆԵՑԱԾ ԿԱՆԱՆՑ ՇՐՋԱՆՈՒՄ ԶՈՒԳՐԵՆԿԵՐՈՋ ԿՈՂՄԻՑ ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ԵՎ ՍԵՌԱԿԱՆ ԲՈՆՈՒԹՅԱՆ ՌԻՍԿԻ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ

Զուգընկերոջ կողմից սեռական և ֆիզիկական բռնության մինչ այս քննվող դեպքերը վերաբերում էին անցյալին կամ առկա իրավիճակին: Այժմ դիտարկենք երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական և /կամ սեռական բռնության փորձառության ռիսկի գործոնները: Հիմք ընդունելով բռնության ենթարկվելու ռիսկի գործոնը (Crude odds Ratio>1)¹ կարող ենք առանձնացնել, թե որ բնութագրիչների դեպքում է ավելի հավանական, որ բռնությունը տեղի կունենա: Ըստ տարիքային բնութագրիչի՝ դեպքերի հանդիպման հավանականությունն ամենից բարձրն է 25-34 տարիքային խմբի կանանց շրջանում ([Աղյուսակ 55](#)): Այդ տարիքային խմբում է կանանց հիմնական մասը սկսում հարաբերություն ունենալ կամ այդ հարաբերություններն օրինականացնել զուգընկերոջ հետ: Այդ իսկ պատճառով, մեծ է հավանականությունը, որ հենց այդ տարիքային միջակայքում են կանայք ենթարկվում բռնությունների:

Հետաքրքիր է հատկապես կրթական մակարդակի դիտարկումը. բռնության դեպքերի հավանականությունը բարձր է հատկապես բարձրագույն/հետբուհական կրթություն ունեցողների շրջանում: Կարելի է ենթադրել, որ որքան բարձր է կնոջ կրթությունը, այնքան բարձր է սեփական եսի և շահի գիտակցումը և պաշտպանումը, ինչն էլ զուգընկերոջ մոտ առաջացնում է հակազդեցություն՝ բռնության դրսևորմամբ:

Բնականաբար, զուգընկեր ունեցող կանանց մոտ ավելի բարձր է բռնության ենթարկվելու հավանականությունը, քան այն կանանց մոտ, որոնք նախկինում են ունեցել զուգընկեր:

Որքան ցածր տարիքում է կինն ամուսնանում (մինչև 20 տարեկան), այնքան բարձր է զուգընկերոջ կողմից բռնության ենթարկվելու հավանականությունը:

Աղյուսակ 55. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական և /կամ սեռական բռնության փորձառության ռիսկի գործոնների ուսումնասիրությունը

Բնութագրիչներ	Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց թիվը (N=2 560)	Ենթարկվել է բռնության (%)	Միագործոն վերլուծություն				
			Crude odds Ratio	95% CI	P-value		
Տարիք							
▶ 15-24	159	23.9	1.13	0.85	1.43	0.009	
▶ 25-34	682	16.4	1.14	0.88	1.23	0.496	
▶ 35-44	733	12.7	1.00	0.81	1.23	0.166	
▶ 45-59	986	13.2	1.01	0.79	1.25	0.533	
Կրթություն							
▶ Հիմնական և ցածր (մինչև 9-րդ դասարան)	143	24.5	1.00	0.71	1.41	0.172	
▶ Միջնակարգ / ավագ (10-12-րդ դասարան)	998	18.5	1.00	0.94	1.06	0.154	
▶ Նախամասնագիտական/ միջին մասնագիտական	807	17.2	0.98	0.87	1.12	0.100	
▶ Բարձրագույն/ հետբուհական	612	19.3	1.02	0.88	1.18	0.910	
Զուգընկերոջ առկայությունը							
▶ Ներկայումս զուգընկեր ունի	2 291	16.3	1.04	1.00	1.08	0.185	
▶ Նախկինում ունեցել է զուգընկեր	269	20.4	0.76	0.57	1.01	0.207	
Ըստ առաջին ամուսնության տարիքի							
▶ Մինչև 20 տարեկան	1 204	18.4	1.02	0.92	1.12	0.204	
▶ 21-29 տարեկան	936	19.2	0.98	0.87	1.10	0.053	
▶ 30 և ավելի տարեկան	93	21.5	0.86	0.54	1.37	0.588	
Անձնական եկամտի առկայությունը							
▶ Գումար չի վաստակում	1 244	20.5	0.92	0.84	1.01	0.519	
▶ Գումար վաստակում է	1 316	16.9	1.09	0.98	1.21	0.218	

Բնութագրիչներ	Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց թիվը (N=2 560)	Ենթարկվել է բռնության (%)	Միագործոն վերլուծություն			
			Crude odds Ratio	95% CI	P-value	
Ողջ ծնված երեխաների թիվը*						
▶ 0 (կանայք, ովքեր երբևէ չեն ծնել)	193	18.1	0.95	0.67	1.33	0.171
▶ 1-2 երեխա	1 295	18.6	1.01	0.96	1.06	0.501
▶ 3-4 երեխա	776	21.3	1.11	1.04	1.17	0.252
▶ 5 և ավելի երեխա	69	40.6	0.38	0.24	0.59	0.600

* Ներառված չեն կանայք, ովքեր երբևէ ծնել են, բայց հետազոտության պահի դրությամբ չեն ունեցել ողջ մնացած երեխա:

ԿԱՆԱՆՑ՝ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

Ձուգրնկերոջ կողմից կնոջ տնտեսական հնարավորությունների սահմանափակումն ինքնին բռնության դրսևորում է: Այն հիմնականում արտահայտվում է երկու ձևով՝ զուգրնկերն արգելում է կնոջը փնտրելու որևէ եկամտաբեր զբաղվածություն կամ վերցնում է կնոջից նրա ողջ վաստակը՝ վերջինիս կամքին հակառակ: Կնոջը գրկելով տնտեսական անկախությունից՝ զուգրնկերը վերջինիս դարձնում է առավել շատ իրենց կախված, հետևաբար՝ առավել խոցելի: **Համաձայն սույն հետազոտության արդյունքների, կնոջ տնտեսական գործունեության սահմանափակումն առավել տարածված է քաղաքային բնակավայրերում:** Ընդ որում, տնտեսական սահմանափակման բոլոր դրսևորումների մասին է խոսքը՝ և աշխատանք փնտրելու արգելք, և՛ վաստակած գումարը վերցնել, և՛ կնոջը՝ ՏՏ-ի համար անհրաժեշտ գումարից գրկել: Կնոջ բարձրագույն կրթություն ունենալն ունի մեծ ազդեցություն՝ վերջինիս տնտեսական անկախության հարցում: **Որքան բարձր է կնոջ կրթական մակարդակը, այնքան ավելի քիչ է ենթարկվում տնտեսական գործունեության սահմանափակման (Աղյուսակ 56):** Տնտեսական գործունեության սահմանափակումն առավել տարածված է միջնակարգ կրթություն ունեցողների, այնուհետև՝ միջին մասնագիտական կրթություն ունեցողների շրջանում: **Տնտեսական գործունեության սահմանափակման հարցում ակնհայտ է տարիքով պայմանավորված տարբերություններ՝ ըստ սահմանափակման տեսակների:** Օրինակ, որևէ եկամտաբեր գործունեություն ծավալելու արգելք կիրառվում է հատկապես երիտասարդ տարիքի կանանց հանդեպ (15-24 տարիքային խմբի): Դրա պատճառներից մեկը, կարծում ենք այն է, որ այդ տարիքային խումբը համարվում է նոր հարաբերություններ սկսելու կամ նոր ընտանիք կազմելու տարիք: Եվ հենց նոր հարաբերությունների կառուցման փուլում է սկսվում կանանց նկատմամբ արգելքների կիրառումը զուգրնկերոջ կողմից:

Աղյուսակ 56. Երբևէ զուգրնկեր ունեցած կանանց շրջանում զուգրնկերոջ կողմից տնտեսական գործունեության սահմանափակումների տեսակների տարածվածությունը

Բնութագրիչներ	Երբևէ զուգրնկեր ունեցած կանանց թիվը, ում նշված հարցերը վերաբերում են (N=1 684)	այդ թվում			
		արգելում է զբաղվել եկամտաբեր գործունեությամբ (%)	վերցնում է վաստակածը կամքին հակառակ (%)	հրաժարվում է տալ տնային տնտեսության ծախսերի համար անհրաժեշտ գումար (%)	ենթարկվել է տնտեսական գործունեության առնվազն 1 սահմանափակման (%)
Բնակավայր					
▶ Քաղաքային	836	36.1	2.0	4.5	23.2
▶ Գյուղական	848	31.4	1.7	3.5	22.1
Կրթություն					
▶ Հիմնական և ցածր (մինչև 9-րդ դասարան)	91	34.1	1.1	1.1	20.9
▶ Միջնակարգ / ավագ (10-12-րդ դասարան)	655	34.8	1.2	4.6	22.7
▶ Նախամասնագիտական/ միջին մասնագիտական	531	34.5	2.8	4.5	24.5
▶ Բարձրագույն/ հետբուհական	407	31.0	1.7	3.2	20.4
Տարիք					
▶ 15-24	95	35.8	1.1	4.2	18.9
▶ 25-34	443	31.8	2.0	5.0	21.9
▶ 35-44	477	35.0	1.5	3.4	22.6
▶ 45-59	669	33.8	2.1	3.9	23.6
Ընդամենը	1 684	33.7	1.8	3.6	22.9

ԶՈՒԳՐՆԿԵՐՈՋ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԵՐԲԵՎԷ ԲՈՆՈՒԹՅՈՒՆ ԿԻՐԱՌԱԾ ԿԱՆԱՆՑ ՀԱՄԱՄԱՍՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԴԵՊՔԵՐԻ ՀԱՃԱԽԱԿԻՈՒԹՅՈՒՆԸ

Մինչ այդ դիտարկվող բոլոր իրավիճակներում անդրադարձ էր կատարվում տղամարդ զուգընկերոջ կողմից կնոջ նկատմամբ կիրառվող բռնություններին: Մինչդեռ պետք չէ բացառել, որ մեր իրականությունում կա նաև երևույթի հակառակ կողմը, երբ բռնության է ենթարկվում տղամարդը՝ կին զուգընկերոջ կողմից: Բնականաբար, պայմանավորված մեր հասարակությունում առկա ընտանիքի կառուցվածքից և գենդերային դերերից՝ դրանք առավել պակաս հանդիպող դեպքեր են:

Կնոջ կողմից զուգընկերոջը բռնության ենթարկելու համամասնությունը գյուղական և քաղաքային բնակավայրերում հավասար է: Ե՛վ քաղաքային, և՛ գյուղական բնակավայրերում երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց 1.2%-ը հարվածել կամ ծեծել է իր զուգընկերոջը: Տղամարդու նկատմամբ բռնություն կիրառելու հարցում ամենից բարձր տոկոսը կազմում են 45-59 տարիքային խմբի կանայք (**Աղյուսակ 57**): **Իրենց զուգընկերոջը բռնության են ենթարկում մեծամասամբ այն կանայք, որոնք իրենց հերթին ենթարկվել են սեռական կամ ֆիզիկական բռնության:** Ըստ հաճախակիության՝ զուգընկերոջը 6 և ավելի անգամ բռնության են ենթարկել քաղաքային բնակավայրերի կանայք, մինչդեռ գյուղական բնակավայրերում նման դեպք չի գրանցվել: **Որքան բարձր է կնոջ տարիքը, այնքան բարձր է զուգընկերոջ նկատմամբ բռնություն կիրառելու հաճախակիությունը:**

Այն կանայք, որոնք երբևէ չեն ենթարկվել բռնության, իրենց զուգընկերներին բռնության են ենթարկել հիմնականում 1 անգամ: Չենք հանդիպում որևէ դեպքի, երբևէ բռնության չենթարկված կինն իր զուգընկերոջը բռնության ենթարկի 6 և ավել անգամ, մինչդեռ ֆիզիկական կամ սեռական բռնության ենթարկվող կանայք իրենց զուգընկերոջ նկատմամբ բազմակի անգամներ կիրառել են բռնություն:

Աղյուսակ 57. Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց շրջանում զուգընկերոջ նկատմամբ երբևէ բռնություն կիրառած կանանց համամասնությունը և դեպքերի հաճախակիությունը

Բնութագրիչներ	Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց թիվը (N=2 560)	Երբևէ զուգընկերոջ նկատմամբ կիրառել են բռնություն (%)	Զուգընկերոջ նկատմամբ կիրառված բռնության դեպքերի հաճախակիությունը, %		
			1 անգամ	2-5 անգամ	6 և ավելի
Բնակավայր					
▶ Քաղաքային	1 291	1.2	75.0	18.8	6.3
▶ Գյուղական	1 269	1.2	60.0	40.0	0.0
Կրթություն					
▶ Հիմնական և ցածր (մինչև 9-րդ դասարան)	143	2.0	100	0.0	0.0
▶ Միջնակարգ / ավագ (10-12-րդ դասարան)	998	9.0	37.5	62.5	0.0
▶ Նախամասնագիտական/ միջին մասնագիտական	807	15.0	64.3	28.6	7.1
▶ Բարձրագույն/ հետբուհական	612	8.0	100	0.0	0.0
Տարիք					
▶ 15-24	159	5.0	60.0	40.0	0.0
▶ 25-34	682	4.0	100	0.0	0.0
▶ 35-44	733	7.0	85.7	14.3	0.0
▶ 45-59	986	18.0	53.3	40.6	6.1
Ըստ զուգընկերոջ կողմից բռնության կիրառության					
▶ Չի ենթարկվել բռնության	2 119	15.4	71.4	28.6	0.0
▶ Ենթարկվել է ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնության	441	18.6	64.7	29.4	5.9

ՈՉ ԶՈՒԳՐԵՆԿԵՐՈՋ ԿՈՂՄԻՑ ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ԵՎ ՍԵՌԱԿԱՆ ԲՈՒՈՒԹՅԱՆ ԵՆԹԱՐԿԵԼՈՒ ՏԱՐԱԾՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ի տարբերություն զուգընկերոջ կողմից բռնությունների՝ ոչ զուգընկերոջ կողմից բռնությունների դեպքերն ուսումնասիրվել են՝ անկախ բռնարարի սեռից: Կանայք իրենց կյանքի ընթացքում ունենում են անցանկալի փորձառություններ և ենթարկվում են վատ վերաբերմունքի ու բռնության տարբեր ձևերի՝ տարբեր տեսակի մարդկանց կողմից, թե՛ տղամարդկանց, թե՛ կանանց, թե՛ բարեկամների, թե՛ անձանորթների:

Ոչ զուգընկեր ասլով, այս հետազոտության շրջանակներում նկատի ունենք ցանկացած մարդու, բացառությամբ՝ տվյալ կնոջ զուգընկերոջից/ամուսնուց:

Ոչ զուգընկերոջ կողմից կիրառված ֆիզիկական բռնության ներքո դիտարկվել են հետևյալ իրավիճակները՝

- 1) Ապտակել է, հարվածել է բռունցքով կամ որևէ այլ առարկայով, որը կարող էր վնասել
- 2) Որևէ առարկա է նետել, որը կարող էր վնասել: Հրել է, հարվածել կամ քաշել է մազերը
- 3) Դիտավորյալ խեղդել կամ վառել է
- 4) Սպառնացել է կամ իրականում օգտագործել է հրացան, դանակ կամ որևէ այլ զենք

Հետազոտության մասնակից կանանց 5.4%-ը 15 տարեկանից ի վեր երբևէ կյանքի ընթացքում ենթարկվել է ֆիզիկական բռնության՝ ոչ զուգընկերոջ կողմից: Ընդ որում, տարբերությունն ըստ բնակավայրերի շատ փոքր է՝ աննշան առավելությամբ քաղաքային կանանց շրջանում: **Մինչդեռ, բնակավայրի տիպը պայմանավորում է բռնության ենթարկվելու հաճախականությունը:** 1 անգամ բռնության ենթարկվելու առումով առավելություն են կազմում գյուղական բնակավայրերում բնակվող կանայք, իսկ 2-4 անգամ՝ քաղաքային բնակավայրերում բնակվողները ([Աղյուսակ 58](#)):

Վերջին 12 ամիսների ընթացքում ոչ զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական բռնության դեպքերն առավել տարածված են եղել գյուղական բնակավայրերում:

Բռնության ենթարկվողների մեջ մեծ թիվ են կազմում հատկապես այն կանայք, որոնք ունեն հիմնական և ցածր կրթություն (մինչև 9-րդ դասարան): **Որքան ցածր է կնոջ կրթական մակարդակը, այնքան բարձր է ֆիզիկական բռնության ենթարկվելու տարածվածությունը:**

Աղյուսակ 58. 15 տարեկանից ի վեր երբևէ կյանքի ընթացքում և վերջին 12 ամիսների ընթացքում ոչ զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական բռնության ենթարկվելու տարածվածությունը

Բնութագրիչներ	Հարցված բոլոր կանանց թիվը (N=2 872)	15 տարեկանից սկսած մինչ օրս երբևէ ենթարկվել է ֆիզիկական բռնության ոչ զուգընկերոջ կողմից (N=156) (%)			Անցած 12 ամիսների ընթացքում ենթարկվել է ֆիզիկական բռնության ոչ զուգընկերոջ կողմից (N=20), %			
		Ընդամենը (%)	1 անգամ (%)	2-4 անգամ (%)	Ընդամենը (%)	1 անգամ (%)	2-4 անգամ (%)	
Բնակավայր								
▶ Քաղաքային	1 559	5.5	3.7	1.7	0.6	0.4	0.1	
▶ Գյուղական	1 313	5.4	4.0	1.4	0.8	0.5	0.3	
Կրթություն								
▶ Հիմնական և ցածր (մինչև 9-րդ դասարան)	217	6.0	4.1	1.8	0.9	0.0	0.9	
▶ Միջնակարգ / ավագ դպրոց (10-12-րդ դասարան)	1 102	5.3	3.6	1.6	0.8	0.5	0.3	
▶ Նախամասնագիտական/ միջին մասնագիտական	840	5.6	3.7	1.9	0.7	0.6	0.1	
▶ Բարձրագույն/ հետբուհական	713	5.3	4.2	1.1	0.4	0.4	0.0	
Տարիք								
▶ 15-24	355	6.5	3.1	3.1	0.3	0.0	0.3	
▶ 25-34	741	4.6	4.0	0.8	0.4	0.4	0.0	

Բնութագրիչներ	Հարցված բոլոր կանանց թիվը (N=2 872)	15 տարեկանից սկսած մինչ օրս երբևէ ենթարկվել է ֆիզիկական բռնության ոչ զուգընկերոջ կողմից (N=156) (%)			Անցած 12 ամիսների ընթացքում ենթարկվել է ֆիզիկական բռնության ոչ զուգընկերոջ կողմից (N=20), %		
		Ընդամենը (%)	1 անգամ (%)	2-4 անգամ (%)	Ընդամենը (%)	1 անգամ (%)	2-4 անգամ (%)
▶ 35-44	753	6.1	4.1	1.2	1.2	1.1	0.1
▶ 45-59	1 023	5.2	3.7	2.0	0.7	0.3	0.4
Ընդամենը	2 872	5.4	3.8	1.6	0.7	0.3	0.2

Հետաքրքիր է, որ բռնարարի դերում գլխավորապես հանդես են գալիս ընտանիքի իգական սեռի անդամները (41%), որոնց մեջ հիմնական դերակատարությունն ունեն մայրերը և քույրերը ([Աղյուսակ 59](#)): Հավանաբար, բռնությունն այդ պարագայում «դաստիարակության» մաս է կազմում: Բռնարարների թվում երկրորդ տեղը զբաղեցնում են ընտանիքի արական սեռի անդամները: Կանանց 34%-ը բռնության է ենթարկվում ընտանիքի արական սեռի անդամների կողմից: Նրանց մեջ հիմնական մասը կազմում են հայրերը և եղբայրները: Փաստորեն, **եթե բացառենք զուգընկերոջը, ապա կանայք հիմնականում բռնության են ենթարկվում ընտանիքի անդամների կողմից:**

15 տարեկանից ի վեր երբևէ կյանքի ընթացքում ֆիզիկական բռնության ենթարկված կանանց հիմնական մասը (93.6%) բռնության է ենթարկվել 1 բռնարարի կողմից: Վերջին 12 ամիսների ընթացքում ևս, կանայք հիմնականում բռնության են ենթարկվել 1 բռնարարի կողմից: Սակայն, վերջին 12 ամիսների ընթացքում փոխվել են բռնարարների տեսակը: Կնոջը բռնության ենթարկելու առաջին տեղում շարունակում է մնալ մայրը, սակայն փոխվում է հոր դերը: Եթե ողջ կյանքի ընթացքում կնոջը ոչ զուգընկերոջ կողմից բռնության ենթարկողների մեջ երկրորդ տեղում հայրն է, ապա վերջին 12 ամիսներին եղբայրն է, քույրը, ապա՝ հայրը:

Աղյուսակ 59. Ոչ զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական բռնության ենթարկված կանանց համամասնությունն ըստ բռնարարների թվի և տեսակի

Բռնարարի բնութագրիչները	15 տարեկանից ի վեր երբևէ ենթարկվել է ֆիզիկական բռնության (N=156)		Անցած 12 ամիսների ընթացքում ենթարկվել է ֆիզիկական բռնության (N=20)	
	N	(%)	N	(%)
Բռնարարների թիվը				
▶ 1 բռնարար	146	93.6	17	10.9
▶ 2 բռնարար	10	6.4	3	1.9
Բռնարարների տեսակը խմբավորված ըստ սեռի				
▶ Ընտանիքի արական սեռի անդամներ	53	34.0	6	3.8
▶ Ընտանիքի իգական սեռի անդամներ	64	41.0	11	7.1
▶ Արական սեռի այլ անդամներ	25	16.0	2	1.3
▶ Իգական սեռի այլ անդամներ	16	10.3	1	0.6
Բռնարարի անձը				
▶ Հայր	26	16.7	3	1.9
▶ Մայր	41	26.3	7	4.5
▶ Եղբայր	25	16.0	5	3.2
▶ Քույր	18	11.5	4	2.6
▶ Այլ արական	30	19.2	2	1.3
▶ Այլ իգական	26	16.7	2	1.3

*- Հնարավոր է մեկից ավելի պատասխան. վերաբերում է դեպքերի թվին

Ոչ գույքընկերոջ կողմից կնոջը բռնություն ենթարկողների շարքում քիչ դեպքերում հանդես են գալիս՝ արական սեռի ընկեր, ծանոթ (5.8%), ընտանիքի արական սեռի այլ անդամներ (2.6%), սկեսուր (3.8%), իգական սեռի ընկեր, ծանոթ (3.8%), ընտանիքի իգական սեռի այլ անդամներ (2.6%) և այլն:

ՈՋ ԶՈՒԳՆԿԵՐՈՋ ԿՈՂՄԻՑ ՍԵՌԱԿԱՆ ԲՈՆՈՒԹՅԱՆ ԿԻՐԱՌՈՒԹՅԱՆ ՏԱՐԱԾՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆԸ

Կանայք սեռական բռնության են ենթարկվում ոչ միայն զուգընկերոջ կողմից, այլև՝ ազգական և ոչ ազգական հանդիսացող տղամարդկանց կողմից՝ ծնող, հարևան, ընկեր, անծանոթ անձ և այլն: Բոլորիս համար ակնհայտ է, որ սեռական բռնության հարցերը, և հատկապես ոչ զուգընկերոջ կողմից իրականացված, մեր հասարակությունում փակ թեմաներ են, որոնց մասին բոլորը, այդ թվում՝ բռնության ենթարկվածն ու իր շրջապատը, սովորաբար, լռում են: Այն շարունակվում է համարվել ամոթալի և կարծրատիպային թեմա: Դրա պատճառները շատ խորքային են: Միայն այն, որ որոշ դեպքերում հասարակության կողմից մեղադրվում է ոչ թե բռնարարը, այլ՝ բռնության ենթարկված զոհը, բավական է, որ երևույթի մասին բոլորը լռեն: Ավելին, որոշ դեպքերում բռնության ենթարկվածը դրա մասին չի պատմում անգամ տան անդամներին, ծնողներին՝ նրանց կողմից չմեղադրվելու համար: Նման քիչ դեպքերի մասին մենք ևս լսեցինք հետազոտության ժամանակ: Սեռական բռնության ենթարկված կանայք դրա մասին պատմում էին առաջին անգամ՝ նշելով, որ անգամ ծնողները չգիտեն դրա մասին: Խոսքը գնում էր սեռական ակտով տեղի ունեցած բռնության, կամ, որ ավելի ճիշտ տերմին է, բռնաբարության մասին: Վստահ ենք, որ նման դեպքերը մեր հանրությունում իրականում շատ ավելին են, սակայն դրա մասին կանայք լռում են: Կարծում ենք, որ այս թվերին պետք է մոտենալ որոշ վերապահումով:

Սեռական բռնությանն առնչվող դեպքերն ուսումնասիրվել են 4 հիմնական իրավիճակներում՝

- 1) սեռական հարաբերություն այն ժամանակ, երբ կինը չի ցանկացել, սակայն նրան սպառնացել են կամ ուժով պահել,
- 2) ստիպել են սեռական հարաբերություն ունենալ այն ժամանակ, երբ կինը եղել է ակոհոլի ազդեցության տակ և չի կարողացել մերժել,
- 3) ձեռք են տվել կնոջ մարմնի մասերին (օրինակ՝ կրծքերին)՝ հակառակ կնոջ կամքին,
- 4) ստիպել են կնոջը ձեռք տալ բռնարարի մարմնի մասերին՝ հակառակ կնոջ կամքին:

Այսպիսով, հետազոտության արդյունքների համաձայն ոչ զուգընկերոջ կողմից սեռական բռնության ենթարկված կանանց մասնաբաժինը կազմել է 3.1%:

Սեռական բռնության դրսևորումներից Հայաստանում հատկապես տարածված է կնոջ մարմնի մասերին ձեռք տալը, որի մասին նշել են սեռական բռնության ենթարկվածների 90%-ը: Հայաստանում կանանց սեռական բռնության են ենթարկում հիմնականում անծանոթները (86.5%): Եվ, քանի որ, սեռական բռնության դրսևորումներից ամենից տարածվածը կնոջ կամքին հակառակ նրա մարմնին ձեռք տալն է՝ այդ երևույթը հիմնականում տեղի է ունենում հասարակական տրանսպորտում (65.2%): Ինչից կարելի է եզրակացնել, որ կանայք սեռական բռնության հարցում շատ խոցելի են հենց հանրային միջավայրում:

Ոչ զուգընկերոջ կողմից 15 տարեկանից ի վեր երբևէ կյանքի ընթացքում սեռական բռնության ենթարկվելու դեպքերի տարածվածությունն ավելի պակաս է, քան ֆիզիկական բռնության դեպքում: **Ոչ զուգընկերոջ կողմից երբևէ կյանքի ընթացքում սեռական բռնության է ենթարկվել կանանց 3.1%-ը:** Փաստորեն, 15-59 տարեկան կանանց շրջանում երբևէ զուգընկերոջ կողմից սեռական բռնության ենթարկվելու տարածվածությունն ավելի բարձր է (6.6%), քան՝ անծանոթների կողմից: Կանայք ավելի շատ սեռական բռնության են ենթարկվում այն տղամարդկանց կողմից, ում ավելի շատ են վստահում, ում ընտրել են որպես զուգընկեր կամ ամուսին:

Ոչ զուգընկերոջ կողմից սեռական բռնության տարածվածությունն ավելի բարձր է գյուղական բնակավայրերում (**Աղյուսակ 60**): Հավանաբար, դրա պատճառը փակ միջավայրն է և բռնարարի վստահությունը, որ բռնության մասին չի բարձրաձայնվի: Ոչ զուգընկերոջ կողմից սեռական բռնության ենթարկվելու մասին առավել շատ նշել են միջնակարգ կրթություն ունեցող կանայք, իսկ ամենից ցածր տարածվածությունը բարձրագույն/հետբուհական կրթություն ունեցողների շրջանում է: Այսինքն, կարող ենք ասել, որ **որքան բարձր է կնոջ կրթական աստիճանը, այնքան ցածր է ոչ զուգընկերոջ կողմից**

բռնության ենթարկվելու տարածվածությունը: Բարձրագույն կրթական համակարգը նպաստում է կանանց՝ բռնությունների հանդեպ առավել զգուշավոր վարքագծի դրսևորմանը:

Աղյուսակ 60. 15 տարեկանից ի վեր երբևէ կյանքի ընթացքում ոչ զուգընկերոջ կողմից սեռական բռնության կիրառության տարածվածությունը

Բնութագրիչներ	Հարցված բոլոր կանանց թիվը (N=2 872)	15 տարեկանից ի վեր ոչ զուգընկերոջ կողմից ենթարկվել է սեռական բռնության (N)	Բոլոր հարցվածներից %
Բնակավայր			
▶ Քաղաքային	1 559	39	2.5
▶ Գյուղական	1 313	50	3.8
Կրթություն			
▶ Հիմնական և ցածր (մինչև 9-րդ դասարան)	217	6	2.8
▶ Միջնակարգ / ավագ (10-12-րդ դասարան)	1 102	39	3.5
▶ Նախամասնագիտական/ միջին մասնագիտական	840	27	3.2
▶ Բարձրագույն/ հետբուհական	713	17	2.4
Տարիք			
▶ 15-24	355	6	1.7
▶ 25-34	741	14	0.8
▶ 35-44	753	19	0.8
▶ 45-59	1 023	50	0.6
Ընդամենը	2 872	89	3.1

Եվս մեկ անգամ պետք է փաստենք այն մասին, որ գյուղական բնակավայրում հանրությունն ապրելով առավել փակ միջավայրում, կանանց նկատմամբ ոչ զուգընկերոջ կողմից կիրառվող բռնության դեպքերն ավելի տարածված են: Ոչ զուգընկերոջ կողմից կնոջ հետ բռնի ուժով սեռական հարաբերություն ունենալու դեպքերը շատ չեն. ընդամենը 11 կին է խոսել այդ մասին, սակայն դեպքերի 72.7%-ը տեղի է ունեցել գյուղաբնակ կանանց հետ ([Աղյուսակ 61](#)): Նույնը կարող ենք ասել նաև կնոջ մարմնին ձեռք տալու մասին:

Բռնության այս տեսակը ևս ավելի տարածված է գյուղական բնակավայրերում:

Մանկահասակ (մինչև 15 տարեկան) աղջիկների 8.8%-ի մարմնի տարբեր մասերին ձեռք են տվել՝ հակառակ նրանց կամքի:

Երևույթն առավել տարածված է 18-21 տարեկան կանանց շրջանում, իսկ իրականացնողի դերում հիմնականում հաղես են գալիս անձանոթները (86.3%): Բռնության այս դրսևորումը, ինչպես արդեն նշել ենք, հիմնականում հանդիպում է հասարակական տրանսպորտում (68.8%):

Ստիպողաբար սեռական հարաբերություն ունենալու դեպքերն առավել տարածված են 22 և բարձր տարիքային խմբի կանանց շրջանում, և բռնարարի դերում հիմնականում հանդես են գալիս ընկերները և/ կամ ծանոթները:

Աղյուսակ 61. Ոչ զուգընկերոջ կողմից սեռական բռնության դեպքերն ըստ այն իրականացնողի և իրականացման վայրի

Բնութագրիչներ	15 տարեկանից ի վեր որևէ մեկը երբևէ ստիպել է կնոջն ունենալ սեռական հարաբերություն այն ժամանակ երբ ինքը չի ցանկացել (N=11) (%)	Որևէ մեկը երբևէ ստիպել է կնոջն ունենալ սեռական հարաբերություն այն ժամանակ երբ նա, օրինակ, ակտիվի ազդեցության տակ է եղել այնչափ, որպեսզի մերժեր (N=2) (%)	Ձեռք է տվել կնոջը (մարմնի մասերին, օրինակ՝ կրծքերին) հակառակ նրա կամքի (N=80) (%)	Ստիպել է կնոջը ձեռք տալ իրեն՝ հակառակ նրա կամքի (N=3) (%)
Բնակավայր				
▶ Քաղաքային	27.3	50.0	45.0	33.3
▶ Գյուղական	72.7	50.0	55.0	66.7
Առաջին անգամ, որ տարիքում է պատահել				
▶ Մինչև 15	0.0	0.0	8.8	0.0
▶ 15-17	0.0	0.0	20.0	33.3
▶ 18-21	45.5	50.0	36.3	33.3
▶ 22 և ավելի	54.5	50.0	35.0	33.3
Ով է այդպես վարվել				
▶ Ծնողներ	0.0	0.0	1.3	0.0
▶ Վերջերս ծանոթացած անձ	27.3	50.0	3.8	66.7
▶ Լիովին անծանոթ անձ	9.1	50.0	86.3	0.0
▶ Ինչ-որ մեկն աշխատավայրից	0.0	0.0	2.5	0.0
▶ Ընկեր/ծանոթ	36.4	0.0	6.3	33.3
▶ Այլ	27.3	0.0	0.0	0.0
Որտեղ է տեղի ունեցել				
▶ Կնոջ սեփական տանը կամ բակում	27.3	0.0	1.3	0.0
▶ Գյուղական տարածքում, անտառում, այգում, ճամբարում	36.4	0.0	2.5	100.0
▶ Բարում, պարային ակումբում, լողավազանի մոտ	36.4	100.0	1.3	0.0
▶ Տղամարդու կամ այլ որևէ մեկի տանը կամ բակում	0.0	0.0	3.8	0.0
▶ Փողոցում, նրբանցքում, կայանատեղում, մեքենայում	0.0	0.0	8.8	0.0
▶ Հասարակական տրանսպորտում	0.0	0.0	68.8	0.0
▶ Գրասենյակային շենքում, խանութում, հասարակական շենքում	0.0	0.0	7.5	0.0
▶ Այլ	0.0	0.0	3.8	0.0

ԳԵՆԴԵՐԱՅԻՆ ԴԵՐԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԸՆԿԱԼՈՒՄՆԵՐ

Սույն հետազոտության շրջանակում կանանց նկատմամբ ընտանեկան բռնությունների առկա իրավիճակի և դրանց պատճառների ուսումնասիրության արդյունքում կարող ենք փաստել, որ դրանց մեծ մասի հիմքում առկա սոցիալ-մշակութային գործոններն են և այն կարծրատիպային ընկալումները, որոնց կրողն է հասարակությունը: Այնուհանդերձ, բռնությունները դիտարկել միայն միակողմանի՝ բռնարարի տեսանկյունից՝ սխալ կլինի: Առկա երևույթն առավել համապարփակ դիտարկելու և հասկանալու համար, նպատակահարմար կլինի այն դիտարկել նաև կանանց ընկալումների հարթությունում ևս: Գենդերային վերաբերմունքի տեսանկյունից ի՞նչ ընկալումների կրող են կանայք, բռնություններին կամ դրանց համար նախապայման հանդիսացող երևույթներին ինչպես են արձագանքում և մեկնաբանում: Կանանց ընկալումները դիտարկենք 2 շատ կարևոր հարցերի տեսանկյունից՝ արդյոք կինը պետք է ենթարկվի իր ամուսնուն, եթե անգամ համաձայն չէ նրա հետ և արդյոք տղամարդը պետք է ցույց տա, որ ինքն է գլխավորը: Այսինքն, խոսքը հստակ գենդերային դերերի բաժանման մասին է, որում կինն ունի «ոչ նշանակալի» դեր:

Այսպես, գյուղական բնակավայրերում կանանց ընկալումներն առավել կարծրատիպային են և ավանդական այն հարցերի շուրջ, որ կինը պետք է ենթարկվի իր ամուսնուն և տղամարդու համար կարևոր է ցույց տալ իր կնոջը, որ տղամարդն է գլխավորը ([Աղյուսակ 62](#)): Քաղաքաբնակկանանց ընկալումներում այն համեմատաբար քիչ է ընդգծված: Սակայն, ընդհանուր առմամբ, ըստ բնակավայրի տիպերի դիտարկումը ցույց է տալիս, որ նշված դատողություններն ունեն բավականին խորը հիմքեր և լայն տարածվածություն: Սա շատ կարևոր ցուցանիշ է, ինչը խոսում է այն մասին, որ կանանց մի զգալի հատված մտածում է, որ կինն ամեն դեպքում պետք է ենթարկվի ամուսնուն՝ անկախ ամեն ինչից, իսկ տղամարդն էլ պետք է շարունակի ցույց տալ, որ ինքն է գլխավորը: Կնոջ կրթական մակարդակը կարևոր դեր ունի այս հարցում: «Լավ կինը ենթարկվում է իր ամուսնուն, եթե նույնիսկ համաձայն չէ» ընկալման կրողները, հատկապես հիմնական և ցածր կրթություն (մինչև 9-րդ դասարան) ունեցողներն են: Այդ կրթական մակարդակն ունեցող կանայք մեծ թիվ են կազմում նաև այն հարցում, որ տղամարդը պետք է ցույց տա կնոջը, որ ինքն է գլխավորը: Հետաքրքիր է, որ եթե բարձրագույն կրթություն ունեցող կանայք կարողացել են հաղթահարել այն կարծրատիպը, որ լավ կինը պետք է ենթարկվի իր ամուսնուն, եթե համաձայն չէ, սակայն այն, տղամարդու՝ գլխավոր լինելու կարևորությունը շարունակում է արմատացած լինել: Դա խոսում է այն մասին, որ այդ կարծրատիպն այնքան է արմատացած, որ անգամ կրթությունը չի հանգեցնում որևէ փոփոխության: Կնոջ և տղամարդու այս դերային բաժանման կրողը հիմնականում 35-44 տարեկան կանայք են:

Այն փաստը, որ նման ընկալումներն ունեն բավականին խորը հիմքեր և պայմանավորված չեն արտաքին գործոններով, ևս մեկ անգամ ապացուցվում է այն հանգամանքով, որ այն պայմանավորված չէ կնոջ՝ բռնության ենթարկվելու հանգամանքով: Բռնության ենթարկված և բռնության չենթարկված կանանց մեջ նշված դատողությունների հարցում չկա նշանակալի տարբերություն ($P > 0.005$):

Աղյուսակ 62. Գենդերային վերաբերմունք. հարցված կանանց համամասնությունը, որոնք նշել են, որ համաձայն են ներկայացված դատողությունների հետ

Բնութագրիչներ	«Լավ կինը ենթարկվում է իր ամուսնուն, եթե նույնիսկ համաձայն չէ», (N=1 678) (%)	«Տղամարդու համար կարևոր է ցույց տալ իր կնոջը, որ տղամարդն է գլխավորը» (N=1 747) (%)
Բնակավայր		
▶ Քաղաքային	58.1	60.2
▶ Գյուղական	58.8	61.5
Կրթություն		
▶ Հիմնական և ցածր (մինչև 9-րդ դասարան)	66.8	63.1
▶ Միջնակարգ / ավագ (10-12-րդ դասարան)	56.4	60.1
▶ Նախամասնագիտական/ միջին մասնագիտական	56.4	59.6
▶ Բարձրագույն/ հետբուհական	61.2	62.6
Տարիք		
▶ 15-24	56.3	61.4
▶ 25-34	60.3	59.9
▶ 35-44	61.6	63.1
▶ 45-59	55.3	59.5
Ըստ զուգընկերոջ կողմից բռնության կիրառության (N=2 560)		
▶ Չի ենթարկվել բռնության	57.6	60.4
▶ Ենթարկվել է ֆիզիկական կամ սեռական բռնության	60.4	61.6
▶ P-value	0.360	0.596

Ո՞ր դեպքերում տղամարդն իրավունք ունի հարվածելու կնոջը՝ ըստ կանանց կարծիքի: Պարզվում է, որ ամենից անհանդուրժողական վերաբերմունքը անհավատարմության դրսևորումների դեպքում է ([Աղյուսակ 63](#)): Կնոջ անհավատարմության դրսևորման հարցում այնքան սուր է անհանդուրժողականությունը, որ անգամ տղամարդու կողմից կասկածի դեպքում, տղամարդն ունի հիմնավոր պատճառ կնոջը հարվածելու: Եվ, երրորդ ամենից շատ նշվող իրավիճակը, որը կանանց կարծիքով հիմք է հանդիսանում, որպեսզի տղամարդը հարվածի կնոջը, այն է, երբ կինը չի ենթարկվում իր ամուսնուն: Այսինքն, հայրիշխանական համակարգն այնքան խորը արմատներ ունի, որ անգամ կնոջ մոտ իր անձի և իր տեսակի սեռականության հանդեպ բռնությունները և սահմանափակումները դիտվում են նորմալ և ընդունելի երևույթներ: Պետք է նշել մի շատ կարևոր հանգամանք: **Երբևէ զուգընկեր չունեցած կանայք առավել շատ են կողմնակից տղամարդու կողմից կնոջը հարվածելուն, քան՝ երբևէ զուգընկեր ունեցած կանայք:** Հավանաբար, դրա պատճառներից մեկը համապատասխան գործնական իրավիճակում չհայտնվելն է, այլ միայն տեսական գիտելիքների կրելը:

Կնոջ բնակության վայրը կարևոր նախապայման է տղամարդու կողմից կնոջը ֆիզիկական բռնության ենթարկելու հարցում կանանց ընկալումների ձևավորման համար: Գյուղաբնակ կանայք ավելի շատ են համաձայն, որ տղամարդը կարող է կնոջը ենթարկել ֆիզիկական բռնության:

Ենթադրել, որ կանանց այս ընկալումը ձևավորվում է ֆիզիկական և/կամ սեռական բռնության ենթարկվելու կամ չենթարկվելու արդյունքում՝ նույնպես անհիմն է, քանի որ նշված դատողությունների հարցում չկա նշանակալի տարբերություն բռնության ենթարկված և բռնության չենթարկված կանանց միջև (P> 0.005):

Աղյուսակ 63. Վերաբերմունքը զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական բռնության ենթարկվելու նկատմամբ կանանց համամասնությունը, որոնք նշել են, որ տղամարդիկ իրենց հարվածելու իրավունք ունեն ներկայացված պատճառներից որևէ մեկի դեպքում:

Բնութագրիչներ	Հարցված բոլոր կանանց թիվը (N=2,872)	Կանայք, ովքեր համաձայն են, որ տղամարդն ունի կնոջը հարվածելու հիմնավոր պատճառ								
		Եթե կինը տնային գործերը չի կատարում այնպես, որ ամուսինը գոհ լինի (%)	Եթե կինը չի ենթարկվում ամուսնուն (%)	Եթե կինը հրաժարվում է սեռական հարաբերություն ունենալ ամուսնու հետ (%)	Եթե կինը հարցնում է ամուսնուն, թե արդյոք նա այլ ընկերուհիներ ունի (%)	Եթե ամուսինը կասկածում է, որ կինը հավատարիմ չէ (%)	Եթե ամուսինը պարզում է, որ կինը հավատարիմ չի եղել (%)	նշվել է առնվազն մեկ պատճառ (%)	պատճառներից ոչ մեկը չի նշվել (%)	
Բնակավայր										
▶ Քաղաքային	1 559	5.9	20.4	3.2	3.5	26.0	54.8	58.7	38.6	
▶ Գյուղական	1 313	6.1	23.5	3.9	4.6	26.9	53.9	59.1	38.5	
Կրթություն										
▶ Հիմնական և ցածր (մինչև 9-րդ դասարան)	217	8.8	22.6	6.0	6.0	29.0	57.1	60.4	38.2	
▶ Միջնակարգ / ավագ (10-12-րդ դասարան)	1 102	5.5	20.4	3.6	3.9	23.5	51.0	56.5	40.3	
▶ Նախամասնագիտական/ միջին մասնագիտական	840	6.0	22.4	3.6	3.8	27.0	55.0	59.0	38.3	
▶ Բարձրագույն/ հետբուհական	713	6.5	23.0	3.8	4.5	29.9	57.5	61.9	36.2	
Տարիք										
▶ 15-24	355	8.5	22.0	6.2	5.1	27.0	54.1	58.9	39.7	
▶ 25-34	741	5.5	21.7	2.6	3.5	27.7	52.9	57.6	39.0	
▶ 35-44	753	6.6	23.6	4.1	4.4	26.0	55.8	61.6	35.5	
▶ 45-59	1 023	5.4	20.4	3.7	4.2	25.9	54.2	57.8	40.1	
Ըստ զուգընկերոջ կողմից բռնության կիրառության, N=2 560										
▶ Չի ենթարկվել բռնության	2 119	6.3	22.1	3.7	3.9	26.2	54.0	58.2	39.2	
▶ Ենթարկվել է ֆիզիկական կամ սեռական բռնության	441	4.9	20.3	2.8	4.4	25.9	53.7	59.8	37.9	
▶ P-value		0.736	0.920	0.020	0.082	0.352	0.348	0.95		
▶ Երբևէ չեն ունեցել զուգընկեր	312	8.1	22.3	5.2	4.1	25.2	56.1	57.5	38.5	

ԵՐԵՒԱՆԵՐԸ ԵՎ ԲՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Կանանց նկատմամբ կիրառվող բռնությունների անմիջական/ուղղակի կրողը կանայք են, սակայն դրան մասնակից են լինում նաև երեխաները՝ դառնալով բռնության ոչ ուղղակի կրողներ: Ընտանիքում պարբերաբար ներկա գտնվելով բռնության դրսևորումների՝ երեխաներն ունենում են մի շարք խնդիրներ՝ կապված ինչպես ֆիզիկական առողջության, այնպես էլ՝ հոգեբանական:

6-12 տարեկան երեխաների շրջանում ամենից տարածված հոգեբանական խնդիրն ամաչկոտ կամ ինքնամիտ (49.2%) լինելն է ([Աղյուսակ 64](#)), ինչը, կարծում ենք, պայմանավորված է ընտանեկան միջավայրով, դաստիարակության մեթոդներով: Հաջորդ ամենից շատ հանդիպող երևույթները դրանք 6-12 տարեկան երեխաների մղձավանջներն են և ագրեսիան: Կանայք, որոնք զուգընկերոջ կողմից ենթարկվում են ֆիզիկական կամ սեռական բռնության, նրանց երեխաների մոտ ագրեսիան ավելի բարձր է, քան զուգընկերոջ կողմից բռնության չենթարկված կանանց երեխաների մոտ: Ընդ որում, ֆիզիկական կամ սեռական բռնության ենթարկվող կանանց 6-12 տարեկան երեխաների մոտ ավելի շատ է հանդիպում Աղյուսակ 61-ում նշված խնդիրներից առնվազն երկուսը, քան բռնության չենթարկված կանանց երեխաների մոտ: Հետևաբար՝ կարող ենք փաստել, որ **զուգընկերոջ կողմից կանանց հանդեպ կիրառվող ֆիզիկական կամ սեռական բռնությունն ունի անմիջական ազդեցություն երեխաների հոգեբանական-ֆիզիկական առողջության վրա:**

Աղյուսակ 64. Ֆիզիկական և սեռական բռնության ենթարկված կանանց 6-12 տարեկան երեխաների ֆիզիկական և հոգեբանական առողջությունը

Կանանց համամասնությունը, որոնք նշել են, որ երեխաներից որևէ մեկը...	Բռնության չի ենթարկվել (N=660) (%)	Ենթարկվել է ֆիզիկական/ սեռական բռնության (N=137) (%)	P-value	Բոլոր հարցվածներից (N=797) (%)
Ունենում է մղձավանջներ	19.4	19.0	0.487	19.3
Միզում է անկողնում	11.2	8.0	0.759	10.7
Երեխան ամաչկոտ է կամ ինքնամիտ	49.8	46.0	0.240	49.2
Ագրեսիվ է մյուս երեխաների հանդեպ	19.2	19.7	0.832	19.3
Ունեցել է նշված խնդիրներից առնվազն երկուսը	26.5	33.6	0.253	26.3
Այս երեխաներից որևէ մեկը ստիպված է եղել մնալ նույն դասարանում մեկ կամ ավելի անգամ	0.9	0.7	0.397	0.9
Այս երեխաներից որևէ մեկը ինչ-որ ժամանակով դադարել է դպրոց հաճախել կամ դուրս է մնացել է դպրոցից	2.3	0.7	0.505	2.0

*- Հնարավոր է մեկից ավելի պատասխան. վերաբերում է դեպքերի թվին

Բռնության ազդեցությունը երեխաների հոգեբանական և ֆիզիկական առողջության վրա կարող է լինել անմիջական և միջնորդավորված: Միջնորդավորված, երբ այդ հետևանքը կրում են մոր՝ բռնության արդյունքում ցուցաբերած վարքի արդյունքում: Անմիջական, երբ երեխաները ներկա են լինում բռնության տեսարաններին: 34.1% **դեպքերում երեխաները ներկա են եղել բռնության տեսարաններին** ([Աղյուսակ 65](#)): Քաղաքային բնակավայրերում ավելի բարձր է այն դեպքերի թիվը, երբ երեխաները գրեթե միշտ ներկա են լինում բռնություններին: Կարծում ենք, որ դրա պատճառներից մեկը կենսապայմաններն են: Քաղաքային բնակավայրերում բնակարանները հիմնականում բազմաբնակարան շենքերն են, որոնք ունեն քիչ քանակով սենյակներ, և բռնությանը երեխաների ներկայությունը դառնում է անխուսափելի:

Աղյուսակ 65. Երբևէ ֆիզիկական բռնության ենթարկված կանայք, ում երեխաները ներկա են եղել բռնության ընթացքում

Բռնությանը ներկա լինելու հաճախականությունը	Քաղաքային (N=242) (%)	Գյուղական (N=145) (%)	Բոլոր հարցվածները (N=387) (%)
Երբեք	62.0	62.1	62.0
Մեկ անգամ	12.0	11.0	11.6
Մի քանի (2-5) անգամ	14.0	17.9	15.5
Շատ անգամներ/ գրեթե միշտ	7.4	6.2	7.0
Չգիտի, հրաժարվել է պատասխանել	4.5	2.8	3.9
Ընդամենը	100	100	100

ՍԵՌԱԿԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹՅՈՒՆԸ

Սեռական առաջին փորձառությունը հայ իրականությունում մեծամասամբ համընկնում է ամուսնությանը պայմանավորված իրադարձության հետ: Այսինքն, կանանց մեծամասնությունը սեռական հարաբերություն է ունենում ամուսնությունից հետո: **Կանանց սեռական հարաբերության առաջին փորձառությունը տեղի է ունենում հիմնականում 18-21 տարեկան հասակում (Աղյուսակ 66):** Ընդ որում, այս տարիքային խումբն ամենից բարձրն է նաև այն դեպքում, երբ առաջին սեռական հարաբերության փորձառությունը դիտարկում ենք ոչ թե բոլոր հարցվածների մեջ, այլև՝ երբևէ սեռական հարաբերություն ունեցածների մեջ (Աղյուսակ 67):

Աղյուսակ 66. Սեռական հարաբերության առաջին փորձառությունն ըստ բոլոր հարցվածների

Բնութագրիչներ	Բոլոր հարցվածները (N=2 872)	Չի ունեցել սեռական հարաբերություն (%)	Ըստ տարիքի (%)				Հրաժարվել է պատասխանել/ պատասխան չկա (%)
			մինչև 15 տ.	15-17 տ.	18-21 տ.	22 տ. և ավելի	
Բնակավայր							
▶ Քաղաքային	1 559	10.9	0.2	10.0	47.6	30.0	1.3
▶ Գյուղական	1 313	11.0	0.2	10.0	44.9	33.1	0.8
Կրթություն							
▶ Հիմնական և ցածր (մինչև 9-րդ դասարան)	217	16.6	0.0	9.7	44.2	28.1	1.4
▶ Միջնակարգ / ավագ (10-12-րդ դասարան)	1 102	11.1	0.1	11.3	42.5	34.2	0.9
▶ Նախամասնագիտական/ միջին մասնագիտական	840	11.1	0.4	8.5	48.6	30.8	0.7
▶ Բարձրագույն/ հետբուհական	713	9.5	0.3	10.0	50.1	28.5	1.7
Տարիք							
▶ 15-24	355	12.4	0.3	13.2	46.5	25.9	1.7
▶ 25-34	741	8.1	0.1	11.7	51.6	26.9	1.6
▶ 35-44	753	9.6	0.1	9.3	47.7	32.0	1.3
▶ 45-59	1 023	13.6	0.3	8.1	41.5	36.2	0.3
Ընդամենը	2 872	11.0	0.2	10.0	46.3	31.4	1.1

Աղյուսակ 67. Սեռական հարաբերության առաջին փորձառությունն այն կանանց շրջանում, որոնք երբևէ ունեցել են սեռական հարաբերություն

Բնութագրիչներ	Բոլոր հարցվածները որոնք ունեցել են սեռական հարաբերություն (N)	Ըստ տարիքի (%)			
		մինչև 15 տ	15-17 տ	18-21 տ	22 տ և ավելի
Բնակավայր					
▶ Քաղաքային	1 389	0.2	11.4	53.3	33.6
▶ Գյուղական	1 168	0.3	11.2	50.5	37.2
Կրթություն					
▶ Հիմնական և ցածր (մինչև 9-րդ դասարան)	185	0.0	11.4	53.0	34.1
▶ Միջնակարգ / ավագ (10-12-րդ դասարան)	980	0.1	12.7	47.7	38.4
▶ Նախամասնագիտական/ միջին մասնագիտական	747	0.4	9.6	54.5	34.6
▶ Բարձրագույն/ հետբուհական	645	0.3	11.0	55.3	31.5
Տարիք					

Բնութագրիչներ	Բոլոր հարցվածները որոնք ունեցել են սեռական հարաբերություն (N)	Ըստ տարիքի (%)			
		մինչև 15 տ	15-17 տ	18-21 տ	22 տ և ավելի
▶ 15-24	311	0.3	15.1	53.1	29.6
▶ 25-34	681	.1	12.8	56.0	29.3
▶ 35-44	681	0.1	10.3	52.7	35.4
▶ 45-59	884	0.3	9.6	48.0	41.7
Ընդամենը	2 557²⁰	0.2	11.2	52.1	35.3

Ստիպողաբար առաջին անգամ սեռական հարաբերություն ունենալու դեպքերին ավելի շատ հանդիպում ենք գյուղական բնակավայրերում ([Աղյուսակ 68](#)): Եթե քաղաքային բնակավայրերում կանանց 0.4%-ին են ստիպել ունենալ սեռական հարաբերություն, ապա գյուղական բնակավայրերում՝ 0.9%-ին:

Համաձայն հետազոտության արդյունքների՝ որքան բարձր է կնոջ տարիքը (35-59տ), այնքան բարձր է սեփական ցանկությամբ սեռական հարաբերություն ունենալու դեպքերը:

Աղյուսակ 68. Սեռական հարաբերության առաջին փորձառության բնույթն ըստ այն հարցվածների, որոնք երբևէ ունեցել են սեռական հարաբերություն

Բնութագրիչներ	Բոլոր հարցվածները, որոնք ունեցել են սեռական հարաբերություն (N)	Ցանկանում էր ունենալ սեռական հարաբերություն (%)	Չէր ցանկանում, բայց ունեցավ սեռական հարաբերություն (%)	Ստիպեցին ունենալ սեռական հարաբերություն (%)
Բնակավայր				
▶ Քաղաքային	1 389	81.7	14.1	0.4
▶ Գյուղական	1 168	86.2	11.0	0.9
Կրթություն				
▶ Հիմնական և ցածր (մինչև 9-րդ դասարան)	185	78.9	16.8	0.0
▶ Միջնակարգ / ավագ (10-12-րդ դասարան)	980	84.4	12.0	0.4
▶ Նախամասնագիտական/ միջին մասնագիտական	747	84.6	11.9	0.9
▶ Բարձրագույն/ հետբուհական	645	83.2	13.4	0.9
Տարիք				
▶ 15-24	311	78.1	15.8	0.3
▶ 25-34	681	77.3	16.6	0.7
▶ 35-44	681	88.8	8.7	0.7
▶ 45-59	884	86.7	11.6	0.7
Ընդամենը	2 557	83.7	12.7	0.7

*-Տոկոսը հաշվարկված է բոլոր հարցվածների մեջ, առանց չգիտեմ և հրաժարվեց պատասխանների

Որքան ցածր է կնոջ տարիքը, այնքան բարձր է նրա հետ ստիպողաբար սեռական հարաբերություն ունենալու դեպքերը: Ստիպողաբար սեռական հարաբերություն ունենալու դեպքերն ամենից տարածվածն են մինչև 15 տարեկանների շրջանում ([Աղյուսակ 69](#)): 15-17 տարեկանների շրջանում ավելի շատ ենք հանդիպում դեպքերի, երբ չեն ցանկացել, սակայն ունեցել են սեռական հարաբերություն: Իսկ 22 և բարձր տարիքի կանանց գերակշիռ մասը (91.2%) առաջին սեռական հարաբերությունն ունեցել է իր ցանկությամբ: **Որքան բարձր է կնոջ տարիքը, այնքան շատ է հանդիպում սեփական ցանկությամբ սեռական հարաբերություն ունենալու փորձառությունը:**

²⁰ 3 հարցվող հրաժարվել է պատասխանել հարցին

Աղյուսակ 69. Սեռական հարաբերության առաջին փորձառության բնույթն ըստ հարցվածների տարիքի

Տարիքային խմբեր	Բոլոր հարցվածները որոնք ունեցել են սեռական հարաբերություն (N)	Ցանկացել է ունենալ սեռական հարաբերություն (%)	Չի ցանկացել բայց ունեցել է սեռական հարաբերություն (%)	Ստիպել են ունենալ սեռական հարաբերություն (%)
Մինչև 15	6	50.0	16.7	33.3
15-17	287	70.0	25.4	1.0
18-21	1 331	83.3	14.4	0.5
22 և ավելի	902	91.2	6.4	0.6
Ընդամենը	2 557	83.7	12.7	0.7

*-Տոկոսը հաշվարկված է բոլոր հարցվածների մեջ, առանց «չգիտեմ» և «հրաժարվել է» պատասխանների

ԿԱՆԱՆՑ ԶԳԱՑՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՅՑԻ ԱՎԱՐՏԻՆ

Հետազոտության շրջանակներում անդրադարձ են եղել բավականին նուրբ և փակ թեմաների, ինչպիսիք են, հատկապես, սեռական բռնությունները և դաժան ֆիզիկական բռնությունները, որոնց կանայք ենթարկվել են ինչպես զուգընկերների, այնպես էլ անձանոթ կամ հարազատ մարդկանց կողմից: Վերապրել այդ ամենն ու խոսել այդ թեմաների շուրջ՝ դժվար է: Դժվար էր հատկապես այն կանանց համար, որոնք առաջին անգամ էին բարձրաձայնում իրենց հետ պատահածի մասին: Հաշվի առնելով հետազոտվող թեմայի գերզգայունությունն ու բարդությունը՝ հարցազրույցի ավարտին հարցազրուցավարները փորձել են հասկանալ, թե ինչ զգացողություններ ունեն կանայք՝ խոսելով բռնությունների մասին:

Ելնելով հետազոտության տվյալներից՝ կարող ենք փաստել, որ հարցազրույցը հոգեբանորեն չի վնասել կանանց, ավելին՝ հարցազրույցի ավարտին զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական և սեռական բռնության ենթարկված կանայք հարցազրույցի ավարտին իրենց ավելի լավ են զգացել, քան՝ բռնության չենթարկվածները (**Աղյուսակ 70**): Նույնը կարող ենք ասել նաև հարցազրույցի ավարտին իրենց վատ զգացող կանանց մասին՝ բռնության ենթարկվածներն ավելի քիչ են իրենց վատ զգացել, քան՝ բռնության չենթարկվածները: **Կարող ենք եզրակացնել, որ բռնության մասին բարձրաձայնելուց հետո կանանց զգացողությունն ավելի լավանում է կամ՝ մնում է նույնը:**

Հարցազրույցների միջին տևողության համեմատ ամենից երկար հարցազրույցները տևել են այն կանանց հետ, որոնք ենթարկվել են սեռական բռնության (**Աղյուսակ 70**): Դա հիմնականում բացատրվում է նրանով, որ զուգընկերոջ կողմից սեռական բռնության ենթարկվելու մասին կանայք ավելի դժվարությամբ են բարձրաձայնում:

Աղյուսակ 70. Կանանց զգացողությունները հարցազրույցի ավարտին և հարցազրույցի տևողությունն ըստ զուգընկերոջ կողմից բռնության փորձառության

Բնութագրիչներ	Երբևէ զուգընկեր ունեցած 15-59 տարեկան կանայք (N=2 560) (%)	Այդ թվում (%)			
		Բռնության չեն ենթարկվել	Ենթարկվել են միայն սեռական բռնության	Ենթարկվել են միայն ֆիզիկական բռնության	Ենթարկվել են ֆիզիկական և սեռական բռնության
Հարցազրույցից հետո կանայք իրենց զգացել են...					
▶ Լավ, ավելի լավ	46.6	47.4	46.6	46.0	47.6
▶ Վատ, ավելի վատ	5.4	4.6	10.2	19.0	3.7
▶ Նույնը, ոչ մի տարբերություն	47.9	48.0	43.1	34.9	48.8
Հարցազրույցի տևողությունը ըստ հարցվողների*, րոպե					
▶ Միջին	18.0	18.0	22.0	21.0	19.0
▶ Սեդիանա	18.0	15.0	20.0	20.0	15.0

*-Հաշվարկում ներառված չէ թվով 55 դեպք, որոնց տևողությունը 10 րոպեից քիչ է եղել

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Զուգընկերոջ կողմից կիրառվող ֆիզիկական բռնություն

- ▶ Հայաստանում երբևէ զուգընկեր ունեցած 15-59 տարեկան կանանց²¹ 14.8%-ը երբևէ կյանքի ընթացքում ամուսնու/զուգընկերոջ կողմից ենթարկվել է ֆիզիկական բռնության:
- ▶ Ապտակը և որևէ առարկա կնոջ վրա նետելը ամենից հաճախակի հանդիպող բռնության տեսակն է, որին ենթարկվել է կանանց 13.2%-ը:
- ▶ Որքան սաստկանում են ֆիզիկական բռնության ձևերը, այնքան նվազում է դրանց ենթարկված կանանց թիվը:
- ▶ Որքան բարձր է կնոջ կրթական մակարդակը, այնքան բարձր է չափավոր և դաժան ֆիզիկական բռնության տարածվածությունը:
- ▶ Գյուղաբնակ կանայք ավելի շատ են ենթարկվում չափավոր և դաժան ֆիզիկական բռնության, քան՝ քաղաքաբնակները:
- ▶ Զուգընկերոջ կողմից երբևէ ֆիզիկական բռնության ենթարկված կանանց մեջ գերակշռել են 45-59 տարիքային խմբի կանայք:
- ▶ Որքան բարձր է կանանց կրթական մակարդակը, այնքան նվազում է հղիության ժամանակ ծեծ, ապտակ ստանալու հանգամանքը
- ▶ Հայաստանում կանանց մեծ մասը (67%) ոչինչ չի անում բռնությունից պաշտպանվելու կամ բռնությանը պատասխանելու համար: Կանանց միայն 33%-ն է երբևէ հակահարված տվել զուգընկերոջ բռնությանը:
- ▶ Քաղաքաբնակ կանայք իրենց նկատմամբ կիրառված ֆիզիկական բռնությանը հակահարված տալու առումով ունեն առավել ոչ հանդուրժողական վերաբերմունք:
- ▶ Կանանց կողմից զուգընկերոջ ֆիզիկական բռնությանը հակահարված տալու 39.2% դեպքերում այն դադարել է:

Զուգընկերոջ կողմից կիրառվող սեռական բռնություն

- ▶ Հայաստանում երբևէ զուգընկեր ունեցած 15-59 տարեկան կանանց 6.6%-ը երբևէ ենթարկվել է սեռական բռնության:
- ▶ Սեռական բռնության դրսևորումներն առավել շատ են հանդիպում քաղաքային բնակավայրերում, քան՝ գյուղական:
- ▶ Հայաստանում սեռական բռնության ենթարկված կանանց 62.5%-ը ենթարկվել է նաև ֆիզիկական բռնության:
- ▶ Ֆիզիկական բռնության ենթարկվողների 27.8%-ը ենթարկվում է նաև սեռական բռնության:
- ▶ Որքան ցածր է կնոջ կրթական մակարդակը, այնքան շատ են հանդիպում սեռական և ֆիզիկական բռնության ենթարկվելու դեպքերը:
- ▶ Որքան ցածր է կնոջ տարիքը, այնքան բարձր է սեռական բռնության ենթարկվելու տարածվածությունը:
- ▶ Զուգընկերոջ կողմից սեռական կամ ֆիզիկական բռնության ենթարկված կանանց 20.6%-ը ստացել է որևէ վնասվածք:
- ▶ Որքան բարձր է կնոջ կրթական մակարդակը, այնքան զուգընկերոջ կողմից կիրառվող ֆիզիկական կամ սեռական բռնությունը ծանր հետևանք է թողնում նրա հոգեկան/մտավոր առողջության վրա:

Զուգընկերոջ կողմից սեռական կամ ֆիզիկական բռնության արդյունքում ստացված վնասվածքները, դրանց տեսակները, տարածվածությունը և հաճախակիությունը

- ▶ Բնակավայրի տիպը կնոջ առողջական վիճակը պայմանավորող գործոններից մեկն է: Իրենց առողջական վիճակը լավ կամ գերազանց գնահատել են քաղաքաբնակ և երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց 58.2%-ը, իսկ գյուղաբնակ կանանց՝ 60.8%-ը:

²¹ Այս բաժնում հիմնական ցուցանիշները վերաբերում են 15-59 տարեկան երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ հստակ նշվում է որևէ այլ բնութագրիչ

- ▶ Հայաստանում, երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց 7.2%-ը լրջորեն մտածել է կյանքին վերջ տալու մասին, իսկ 1.5%-ը փորձել է ինքնասպան լինել:
- ▶ Գյուղական բնակավայրերում բնակվող կանայք, անկախ բռնության ենթարկված լինելու հանգամանքից, ավելի շատ են մտածում ինքնասպան լինելու մասին, քան՝ քաղաքային բնակավայրերում բնակվողները:
- ▶ Քաղաքաբնակ և բռնության չենթարկված կանայք ավելի շատ են ինքնասպանության փորձ արել, քան՝ գյուղաբնակ կանայք:

Զուգընկերոջ կողմից կիրառվող հոգեբանական բռնություն

- ▶ Հայաստանում երբևէ զուգընկեր ունեցած 15-59 տարեկան կանանց 31.8%-ը ենթարկվել է հոգեբանական բռնության:
- ▶ Հոգեբանական բռնությունն փոքր-ինչ ավելի տարածված է քաղաքային բնակավայրերում (32.6%), քան՝ գյուղական (31.0%):
- ▶ Որքան բարձր է անձի կրթական մակարդակը, այնքան շատ է հոգեբանական բռնության ենթարկվելու դեպքերը:
- ▶ Զուգընկերոջ կողմից վերահսկման մեխանիզմներն առավել տարածված են գյուղական բնակավայրերում բնակվող կանանց հանդեպ:
- ▶ Որքան ցածր է կնոջ տարիքը, այնքան շատանում է զուգընկերոջ կողմից վերահսկող վարքագծի կիրառության տեսակները և տարածվածությունը:
- ▶ Կնոջ բնակության վայրը պայմանավորում է նրա՝ զուգընկերոջ կողմից վերահսկման ենթարկվելու վարքագիծը (քանակը): Կնոջ վարքագծի վերահսկման 1, 2 և 3 տեսակի վարքագիծը տարածված է քաղաքային բնակավայրերում, մինչդեռ վարքագծի վերահսկման միաժամանակ 4 և ավել վարքագիծ դրսևորվում է գյուղական բնակավայրերում բնակվող կանանց հանդեպ:
- ▶ Որքան բարձր է անձի կրթական մակարդակը, այնքան շատ են նրա հանդեպ կիրառվող վերահսկման մեխանիզմները: Զուգընկերոջ կողմից միաժամանակ 4 և ավելի վերահսկման մեխանիզմներ կիրառվում են ավելի շատ այն կանանց հանդեպ, որոնք ունեն բարձրագույն կամ հետբուհական կրթություն:
- ▶ Որքան ցածր է անձի տարիքը, այնքան բարձր է նրա հանդեպ կիրառվող վերահսկման վարքագծի տեսակների դրսևորումը: 20-24 տարիքային խմբի կանայք ամենից շատն են ենթարկվում վերահսկման՝ իրենց զուգընկերոջ կողմից:
- ▶ Երբևէ զուգընկեր ունեցած կանանց 5.3%-ը իր կյանքի համար վախեցել է զուգընկերոջից:

Զուգընկերոջ բռնությանը նպաստող հոգեբանական և սոցիալ-մշակութային նախապայմանները

- ▶ Փոքր հասակում ընտանիքում բռնության ենթարկվելու փաստն անմիջական ազդեցություն ունի տղամարդու՝ զուգընկերուհուն բռնության ենթարկելու:
- ▶ Որքան ցածր է զուգընկերոջ կրթական մակարդակը, այնքան բարձր է կողակցին բռնությունների ենթարկելու դեպքերը: Եվ հակառակը, որքան բարձր է զուգընկերոջ կրթական մակարդակը, այնքան ցածր է նրանց կողմից կիրառված բռնությունների դեպքերը:
- ▶ Որքան բարձր է բռնարարի տարիքը, այնքան բարձր է կնոջը ֆիզիկական բռնության ենթարկելու դեպքերը և այնքան ցածր է սեռական բռնության ենթարկելու դեպքերը:
- ▶ Բռնարարի զբաղվածությունը բռնությունը պայմանավորող կարևոր գործոններից մեկն է: Այն տղամարդիկ, որոնք չունեն եկամտաբեր որևէ զբաղվածություն, ավելի շատ են իրենց կողակց կանանց ենթարկում ֆիզիկական բռնության:
- ▶ Ալկոհոլային խմիչքի օգտագործումն անմիջական ազդեցություն ունի բռնարարի կողմից ֆիզիկական բռնություն կիրառելու հարցում:

Բռնության ազդեցությունը և հաղթահարումը

- ▶ Զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց 43.3%-ը լրում է բռնության մասին:

- ▶ Սեռական բռնության ենթարկված կանայք ավելի շատ են գերադասում չխոսել այդ մասին: Ֆիզիկական բռնության ենթարկված կանանց 44.7%-ը որևէ մեկին չի պատմել բռնության մասին, իսկ սեռական բռնության ենթարկվածների՝ 48%-ը:
- ▶ Չուզընկերոջ կողմից ֆիզիկական կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց 12%-ն է դիմել օգնության որևէ պատասխանատու կառույցի: Այդ կառույցներին դիմել են այն ժամանակ, երբ արդեն չեն կարողացել հանդուրժել բռնությունը կամ բռնության արդյունքում ստացել են վատ վնասվածք:
- ▶ Բռնության ենթարկված կանանց 23.5%-ը երբևէ հեռացել տանից է բռնության պատճառով:
- ▶ Չուզընկերոջ կողմից ֆիզիկական և սեռական բռնության ենթարկված և վերջին անգամ տանից հեռացած կանանց 63%-ը հետ է վերադարձել ամուսնու տուն/ընտանիք:
- ▶ Չուզընկերոջ կողմից ֆիզիկական կամ սեռական բռնության ենթարկված կանանց 76.5%-ը շարունակում է ապրել բռնարարի հետ՝ երբևէ չլքելով տունը:

Բռնության տարածվածությունն ըստ բարեկեցության

- ▶ Քնելու նպատակով օգտագործվող սենյակների քանակն անմիջական կապ ունի բռնության դրսևորումների հետ: Այն SS-ներում, որտեղ քնելու նպատակով օգտագործվում է 1 սենյակ, առավել տարածված է Չուզընկերոջ կողմից կիրառվող ֆիզիկական բռնությունը: Քնելու նպատակով օգտագործվող սենյակների քանակի ավելանալուն զուգահեռ նվազում է ֆիզիկական բռնության տարածվածությունը:
- ▶ Քնելու նպատակով օգտագործվող սենյակների քանակի ավելանալուն զուգահեռ ավելանում է սեռական բռնության տարածվածությունը: Հավանաբար, դրա պատճառներից մեկն այն է, որ քնելու նպատակով օգտագործվող 1 կամ 2 սենյակի/ների պարագայում մեծ է հավանականությունը, որ այդ տարածքում գտնվում են SS այլ անդամներ ևս, ինչը խանգարող հանգամանք է բռնարարի համար՝ կնոջը սեռական բռնության ենթարկելու հարցում:

Հարսանյաց արարողակարգը, բաղկացուցիչ մասերը և բռնությունը

- ▶ Այն կանայք, որոնք չեն ունեցել որևէ տեսակի հարսանյաց արարողակարգ իրենց միությունը պաշտոնապես գրանցելու համար՝ Չուզընկերոջ կողմից ավելի շատ են ենթարկվում ֆիզիկական և սեռական բռնությունների
- ▶ Որևէ հարսանյաց արարողակարգով ամուսնացած կանանց 76%-ի ամուսնությունը ներառել է օժիտ:
- ▶ Այն կանայք, որոնց ամուսնությունը չի ներառել օժիտ՝ Չուզընկերոջ կողմից ավելի շատ են ենթարկվել ֆիզիկական և հոգեբանական բռնության:

Բռնությունը և վերարտադրողական առողջությունը

- ▶ Կանանց հղիանալու տարածված տարիքը 18-21 տարեկանն է:
- ▶ Որքան բարձր է կնոջ տարիքը, այնքան բարձր է վերջին երեխան տղա ունեցած կանանց քանակը:
- ▶ Կանանց 18.7%-ը հղիության ընթացքում ենթարկվել է ֆիզիկական կամ սեռական բռնության:
- ▶ Երբևէ Չուզընկեր ունեցած կանանց 40.2%-ն ունեցել է արհեստական ընդհատում: Բարձր է նաև վիժման ցուցանիշը, որը կազմում է 25.7%: Ընդ որում, վիժում, մեռելաձնություն և արհեստական ընդհատում իրականացրած/ունեցած կանանց շրջանում ավելի մեծ թիվ են կազմում Չուզընկերոջ կողմից բռնության ենթարկված կանայք, քան՝ չենթարկվածները:
- ▶ Այն կանայք, որոնց Չուզընկերները նախընտրում են տղա երեխա ունենալ, ավելի շատ են ենթարկվում ֆիզիկական կամ սեռական բռնության՝ 33.8%:
- ▶ Վերջին 6 տարիների ընթացքում կենդանի ծնունդ ունեցող կանանց մոտ հղիության գործոնների թվում առկա է նշանակալի կապ Չուզընկերոջ կողմից ֆիզիկական կամ սեռական բռնության ենթարկվելու և կնոջ՝ հղիանալ չցանկանալու միջև (P-value=0.021):
- ▶ 6-12 տարեկան տղա երեխաներն երեք անգամ ավելի շատ են փախնում տանից, քան՝ աղջիկ երեխաները:
- ▶ Չուզընկեր ունեցած կանանց 46%-ը երբևէ օգտագործել է որևէ մեթոդ՝ հղիությունից խուսափելու կամ այն հետաձգելու նպատակով:

- ▶ Հակաբեղմնավորիչների օգտագործման հարցում ակնհայտ է՝ կնոջ կրթական աստիճանով տարիքով և բնակավայրի տիպով պայմանավորված տարբերություններ:
- ▶ Վերջին 4 շաբաթվա ընթացքում կանանց 62%-ն ունեցել է որևէ ցավ կամ անհանգստություն (տհաճ զգացողություն), սակայն նրանց ընդամենը 24.5%-ն է դիմել որևէ բուժաշխատողի:
- ▶ Զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական և հոգեբանական բռնության ենթարկվելը նպաստում է կանանց նյարդային, հուսահատ, անհանգիստ, լարված, ընկճված, ինչպես նաև ոչ պիտանելի լինելու զգացողություններին
- ▶ Կյանքի ընթացքում երբևէ ծխել/ծխում է կանանց 8.7%-ը:
- ▶ Կանանց հիմնական մասը՝ 43.4%-ը ավրոհված խմիչք օգտագործում է առիթների դեպքում, 2.1%-ը՝ խմում է ամեն օր կամ շաբաթական 1-2 անգամ կտրվածքով: Երբևէ չխմող կանանց թիվը կազմում է 42.7%:
- ▶ Ըստ տարիքային բնութագրիչի՝ դեպքերի հանդիպման հավանականությունն ամենից բարձրն է 25-29 տարիքային խմբի կանանց շրջանում: Բռնության դեպքերի հավանականությունը բարձր է հատկապես բարձրագույն/հետբուհական կրթություն ունեցողների շրջանում

Կանանց՝ տնտեսական գործունեության սահմանափակումները

- ▶ Կնոջ տնտեսական գործունեության սահմանափակումն առավել տարածված է քաղաքային բնակավայրերում:
- ▶ Որքան բարձր է կնոջ կրթական աստիճանը, այնքան ավելի քիչ է ենթարկվում տնտեսական գործունեության սահմանափակման:

Ոչ զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական բռնության կիրառության տարածվածությունը

- ▶ Կանանց 5.4%-ը 15 տարեկանից սկսած ողջ կյանքի ընթացքում ոչ զուգընկերոջ կողմից ենթարկվել է ֆիզիկական բռնության:
- ▶ Վերջին 12 ամիսների ընթացքում ոչ զուգընկերոջ կողմից ֆիզիկական բռնության դեպքերն առավել տարածված են եղել գյուղական բնակավայրերում:
- ▶ Որքան ցածր է կնոջ կրթական աստիճանը, այնքան բարձր է ֆիզիկական բռնության ենթարկվելու տարածվածությունը:
- ▶ Ոչ զուգընկերոջ դեպքում բռնարարի դերում գլխավորապես հանդես են գալիս ընտանիքի իգական սեռի անդամները (41%), որոնց մեջ հիմնական դերակատարությունն ունեն մայրերը և քույրերը: Կանանց 34%-ը բռնության է ենթարկվում ընտանիքի արական սեռի անդամների կողմից:
- ▶ Ոչ զուգընկերոջ կողմից սեռական բռնության ենթարկված կանանց թիվը կազմում է 3.1%:
- ▶ Ոչ զուգընկերոջ կողմից սեռական բռնության տարածվածությունն ավելի բարձր է գյուղական բնակավայրերում և միջնակարգ կրթություն ունեցող կանանց շրջանում:
- ▶ Մանկահասակ տարիքի (մինչև 15 տարեկան) աղջիկների 8.8%-ի մարմնի տարբեր մասերին ձեռք են տվել՝ հակառակ նրա կամքին:
- ▶ Կանանց 68.8%-ը հասարակական տրանսպորտում, այլ մարդկանց ներկայությամբ ենթարկվում է սեռական բռնության:

Սեռական հարաբերության առաջին փորձառությունը

- ▶ Կանանց սեռական հարաբերության առաջին փորձառությունը տեղի է ունենում հիմնականում 18-21 տարեկան հասակում:
- ▶ Քաղաքային բնակավայրերում ամուսնության տարիքային շեմն ավելի ցածր է, քան՝ գյուղական բնակավայրերում: Մինչև 21 տարեկան ամուսնությունները տարածված են քաղաքային բնակավայրերում, իսկ 22 և բարձր տարիքում՝ գյուղական բնակավայրերում:
- ▶ Ստիպողաբար առաջին անգամ սեռական հարաբերություն ունենալու դեպքերին ավելի շատ հանդիպում ենք գյուղական բնակավայրերում:
- ▶ Որքան բարձր է կնոջ տարիքը (35-59տոտ), այնքան բարձր է սեփական ցանկությամբ սեռական հարաբերություն ունենալու տարածվածությունը: Որքան ցածր է կնոջ տարիքը (20-34տոտ), այնքան բարձր է առանց ցանկության սեռական հարաբերություն ունենալու դեպքերը:

- ▶ Որքան ցածր է կնոջ տարիքը, այնքան բարձր է նրա հետ ստիպողաբար սեռական հարաբերություն ունենալու տոկոսը: Այդ դեպքերն ամենից տարածվածն են մինչև 15 տարեկանների շրջանում:
- ▶ Որքան բարձր է կնոջ տարիքը, այնքան բարձր է սեփական ցանկությամբ սեռական հարաբերություն ունենալու փորձառությունը: